

BÉKÉS MEGYE
FOGLALKOZTATÁSI STRATÉGIÁJA
2017-2021

Készült a
TOP-5.1.1-15-BS1-2016-00001 azonosító számú,
„Foglalkoztatási paktum Békés megyében”
című projekt keretében

1. sz. módosítás: 2018.06.05.

2. sz. módosítás: 2022. 12.20

SZÉCHENYI

Tartalomjegyzék

ÖSSZEFOGLALÓ	6
Előzmények	6
Módszertani keretek	6
Szervezeti keretek	7
1. Illeszkedés	8
1.1. Európa 2020 stratégia.....	8
1.2. Nemzeti Fejlesztés 2030.....	14
1.3. Románia Magyarország Interreg Program	19
1.4. Foglalkoztatáspolitikai illeszkedés.....	23
2. Békés megye általános helyzetképe	25
2.1. Földrajzi lehatárolás	25
2.2. Társadalmi környezet	27
2.2.1. Demográfiai helyzet	27
2.2.2. Társadalmi problémák.....	33
2.3. Településszerkezet	34
2.4. Közfintézmények és feladatellátásuk	38
2.4.1. Egészségügyi ellátás.....	39
2.4.2. Szociális szolgáltatások.....	43
2.4.3. Oktatás, nevelés.....	52
2.4. Közlekedés	57
2.4.1. Békés megye általános közlekedési helyzete	57
2.4.2. Komplex útfelújítási program - Békés megye.....	59
2.5. Gazdasági környezet	60
2.5.1. Mezőgazdaság	61
2.5.2. Élelmiszeripar.....	62

2.5.3. Ipar	65
2.5.4. Építőipar	66
2.5.5. Beruházás	67
2.6. Gazdasági szervezetek.....	68
2.6.1. A Békés megyei vállalkozások számokban	69
2.7. Gazdasági aktivitás.....	69
2.8. Összefoglalás.....	70
3. Békés megye oktatási, szakképzési helyzete.....	75
3.1. Az oktatási rendszer általános képe.....	75
3.2. Békés megye szakképzési kínálata.....	77
3.2.1. Hiányszakmák	81
3.2.2. Duális képzés.....	82
3.2.3. Békés megye szakképzési rendszerének SWOT analízise	84
3.2.4. A szakképzés fejlesztési irányai	84
3.3. Felsőoktatás	86
3.4. Felnőttképzés.....	88
4. Munkaerő-piaci helyzetkép	90
4.1. A foglalkoztatás alakulása.....	90
4.1.1. Keresetek.....	91
4.2. Nyilvántartott álláskereső.....	92
4.2.1. Iskolai végzettség szerinti megoszlás	93
4.2.2. Hátrányos helyzetű álláskereső	94
4.3. Közfoglalkoztatás.....	95
4.4. Betöltetlen álláshelyek	102
4.5. Foglalkoztatási képesség változása	102
4.6. Békés megye komplex humán erőforrás-fejlesztésének SWOT elemzése	103

5. Az előkészítő munka eredményei	105
5.1. Ágazati stratégiák felállítása	105
5.1.1. Egészségügyi stratégia	106
5.1.2. Élelmiszeripari stratégia	108
5.1.3. Építőipari stratégia	110
5.1.4. Gépipari stratégia	112
5.1.5. Gyógynövény stratégia.....	114
5.1.6. Kereskedelmi stratégia	116
5.1.7. Szállítási, raktározási stratégia	118
5.1.8. Mezőgazdasági stratégia	119
5.1.9. Oktatási stratégia	121
5.1.10. Turisztikai stratégia	124
5.1.11. Vegyipari stratégia	126
5.2. A Békés megyei társas vállalkozások helyzete és igényei	127
5.2.1. Helyzetkép a szekunder elemzés alapján	127
5.2.2. A primer kutatás eredményei	130
6. Békés megye foglalkoztatási célkitűzései	135
6.1 Jövőkép és általános cél meghatározása.....	135
6.2. Operatív célok és azok eléréséhez szükséges intézkedések.....	136
6.2.1. A Békés megyei vállalkozások foglalkoztatási képességeinek javítása.....	136
6.2.2. Az álláskereső, pályakezdők, kiemelten a hátrányos helyzetű személyek és inaktívak munkaerőpiaci helyzetének javítása, alkalmazkodó- és versenyképességének fejlesztése	140
6.2.3. Megyei szintet lefedő, átfogó paktum létrehozása, amelynek alapjait a helyi megállapodások alkotják	149
6.2.4. Szociális gazdaság fejlesztése	150
7. Fejlesztési prioritások (intézkedési terv)	155

7.1. Gazdaságélénkítő környezet elősegítése	155
7.1.1. Terület- és Településfejlesztési Operatív Program	155
7.1.2. Széchenyi 2020	156
7.2. A szakképzés reformja	159
7.3. Munkaerő-piaci programok a Projekt keretében	159
7.3.1 Partnerek.....	160
7.3.2. Célcsoport.....	160
7.3.3. Foglalkoztatási és képzési támogatások	165
7.3.4. További foglalkoztatást élénkítő programelemek	166
8. A Békéscsabai járás foglalkoztatási törekvései.....	169
9. Operatív projekttervek.....	172
10. A Békés Megyei Foglalkoztatási Paktum szervezete.....	173
10.1. Foglalkoztatási Fórum.....	173
10.2. Irányító Csoport.....	174
10.3. Munkacsoportok és Bizottságok	174
11. Mellékletek.....	175

ÖSSZEFOGLALÓ

Előzmények

A Békés Megyei Önkormányzat a Békés Megyei Kormányhivatal és a Békés Megyei Vállalkozási és Fejlesztési Nonprofit Kft. partnerségével valósítja meg a TOP-5.1.1-15-BS1-2016-00001 „Foglalkoztatási paktum Békés megyében” című projektet (a továbbiakban: Projekt). A 2016. augusztus 1. és 2023. szeptember 30. között működő program 3,3 milliárd forint összköltségvetéssel, európai uniós finanszírozásból valósul meg. Elsődleges célja – a felhívás célkitűzéseivel összhangban – a területi sajátosságokon alapuló fejlettségbeli különbségek mérséklése és a foglalkoztatottsági szint emelése, támogatva az átfogó megyei célkitűzések – a megyében élők életkörülményeinek javítása, a megye fenntartható gazdasági és társadalmi viszonyainak megteremtése, a foglalkoztatás javítása – megvalósítását.

A projekt céljait partnerségben, a konzorciumi partnerek együttműködésén túl a megye munkaerő-piaci helyzetét alakító szervezetek bevonásával kívánják elérni a projektgazdák.

Módszertani keretek

Békés Megye Foglalkoztatási Stratégiája (a továbbiakban: Stratégia) a Projekt előkészítő kutatásainak és elemzéseinek adatbázisára és megállapításaira épül. Az előzetes felmérések során összegyűjtött megalapozó adatok és igények beépítésre kerültek a Stratégia egyes fejezeteibe. A Stratégia széles körű alkalmazása, illetve a járási szintű iránymutatás érdekében a megalapozó adatok lehetőség szerint járási szintű bontásban kerülnek bemutatásra, majd a problémák azonosítását követően kerül kimunkálásra Békés megye foglalkoztatási jövőképe, stratégiai célkitűzései, valamint intézkedési terve, összhangban az országos és uniós célkitűzésekkel.

Békés Megye Foglalkoztatási Stratégiája (2017-2021) mindazonáltal túlmutat a Projekt tartalmán. A megye foglalkoztatási helyzetének javítására vonatkozóan megfogalmaz általános és közvetlen célokat, amelyek egy részére megoldást kínál a Projekt, illetve a vele párhuzamosan megvalósuló helyi foglalkoztatási együttműködések a TOP-5.1.2-15 pályázati konstrukcióban a járások, míg a TOP-6.8.2-15 keretében Békéscsaba Megyei Jogú Város és térsége (Békéscsabai járás) foglalkoztatási együttműködései. A Stratégiában megfogalmazott

célokra és a foglalkoztatással kapcsolatos egyéb törekvésekre további projektjavaslatokat fogalmazunk meg jelen dokumentum keretében.

Szervezeti keretek

A Stratégia végrehajtása állandó felügyeletet és ellenőrzést igényel, így a felülvizsgálat alkalmával sor kerülhet módosítására, bővítésére – különösen a helyi paktumok előrehaladásával szükségessé válik a járasonként megfogalmazott célok és tervek integrálása a Stratégiába. A folyamat nyomon követését a Projekt keretében létrejövő Paktum Szervezet hivatott elvégezni, ennek működési rendje a Stratégia 3. számú mellékletét képezi.

1. Illeszkedés

Békés Megye Foglalkoztatási Stratégiája nem önmagában álló dokumentum, részben illeszkedik a Projekt előírásaihoz és célkitűzéseire, a Békés Megyei Önkormányzat Közgyűlése által elfogadott területfejlesztési dokumentumokhoz, valamint a nemzeti és európai uniós irányelvekhez, célkitűzésekhez és a foglalkoztatási politika meghatározó célrendszeréhez.

1.1. Európa 2020 stratégia

Az „Európa 2020”¹ az Európai Unió 10 évre szóló foglalkoztatási és növekedési stratégiája. A stratégiát az EU 2010-ben indította útnak abból a célból, hogy megteremtse az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés feltételeit. A stratégia öt kiemelt cél formájában határozza meg, milyen eredményeket kell az Európai Uniónak 2020 végére elérnie az alábbi területeken: foglalkoztatás, kutatás és fejlesztés, éghajlat-politika/energiaügy, oktatásügy, társadalmi befogadás és szegénység elleni küzdelem. Az Európa 2020 stratégia olyan növekedést hivatott megvalósítani, amely *intelligens*, azaz amelynek esetében az oktatási, a kutatási és az innovációs beruházások hatékonyabbak, *fenntartható*, mert kulcseleme az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságra való átállás, és *inkluzív*, mivel nagy hangsúlyt fektet a munkahelyteremtésre és a szegénység csökkentésére.

A stratégia középpontjában az alábbi **öt célkitűzés** áll, amelyet az EU-nak 2020-ra teljesíteni kell:

1. **Foglalkoztatás:** biztosítani kell, hogy a 20-64 évesek körében a foglalkoztatottság aránya elérje a 75%-ot.
2. **Kutatás és fejlesztés:** az Európai Unió GDP-jének 3%-át a kutatásba és a fejlesztésbe kell fektetni.
3. **Éghajlatvédelem és fenntartható energiagazdálkodás:** az üvegházhatást okozó gázok kibocsátását 20%-kal csökkenteni kell az 1990-es szinthez képest (vagy akár 30%-kal,

¹http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_hu.htm

ha adottak az ehhez szükséges feltételek). A megújuló energiaforrások arányát 20%-ra kell növelni. Az energiahatékonyságot 20%-kal kell javítani.

4. **Oktatás:** a korai iskolaelhagyók arányát 10% alá kell csökkenteni. El kell érni, hogy a 30 és 34 év közötti uniós lakosok legalább 40%-a felsőfokú végzettséggel rendelkezzen.
5. **Küzdelem a szegénység és a társadalmi kirekesztés ellen:** legalább 20 millióval csökkenjen azok száma, akik nyomorban és társadalmi kirekesztettségben élnek, illetve akik esetében a szegénység és a kirekesztődés reális veszélyt jelent.

A célok végrehajtását illetően az **eddig elért eredmények:**²

1. **Foglalkoztatás:** a 28 EU-tagállamban a 20-64 év közöttiek foglalkoztatottsági aránya 70,1%, Magyarországon esetében 68,9% volt 2015. év végén.
2. **Kutatás és fejlesztés:** a 28 EU-tagállam GDP-je 2,03%-át fektette a kutatásba és a fejlesztésbe, míg Magyarország GDP-je 1,38%-át 2015-ig.
3. **Éghajlatvédelem és fenntartható energiagazdálkodás** területén mért mutatók az alábbi eredményen álltak 2014. év végén:
 - üvegházhatású gázok kibocsátása az 1990. évi szinthez képest az EU-tagállamok összességét tekintve 77%, Magyarországon 61%.
 - a megújuló energiaforrások aránya az EU-tagállamok egészét tekintve 16%, Magyarországon 9,5%.
4. **Oktatás:**
 - a korai iskolaelhagyók aránya 2015-ben az EU-tagállamok összességét tekintve 11% volt, Magyarországon 11,6%.
 - 30-34 év közötti, felsőfokú végzettséggel rendelkező uniós lakosok aránya az EU-ban 38,7%-os, Magyarországon 34,3% volt 2015-ben.
5. **Küzdelem a szegénység és a társadalmi kirekesztés ellen:** az EU 28 tagállamában a lakosság 23,7%-a, Magyarországon 28,2%-a volt a szegénység és a társadalmi kirekesztés veszélyének kitéve 2015-ben.

²<http://ec.europa.eu/eurostat/web/europe-2020-indicators>

Az eredményekből jól kivehető, hogy még sokat kell tenni 2020-ig a célok elérése érdekében, azonban látni kell, hogy a célok összefüggenek, komplex hozzáállást kívánnak, hiszen egymást erősítik, ha megfelelő módon kezeljük őket:

- az oktatás tökéletesítése elősegíti, hogy javuljon a foglalkoztathatóság és csökkenjen a szegénység;
- a gazdasági életben végzett kutatásfejlesztési és innovációs tevékenységek megsokszorozódása és a forrásfelhasználás hatékonyságának javítása révén Európa versenyképesebbé válik, és új munkahelyek jönnek létre;
- a környezetkímélő technológiákba történő beruházás hozzájárul az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez, egyúttal pedig új üzleti és foglalkoztatási lehetőségeket teremt.

Az Európai Unió ***hét új kiemelt kezdeményezést*** indított útnak a három növekedési stratégia keretében, a fenti célok teljesítése érdekében és, hogy lendületet adjon a gazdasági növekedésnek és a foglalkoztatásnak. Az Uniónak és a tagállami hatóságoknak mindegyik kezdeményezés esetében össze kell hangolniuk erőfeszítéseiket annak érdekében, hogy azok kölcsönösen erősítsék egymást.

I. Intelligens növekedés

Európa gazdasági növekedése lassabb, mint legfőbb versenytársaié. Ez nagyrészt a termelékenység terén létrejött szakadéknak tulajdonítható, amelynek kialakulásáért – részben – az alábbi tényezők felelősek:

- alacsony a kutatásra-fejlesztésre és az innovációra fordított beruházások szintje;
- nem kielégítő az információs és kommunikációs technológiák használata;
- a társadalom bizonyos rétegei számára nehéz az innovációhoz történő hozzáférés.

Az intelligens növekedés terén teljesítendő uniós célok közé tartoznak az alábbiak:

1. A köz- és magánforrásokból származó kutatási, fejlesztési és innovációs beruházások szintjének el kell érnie az Unió GDP-jének 3%-át, emellett jobb feltételeket kell teremteni e három tevékenységhez.

2. 2020-ra a foglalkoztatási arányt a 20 és 64 év közötti munkavállalók körében 75%-ra kell emelni azért, hogy többen (különösen a nők, a fiatalok, az idősebbek, az alacsonyán képzettek és a legális bevándorlók) jutnak álláshoz.
3. Javítani kell az iskolázottság szintjét, különösen az alábbi területeken: a lemorzsolódási arányt 10% alá kell csökkenteni; el kell érni, hogy a 30 és 34 év közötti uniós lakosok legalább 40%-a felsőfokú (vagy azzal egyenértékű) végzettséggel rendelkezzen.

Az alábbi három kiemelt kezdeményezés segítségével kívánja fellendíteni az intelligens növekedést az EU:

1. *Európai digitális menetrend*: a kezdeményezés célja a nagy sebességű/szupergyors internetre és az interoperábilis alkalmazásokra épülő egységes digitális piac kialakítása.
2. *Innovatív Unió*: a kezdeményezés célja, hogy az EU a kutatásfejlesztési és innovációs szakpolitika középpontjába a társadalmunk előtt álló olyan főbb kihívásokat helyezze, mint az éghajlatváltozás, az energia- és erőforrás-hatékonyság, az egészségügy és a demográfiai változások. Meg kell erősíteni az innovációs lánc egyes szemei közötti kapcsolatot, az alapkutatástól a forgalmazásig.
3. *Mozgásban az ifjúság*: elő kell segíteni, hogy a diákok és a gyakornokok külföldön tanulhassanak. Jobban fel kell vértetni a fiatalokat ahhoz, hogy érvényesülni tudjanak a munkaerőpiacon.

II. Fenntartható növekedés

Az EU-nak azért van szüksége az ún. fenntartható növekedés elérésére, mert egyrészt túlságosan függ a fosszilis tüzelőanyagoktól (az olajtól, gáztól és széntől), másrészt a természeti erőforrásokért folyó globális versengés a jövőben felerősödik és növeli a környezeti terhelést, harmadrészt az éghajlatváltozás megfékezése érdekében, és végül a versenyképesség és a termelékenység javítása érdekében.

A fenntartható növekedés elérésében két kiemelt kezdeményezés segít:

1. *Erőforrás-hatékony Európa*: célja, hogy a gazdasági növekedést függetlenítsen az erőforrás- és energiafelhasználástól a CO₂ kibocsátás mérséklésével, az

energiabiztonság javításával, a termelés és a fogyasztás erőforrás-szükségletének csökkentésével.

2. *“Iparpolitika a globalizáció korában”*: Az EU-nak olyan iparpolitikára van szüksége, amely támogatja a vállalkozásokat (különösen a kisvállalkozásokat), hogy azok meg tudjanak felelni a globalizáció, a gazdasági válság és az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaság felé való elmozdulás kihívásainak. Ehhez elengedhetetlen egy újonnan kialakítandó iparpolitika, amelyet az üzleti szereplőkkel, a szakszervezetekkel, az egyetemekkel, a civil és a fogyasztóvédelmi szervezetekkel szoros együttműködésben kell kialakítani.

III. *Inkluzív növekedés*

Az ún. “inkluzív növekedés” azt jelenti, hogy növekszik a foglalkoztatási arány, az emberek képesek az előttük álló változások felmérésére és kezelésére, a munkaerőpiacok és jóléti rendszerek modernizálásra kerülnek és a növekedés előnyeiből az EU minden területének haszna származik.

Az EU-nak azért van szüksége inkluzív növekedésre, mert egyrészt Európa munkaképes lakossága csökken, a gazdasági válság súlyosbította a munkanélküliséget főként a fiatalok körében, másrészt kb. 80 millió ember kizárólag alacsony vagy alapvégzettséggel rendelkezik, harmadrészt a foglalkoztatottak 8%-a nem keres eleget ahhoz, hogy a szegénységi küszöb felett tudjon élni, 80 millió embert veszélyeztet a szegénység.

Az inkluzív növekedést az EU az alábbi két kiemelt kezdeményezés segítségével kívánja elérni:

1. Új készségek és munkahelyek menetrendje

A stratégia célja, hogy lehetővé tegye az egyének számára az új készségek elsajátítását, illetve azt, hogy alkalmazkodjanak a munkaerő-piaci változásokhoz, és sikeresen váltsanak karriert.

Tágabb értelemben a menetrend révén az EU modernizálni kívánja a munkaerő-piacokat a foglalkoztatás szintjének emelése, a munkanélküliség csökkentése, a termelékenység növelése és szociális modelljeink fenntarthatóságának biztosítása érdekében.

2. Szegénység elleni európai platform

A kezdeményezés céljai összefoglalóan:

- gazdasági, társadalmi és területi kohézió biztosítása
- a szegények és a társadalmilag kirekesztettek alapvető jogainak elismertetése, valamint annak lehetővé tétele, hogy ezek az emberek méltóságban, a társadalom aktív tagjaként élhessenek
- annak elősegítése, hogy az emberek támogatásban részesüljenek, s ennek révén beilleszkedjenek a lakóhelyükön élő közösségekbe, képzésben vegyenek részt, segítséget kapjanak az álláskeresés során, és hozzájussanak a szociális ellátásokhoz.

A regionális fejlesztés és beruházás is kedvezően hat az inkluzív növekedésre, mivel mérsékli a régiók közötti különbségeket, és biztosítja, hogy a gazdasági növekedés előnyeiből az EU minden területének haszna származzon.

Az Európa 2020 stratégia célkitűzéseinek megvalósítása érdekében az uniós szakpolitikák és eszközök teljes skáláját hatékonyabban kell felhasználni. Ide tartoznak többek között a következő, több területet átfogó szakpolitikák és horizontális eszközök:

1. Az egységes piac

A növekedéshez és a munkahelyteremtéshez egészséges, megfelelően összekapcsolt piacokra van szükség. Feltételt jelent az is, hogy a fogyasztók könnyen hozzáférjenek az árukhoz és szolgáltatásokhoz, illetve hogy a piaci verseny serkentse az üzleti tevékenységet és az innovációt. Ennek eléréshez még számos akadályt fel kell számolni. Ezen túl arra is szükség van, hogy a kisvállalkozók könnyebben tudjanak bejutni az egységes piacra, és hogy lendületet kapjon a vállalkozói tevékenység. Ennek érdekében egyszerűsíteni kell a társasági jogot és lehetővé kell tenni a vállalkozók számára, hogy üzleti kudarc esetén újrakezdhesék vállalkozói tevékenységüket.

2. Az uniós költségvetés

A Bizottság a hosszú távú növekedéssel kapcsolatos prioritásokat beépítette az EU következő többéves (2014-2020) pénzügyi keretébe. Az Európai Regionális Fejlesztési Alap, az Európai

Szociális Alap és a Kohéziós Alap együtt jelenleg az EU összköltségvetésének több mint egyharmadát teszi ki. Ezek az eszközök elősegítik, hogy a pénzügyi beruházások hatékonyan szolgálják az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedést. Az uniós finanszírozás az alábbiak szolgálatában áll:

- több munkahely és színvonalasabb foglalkoztatás
- új technológiák kifejlesztése
- élvonalbeli kutatás
- nagy sebességű internet-hozzáférés
- intelligens szállítási és energiainfrastruktúra
- energiahatékonyság és megújuló energiaforrások
- vállalkozásfejlesztés
- készségfejlesztés és képzés

3. Külső szakpolitikai eszközök

A növekedés fellendítése érdekében az Uniónak arra kell törekednie, hogy a nemzetközi kereskedelmi életben a nyitottság és a méltányosság elve érvényesüljön, és hogy a piacok szabályokon alapuló nemzetközi keretrendszerben működjenek. Az EU emellett stratégiai kapcsolatokat kíván kiépíteni a feltörekvő gazdaságokkal.

Az Európa 2020 stratégia sikeres végrehajtásához a társadalom valamennyi szegmensének tevékeny szerepvállalására szükség van. Az Európa 2020 stratégia céljainak valóra váltása nem kizárólag a kormányok feladata, hanem mindenkié: a vállalkozásoké, a szakszervezeteké, a nem kormányzati szervezeteké, a helyi hatóságoké és a magánszemélyeké is.

1.2. Nemzeti Fejlesztés 2030

A Nemzeti Fejlesztés 2030 - Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció³ (a továbbiakban: Koncepció) integrálja a hazai fejlesztési célokat és igényeket, meghatározza

³1/2014. (I. 3.) OGY határozat a Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepcióról

azok területi dimenzióit, ami a 2014-2020-as uniós tervezési és költségvetési időszakra készülő tervdokumentumok (partnerségi megállapodás, operatív programok) megalapozását is szolgálja, valamint az ország társadalmi, gazdasági, valamint ágazati és területi fejlesztési szükségleteiből, illetve az EU 2020 Stratégiához és a Nemzeti Reform Program vállalásaihoz illeszkedve hosszú távú jövőképet, fejlesztéspolitikai célokat és elveket határoz meg Magyarország számára.

A koncepció négy hosszú távú, 2030-ig szóló átfogó fejlesztési célt jelöl ki. A négy cél a társadalom és gazdaság egészének szól, beleértve a társadalmi és a gazdasági környezethez való viszonyulást és a környezeti szempontokat is.

Az **átfogó célok** a gazdasági és társadalmi fordulatot célozzák meg, az alábbiak szerint:

- A. értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdasági fejlődés,
- B. népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom,
- C. természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme,
- D. térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet.

Az átfogó célok megvalósulása érdekében a koncepció tizenhárom specifikus célkitűzést, köztük hét szakpolitikai jellegű célt és hat területi célt fogalmaz meg. A specifikus célok nemzeti jelentőségű ágazati és területi tématerületeket ölelnek fel. A célok a társadalom és a gazdaság egészének, valamint minden ágazatnak, térségi és helyi szereplőknek szólnak.

1. Szakpolitikában érvényesítendő specifikus célok

- versenyképes, innovatív gazdaság,
- gyógyító Magyarország, egészséges társadalom, egészség- és sportgazdaság,
- életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és ellátás,
- kreatív tudástársadalom, piacképes készségek, K+F+I,
- értéktudatos és szolidáris öngondoskodó társadalom,
- jó állam, szolgáltató állam és biztonság,
- stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata, környezetünk védelme,

2. Területi specifikus célok

- az ország makro-regionális szerepének erősítése,

- a többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat,
- vidéki térségek népességeltartó képességének növelése,
- kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése,
- területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés elősegítése,
- összekapcsolt terek: az elérhetőség és mobilitás biztosítása.

Magyarország gazdasági felzárkózásához elengedhetetlen a rendkívül alacsony foglalkoztatási ráta felemelése 75%-ra. Ez minél nagyobb arányban magas hozzáadott értékű munkahelyek teremtésével kell, hogy megoldódjon. Középtávon a munkaerő-piacról régóta – adott esetben generációk óta – kiszorult, jellemzően alacsony képzettségű vagy más szempontból hátrányos helyzetű (pl. 55 év feletti, kismamák stb.) emberek a munka világába történő visszavezetése (pl. szociális gazdaság, közfoglalkoztatási programok, önfoglalkoztatóvá válás) a legfontosabb feladat. Ennek hiánya egyes hazai térségek gazdasági-társadalmi rendszerének teljes összeomlásával fenyegethet már középtávon is, amit minden eszközzel el kell kerülni. Elő kell segíteni a fiatalok foglalkoztatását, fontos, hogy a munkanélküli fiatalok álláslehetőséghez, képzéshez, szakmai gyakorlathoz vagy egyéb aktív munkaerő-piaci eszközökhöz juthassanak a lehető legrövidebb időn belül. Elő kell segíteni a 25 év alatti fiatalok és pályakezdők munkaerőpiacra való belépést, ösztönözni, támogatni kell a fiatalok vállalkozóvá válását.

A magas arányú foglalkoztatás érdekében a foglalkoztathatóság javításával is sokat lehet tenni. Számos egyéb tényező mellett szükséges a magyar népesség mentális és fizikai állapotának javítása, piaci szükségletekhez igazodó képzése, szakképzése. A fiatalok munkaerő-piaci helyzetének, versenyképességének javítása érdekében ösztönözni kell a duális képzés elterjesztésének, illetve az egész életen át tartó tanulás lehetőségeinek bővítését. A lehető legtöbb, magas életkorban, stabilan munkaképes állapotú, megfelelően képzett emberre van szüksége a társadalomnak. Ehhez lényeges életmód- és szemléletváltásra van szükség.

Az állami foglalkoztatási programok szerepét egyre inkább a magánszférának kell átvennie, ezért az erősen munkaintenzív ágazatok (pl. mezőgazdaság, új zöldinfrastrukturális építőipar)

fejlesztése prioritást kell, hogy élvezzenek, különösen az országos jelentőségű foglalkoztatási gondokkal sújtott térségekben.

A megváltozott világgazdasági környezetben már középtávon meg kell kezdeni egy új foglalkoztatási rendszer kialakítását, ami igazodik az egyéneket és a családokat érintő új munkahelyi kihívásokhoz (felgyorsult élet, állandó időhiány), a világszerte csökkenő állami szociális szerepvállaláshoz (fokozott egyéni és családi szerepvállalás), és a gazdaság javuló teljesítménye mellett is egyre csökkenő élők munkaszükségletehez (egyre kevesebb teljes munkaidős állás biztosítható). Ösztönözni kell a rugalmas foglalkoztatás elterjesztését, hangsúlyosan a rugalmas munkaidő, munkaszervezés, valamint az egyéni élethelyzetet figyelembe vevő személyügyi politika alkalmazását is. A fiatalok rugalmas foglalkoztatása megkönnyíti a munka és a tanulás, a munka és a magánélet, valamint a már családdal rendelkező fiatalok esetében a munkahelyi és a családi kötelezettségek összeegyeztetését. A foglalkoztatást elsősorban a helyben történő foglalkoztatással kell megoldani. A mobilitás fontos eszköz a munkaerő-piacon, az alapvető cél azonban az, hogy az ország valamennyi térségében legyen megfelelő mennyiségű és minőségű munkalehetőség.

Fejlesztési tématerületek

1. Foglalkoztatás, tudásalapú társadalom

Meghatározó társadalomstratégiai feladat a társadalom megújulásának elősegítése, amelynek során kiemelten kell kezelni:

- a tudásalapú társadalom feltételeinek kialakítását,
- az alap-, közép- és felsőfokú oktatás színvonalának emelését,
- a szakképzés színvonalának emelését, kiterjesztését, és a perspektivikus munkahelyi igényekkel való összekapcsolását,
- az iskolarendszerű és iskolarendszeren kívüli képzések lehetőségének és elérhetőségének a biztosítását,
- köznevelés integrált szemléletű, komplex fejlesztése, a köznevelés stratégiai elemként kezelése.

2. Területi integráció, térségi és helyi fejlesztések a helyi gazdaság bázisán

A leszakadó térségek többletforrásokkal való támogatása a jövőben is fontos területfejlesztési feladat, azonban egyre fontosabb, hogy a társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott külső és belső perifériák, térségek felzárkóztatása külső segítséggel, de alapvetően belső erőforrásaikra építve történhet. A humán, társadalmi, természeti és gazdasági erőforrások feltárásával, kiaknázásával és térségben tartásával, a helyi gazdaság (helyi termékek, hungarikumok, tudatos fogyasztói szokások) dinamizálásával a klasszikus versenyképesség szempontjából hátrányban lévő térségek is relatív versenyképességre tehetnek szert és egy gazdaságilag, társadalmilag és környezetileg fenntartható pályára lépve ismét bekapcsolódhatnak az ország vérkeringésébe, megállítva az ország területi szétszakadását, a szegénység újratermelődését, fokozódását.

Elvárt eredmények

Magyarország számára az elkövetkező két évtizedben a legfontosabb fejlesztéspolitikai célkitűzés az ország és térségei gazdasági teljesítményének (GDP) és a foglalkoztatás szintjének és minőségének jelentős növelése, amelyek révén az életminőség és az életkörülmények érdemi javulása érhető el.

2020 időtávlatában a **Nemzeti Reform Programban** (a továbbiakban: NRP) rögzített célértékek adják meg a fejlesztéspolitikától elvárt eredményeket. Az NRP-ben rögzített nemzeti vállalások az EU 2020 stratégiához kapcsolódóan:

- A 20-64 évesek foglalkoztatási rátájának a jelenlegi 60%-ról legalább 75%-ra növelése.
- A kutatásfejlesztési ráfordítások bruttó hazai termékhez viszonyított szintjének 1,8%-ra növelése.
- Az üvegházhatású gázok kibocsátásának legfeljebb 10 százalékos növekedése a 2005. évi sinthez képest; a teljes energiafelhasználáson belül a megújuló energiaforrások részarányának 14,6 százalékra növelése; 10 százalékos energia megtakarítás elérése.
- A felsőfokú vagy annak megfelelő végzettséggel rendelkezők arányának 30,3 százalékra növelése a 30-34 éves népességen belül; az oktatásban, képzésben nem

részesülő, legfeljebb alsó középfokú végzettséggel rendelkezők arányának 10 százalékra csökkentése a 18-24 éves népességben belül.

- A szegénységben vagy társadalmi kirekesztettségben élő népesség számának csökkentése 450.000 fővel, ez 5 százalékpontos csökkentést jelent.

1.3. Románia Magyarország Interreg Program

Gazdaság és munkaerőpiac- általános áttekintés

A megyék és a régiók gazdaságának, valamint munkaerőpiacának elemzése világosan mutatja, hogy a régió lakosságának arányához képest a két ország bruttó nemzeti termékének kisebb arányát termeli (GDP, 11.3%), így megállapítható, hogy a jogosult terület gazdasági teljesítménye viszonylag szerény a két ország más részeivel összehasonlítva, ezen túl a fejlődés dinamikája EU-s összehasonlításban a legszerényebbek közé sorolható. A romániai megyék GDP-je többnyire az ipari teljesítmény függvénye, míg a magyarországi megyék GDP-jének nagyobb részét a szolgáltatások, főleg a közigazgatás és a közösségi szolgáltatások/háztartásbeli tevékenységek teszik ki.

A munkaerő-piaci adatok negatív képet mutatnak: a gazdaságilag aktív népesség teljes száma a jogosult területen 2001 óta csökkent, és a teljes aktív népesség aránya teljes lakosságon belül alacsonyabb az összes résztvevő megyében, mint az EU átlag. A foglalkoztatottsági ráta 2001 és 2009 közötti változását illetően Timis megyében volt tapasztalható a legnagyobb növekedés (8%), ellenkezőleg Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a legnagyobb mértékű csökkenés (9%) az adott időszakban. A munkaerőpiacon jelenlévő személyek számának 2005 és 2050 közötti változására vonatkozó munkaerő-piaci előrejelzések a teljes jogosult területen jelentős munkaerő csökkenéssel számolnak. A magyarországi megyékben a munkanélküli lakosság többsége a 25 és 29 év közötti, és a romániai megyékben pedig a 40 és 49 év közötti korosztályhoz tartozik. A munkanélküliek aránya a nyolc általánost, szakmunkaképzőt vagy középiskolát végzettek között a legmagasabb.

A Megyei Projekt és a ROHU kiemelt együttműködési lehetősége

3. Prioritási tengely: *A foglalkoztatás fejlesztése és a határon átnyúló munkaerő-mobilitás támogatása (Együttműködés a foglalkoztatottság terén)*

Beruházási prioritás: 8/b Foglalkoztatás-barát növekedés támogatása a belső potenciálfejlesztésen keresztül – mint az egyes területek területi stratégiájának része, a hanyatló ipari régiók átalakításával, valamint az egyes természeti és kulturális forrásokhoz való hozzáférhetőség javításával és ezek fejlesztésével együtt.

A tagállamok által uniós támogatással elérni kívánt eredmények

Az előirányzott beavatkozások eredményeként az egyes területek belső potenciálján alapuló integrált stratégiákat (elsősorban a mezőgazdasági- és élelmiszertermelés területein) vezetnek be és valósítanak meg, ez pedig a vállalkozások/üzletágak környezetének fejlődését, a közös előnyökből származó együttműködés támogatását, valamint az infrastruktúra (ahol szükséges, az utak) fejlesztését eredményezi, ezzel utat nyitva a helyi termékek határon átnyúló értékesítésének. A különböző előirányzott beavatkozások eredményeképp új munkahelyek teremthetők.

Program specifikus eredménymutatók

azonosító adatok	Mutató	Mértékegység	Bázis érték	Bázis év	Célérték (2023)	Adat-forrás	A jelentés gyakorisága
8/b1	A foglalkoztatási arány enyhe növekedése a támogatható területen, mint a munkaképes korú lakosság százaléka	%	56,31 %	2012	56,51%	Nemzeti Statisztikai Hivatalok, KSH, INS	2019, 2021,2023

A beruházási prioritás keretében támogatandó intézkedések

A cél a prioritás foglalkoztatáshoz kapcsolódó megközelítésének megerősítése, a munkaerő-piaci kereslet és kínálat közötti egyensúly megerősítésének szem előtt tartása, valamint a munkaerő mobilitásának támogatása. A támogatható megyék foglalkoztatás-barát növekedéséhez az adott területek jellegzetességeire és belső potenciáljára építő komplex beavatkozások megvalósítására van szükség.

A támogatandó intézkedések területeként eltérőek lehetnek, az alábbi példákkal illusztrálva:

- A vállalkozások/üzletágak környezetének fejlesztése, a közös előnyökön alapuló együttműködés és foglalkoztatás támogatása, a helyi termékek határon átnyúló értékesítését lehetővé tevő létesítmények fejlesztése/létrehozása
- A fontos létesítmények/szolgáltatások határon átnyúló elérhetőségének javítása a helyi gazdaság és foglalkoztatás megerősítése érdekében az utak korszerűsítésén és újjáépítésén keresztül.
- A helyi munkaerő-piaci szereplők együttműködésének támogatása a munkaerő iránti kereslet és a kínálat jobb összehangolása és foglalkoztatási helyzet javítása érdekében a támogatható területen.

Indikatív intézkedések

Támogatás a foglalkoztatás-barát növekedését lehetővé tevő összehangolt beavatkozások számára. Eme prioritás célja a különálló projektek támogatása helyett a határon átnyúló önkormányzati partnerségek és a foglalkoztatás-barát növekedés helyi feltételeinek közös fejlesztésén munkálkodó más érintett résztvevők (köztük a munkaügyi központok, képző intézmények, szociális partnerek és nem kormányzati szervezetek) összehangolt beavatkozásainak támogatása. Ezen felül, a munkaerő-piaci szükségletek és ellátás összehangolását célzó intézkedéseket, a hátrányos helyzetben lévőkre összpontosító képzési és foglalkoztatási programok kidolgozását is magában foglalja, ezzel befogadóbb módon támogatva a munkavállalást.

A Foglalkoztatási Stratégia célrendszerére alapozva az alábbi intézkedések valósíthatók meg:

- Határon átnyúló képzési és foglalkoztatásügyi kezdeményezések megvalósítása, határon átnyúló együttműködés az érintett munkaerő-piaci résztvevők (pl. munkaügyi központok, képző intézmények, szociális partnerek, nem kormányzati szervezetek) között.
- A helyi potenciálon alapuló helyi termékek/szolgáltatások és a kapcsolódó infrastruktúrák megteremtését támogató célzott intézkedések
- A foglalkoztatottság növelése az üzleti környezet fejlesztésével integrált fejlesztő intézkedéseken keresztül

- A foglalkoztatáshoz kapcsolódó létesítményekhez/szolgáltatásokhoz való határon átnyúló hozzáférés javítása a támogatható megyékben – a határon átnyúló hatást generáló utak építésével, fejlesztésével/korszerűsítésével.

azonosító adatok	Mutató (a mutató neve)	Mértékegység	Célérték (2013)	Adatforrás	A jelentés gyakorisága
8/b 1	A közös helyi foglalkoztatási kezdeményezésekben és közös képzésben résztvevők száma (közös kimeneti mutató)	személyek száma	15 000	Projekt monitoring	évente

A prioritási tengely eredményességi kerete

Prioritási tengely	Mutató típusa	azonosító adatok	Mutató vagy a végrehajtás kulcsfontosságú lépése	Mértékegység ahol alkalmazható	Mérföldkő 2018-ra	Végső cél (2023)	Adatforrás
3PT	A végrehajtás kulcsfontosságú lépése	3PT 1	A közös helyi foglalkoztatási kezdeményezésekhez és közös képzésekhez kapcsolódó projektek száma	szám	6		Projekt monitoring
3PT	Kimeneti (output) mutatók	3PT 2	A közös helyi foglalkoztatási kezdeményezésekben és közös képzésben résztvevők száma (közös kimeneti mutató)	személyek száma		15 000	Projekt monitoring
3PT	Pénzügyi	3PT	Az igazolt kiadások	EUR	6 720 000	55 070 771	Az MB igazolást

	mutató	3	teljes összege				kiadó funkcióval
--	--------	---	----------------	--	--	--	---------------------

1.4. Foglalkoztatáspolitikai illeszkedés

Tekintettel az ország foglalkoztatás terén tapasztalható jelentős elmaradására, valamint figyelembe véve a demográfiai trendeket, a kormány legfontosabb gazdaság- és fejlesztéspolitikai céljának a foglalkoztatás bővítését tűzte ki.⁴ Ez összhangban van az uniós célkitűzésekkel is, hiszen az Európa 2020 stratégia keretében kitűzött egyik fő uniós cél a foglalkoztatás növelése, és 2020-ra a 20-64 éves népesség körében 75%-os foglalkoztatási ráta elérése az EU-ban.

Specifikus célok

1. A munkanélküliek és inaktívak munkába állásának ösztönzése az első ilyen specifikus cél, amely a gazdasági aktivitás és foglalkoztatás növeléséhez kapcsolódik.
2. A fiatalok aktiválása, munkába állásuk ösztönzése és foglalkoztathatóságuk javítása önállóan megjelenítendő cél.
3. A munkaerő-piaci szolgáltatások hatékonyságának és minőségének javítása specifikus cél, amely az aktív munkaerő-piaci eszközök hatékonyságának és eredményességének javításához is kapcsolódik.
4. A munkaerő versenyképességének javítása olyan cél, amely a gazdaság és a vállalkozások versenyképességének javításához és növekedési lehetőségeik kihasználásához szorosan kötődik.
5. Az egész életen át tartó tanulás ösztönzésének célja, hogy a felnőtt lakosság minél nagyobb aránya vegyen részt oktatásban/képzésben, és munkaerő-piaci szempontból releváns készségeket, kompetenciákat szerezzenek, ezáltal javuljon foglalkoztathatóságuk, alkalmazkodóképességük.
6. A gazdasági igényekhez igazodó szak- és felnőttképzési intézményrendszer kialakítása olyan cél, amely szorosan kapcsolódik a munkaerő versenyképességének javításához.

⁴ A 2014-2020 közötti időszak foglalkoztatáspolitikai célú fejlesztéseinek megalapozása - szakpolitikai stratégia. http://2010-2014.kormany.hu/download/8/4c/01000/Fogl_Strat_14-20.pdf

7. A munkavállalók és vállalkozások alkalmazkodóképességének javítása elengedhetetlen az ország versenyképességének fejlesztéséhez.
8. A szociális gazdaság fejlesztése fontos a hátrányos helyzetűek foglalkoztathatóságának javítása szempontjából.

2. Békés megye általános helyzetképe

A munkaerő-piaci beavatkozások megtervezéséhez szükséges egészében képet kapni a megye helyzetéről. A fejezetben áttekintjük a megye földrajzi adottságait, társadalmi környezetét, a gazdasági környezet alakulását. Az olyan területekkel, mint a szakképzés helyzete, illetve a munkaerő-piaci helyzetkép önálló fejezetek foglalkoznak, tekintettel azok kiemelkedő szerepére a foglalkoztatási stratégia vonatkozásában.

2.1. Földrajzi lehatárolás

Békés megye az Alföld déli, délkeleti részén helyezkedik el. Földrajzi helyzetét tekintve Békés megye az É.sz. 47°13' és 46°14' szélességi illetve a K.h. 20°27' és 21°37' hosszúsági körök által közrefogott területen helyezkedik el. Legnagyobb kelet-nyugati irányú kiterjedése mintegy 91 km, észak-dél irányban pedig megközelítőleg 107 km. Békés megye területe 5.631 km², amely az ország területének 6%-át teszi ki. A megye az ország nagyobb méretű megyéi közé tartozik, ennek ellenére természeti és táji adottságai viszonylag kevesebb változatosságot mutatnak.

A megye az Alföld mélyen fekvő sík területe, tengerszint feletti magassága 80,8 m és 107,6 m között változik. A megye Körösök menti tájainak átlagmagassága a legkisebb, a Békési-sík, a Dévaványai sík és a Kis-Sárrét átlagosan 85-95 m közötti magasságú. A megye legmélyebben fekvő pontja Szarvas külterületén található, 82,6 méteren. A megye legnagyobb átlagmagasságú vidéke a délkeleti szegletben húzódó Csanádi-hát, amely tulajdonképpen a Maros hordalékkúpjának a megye területére eső szegélye. A megye legmagasabb pontja Mezőhegyes határában található, 107,6 méteren.

A megye potenciális **természetes növénytakarója** mára gyakorlatilag eltűnt, összefüggően alig maradt fenn. A természetes növényzet jellegét a mikroklimatikus jellemzők és a helyi víz- és talajviszonyok formálták. A megye kiváló talajadottságai következtében legnagyobb részben a mezőgazdasági művelésnek esett áldozatul a természetes növényzet, így az ma már csak nyomokban lelhető fel.

A megye középső és déli részén gyakorlatilag a szántók és a közbeékelődő lakott területek dominanciája jellemző. Ezt a képet tarkítják legelők, melyek közül az eredeti növénytársulásokat már alig-alig hordozza valamelyik. A megye délkeleti szeglete a leginkább felszántott terület, ahol a potenciális természetes növénytársulások gyakorlatilag teljesen eltűntek. Nyomokban mezsgyéken, földvárakon, illetve a szikesekből kiemelkedő területeken találni az eredeti növénytársulások képviselőit. Gyulától ÉK-re maradt meg a megye egyetlen jelentősebb összefüggő erdőterülete az egykor nagyobb területet elfoglaló tölgy-kőris-szil ligeterdők utolsó előfordulásaként. A megye északi harmadában, a Körösök vidékén a tájat egykor uraló erdőssztyepp ma már csak a folyók árterén lelhető fel. Az ártereken ma is galériaszerű ártéri puhafás ligeterdőfoltokat találunk, melyek kaszálórétekkel váltakoznak. A visszaszorult természetes társulások helyét leginkább a szikes gyepek foglalták el. A megye északkeleti térségében a nagy kiterjedésű mocsarak és nyílt vizek voltak az uralkodók. A folyószabályozások nyomán ezeknek a társulásoknak az élettere összezsugorodott, de nádasok, gyékényesek, sásas rétek ma is jellemzik e vidéket. Többségük azonban szikes gyepekké alakult át.

Békés megye az ország legjobb talajadottságú **mezőgazdasági területei** közé tartozik. A megye talajadottságai elsősorban a szántóföldi növénytermesztésnek és a rét-, legelő gazdálkodásnak kedveznek. A mezőgazdasági termelés szempontjából legjobb minőségű, országos viszonylatban is kiemelkedő értékű termékeny talajok elterjedése jellemzi a megye csaknem egészét. A megyén belül a legjobb talajadottságú a Körös-Maros köze középső területe. A megye délnyugati részén elterjedtebbek a szikesek, amelyek jobbára legelőként hasznosulnak.

A geológiai fejlődésmenet jellegzetességei, a megye területén előforduló képződmények jellegzetességei és kora a fellelhető **ásványkincsek** körét is meghatározzák. A megye területén előforduló ásványkincsek két nagy csoportját a szénhidrogének és a különböző építőipari nyersanyagok alkotják. A harmadidőszaki képződmények országos jelentőségű szénhidrogén készleteket tárolnak. A megyében a legfontosabb előfordulások: Füzesgyarmat, Szeghalom, Battonya-Végegyháza, Kaszaper-Pusztaföldvár, Csanádapáca, Sarkadkeresztúr, Endrőd-Szarvas, Tótkomlós.

Az építőiparban felhasználható alapanyagok széles skálájával rendelkezik a megye. Az agyag nagy mennyiségben fordul elő, erre alapozott a megye téglaipara. Az agyag előfordulása főként a Békési síkon számottevő. A homok- és a kavicsvagyron a folyóvizek által

halmozódott fel. A homok a Körösök mentén, a kavics a Maros hordalékkúpához kapcsolódóan található. A megye fémes ásványokkal egyáltalán nem rendelkezik.

Sajátos, országhatáron is túlnyúló jelentőségű természeti erőforrást jelent a megye **termál- és gyógyvíz készlete**, és az erre alapozott nagyhírű fürdők. Az Alföld DK-i részén 70 °C feletti hőmérsékletű hévizek feltárására van lehetőség. Ezekből a hévíztároló kőzetekből kerül felszínre Gyula, Orosháza, Gyomaendrőd, Békés, Békéscsaba, Tótkomlós, Füzesgyarmat gyógy- illetve termálvizei.

A megye legértékesebb természeti erőforrása a **kiváló minőségű termőföld**. A Körös-Maros köze az ország legkiválóbb adottságú mezőgazdasági területeinek egyike. A talajadottságok a szántóföldi kultúrák termesztésének kedveznek. Ennek köszönhető, hogy a megyében kimagasló a szántók aránya. A talajadottságoknak és a meleg száraz éghajlatnak köszönhetően a gabonafélék, takarmánynövények és egyéb szántóföldi kultúrák termesztése a megye egyik legfontosabb természeti és gazdasági potenciálja.

A megye vízhálózata, vizes élőhelyei is fontos természeti potenciált képeznek. A megye ÉK-i részén lévő Biharugrai és a Szarvas környékén lévő **halastavak** a haltenyésztés központjai. A Körösökből lefűződött holtágak, morotvák kiváló horgásziparadicsomok. A Körösök a megye csaknem teljes hosszán hajózható, és fontos szerepe van a víziturizmusban is. A megye északi részének vizes élőhelyei kiemelkedő természeti értéket hordoznak.

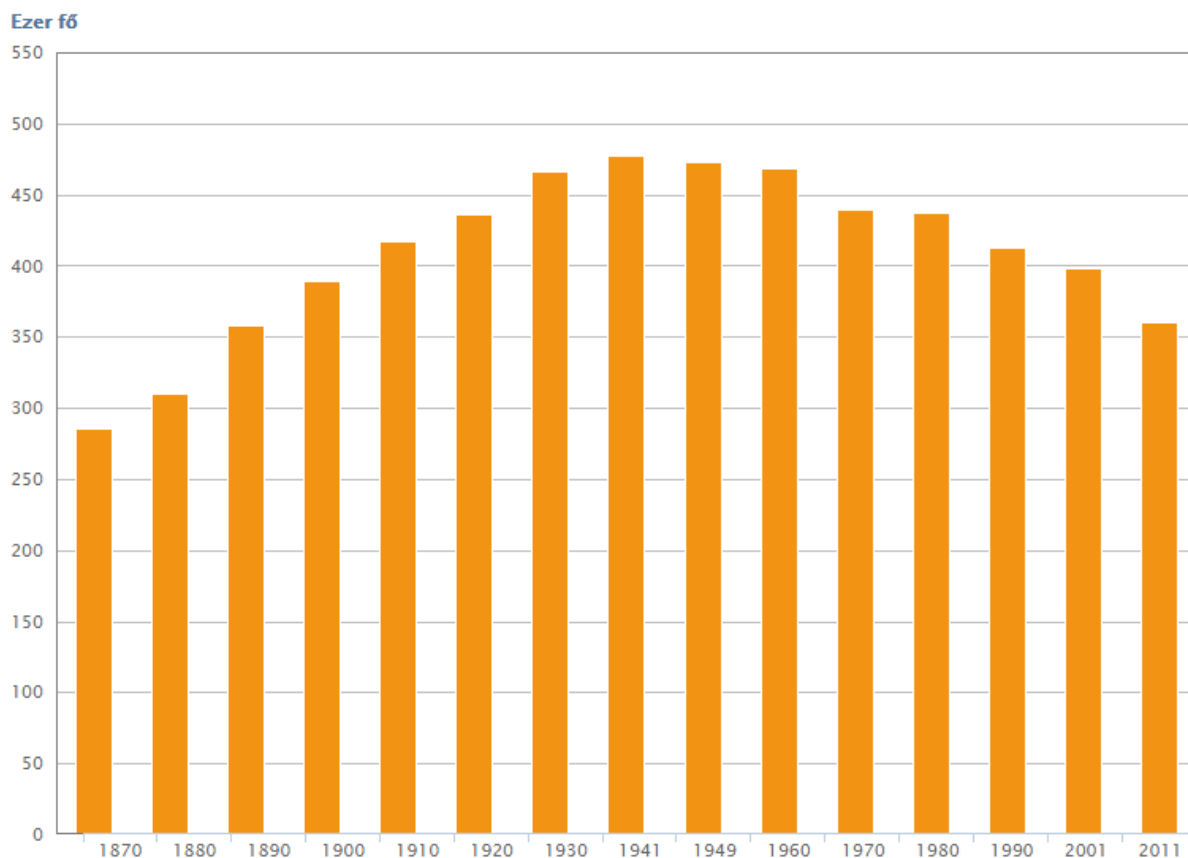
2.2. Társadalmi környezet

2.2.1. Demográfiai helyzet

Békés megye *népessége* a két utolsó népszámlálás között 9,5 százalékkal – országosan a legnagyobb arányban – tovább fogyott, így 2011-ben nagyjából annyian éltek a megyében, mint a 19. század végén. Csökkent a termékenység, az elmúlt 20 évben emelkedett a *gyermektelen nők aránya*, ami 2011-re meghaladta a 23 százalékot. 2001 és 2011 között a megye népességének *gazdasági aktivitás* szerinti összetétele már nem változott olyan számottevő mértékben, mint a megelőző évtizedben. A foglalkoztatottak és az inaktív keresők esetében a korábban jellemző kedvezőtlen irányú tendenciák megfordultak.

Békés megyében 2011. október 1-jén az ország lakosságának 3,6 százaléka, 359,9 ezer fő élt. 2011-ben a megye egy négyzetkilométerén átlagosan 64 fő élt, jóval kevesebb, mint az országos átlag.

Békés megye *népességszámának* alakulása 1870-2011⁵

Forrás: KSH

⁵ Forrás: http://www.ksh.hu/js/nepszamlalas/grafikonok/03_kotet/index.html#!0|4

A 2011-es népszámlálási adathoz képest, amely alkalmával a megye lakosságszáma közel 360 ezer fő volt, jelentősen csökkent a népesség. 2016.01.01-jei adat szerint a népesség 347.058 fő volt.⁶

A népességszám alakulása Békés megyében, népsűrűség				
Év	A lakónépesség			Egy km ² -re jutó lakónépesség
	száma	változása az előző év azonos időpontjához képest, %	az országos százalékában	
2008	376.657	98,6	3,7	67
2009	371 322	98,6	3,7	66
2010	366 556	98,7	3,7	65
2011	361 802	98,7	3,6	64
2012	362 662	100,2	3,7	64
2013	359 153	99,0	3,6	64
2014	356 000	99,1	3,6	63

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

A megye lakossága az elmúlt évtizedben folyamatosan csökkent, a népességfogyás hazánkban ezt az időszakot tekintve itt volt a legintenzívebb (9,4%) ez az országos átlagnál közel ötször rosszabb. A népességszám csökkenésének oka a természetes fogyás, az elöregedés és az elvándorlás. A népességre vetített népmozgalmi adatok továbbra is a megye rendkívül kedvezőtlen demográfiai helyzetét jelzik. A *természetes fogyás* a Szarvasi és a Mezőkovácsházai kistérségben a legsúlyosabb mértékű, a megye déli határmenti egyharmadában és a Szarvas-Orosháza közötti településcsoportban a -10 ezreléket is meghaladja. A megye népességének *előregedettsége* az országos átlagnál lényegesen

⁶ Magyarország közigazgatási helynévkönyve 2016. január 1. http://www.ksh.hu/docs/hun/hnk/hnk_2016.pdf

előrehaladottabb. A megye nyugati és déli térségében magasabb fokú az előregedés, az északkeleti részen a népesség korösszetétele kedvezőbb.

A 2011-es népszámlálási adatok alapján mind létszámát, mind arányát tekintve a megyében a legnépesebb hazai *nemzetiség* – mintegy 9,5 ezer fővel – a roma, számuk tíz év alatt 71 százalékkal gyarapodott. A településtípusok közül arányuk csak a községekben (2,9 százalék) érte el a megyei átlagot.

Az *elvándorlást* illetően a felmérések szerint a térséget elsősorban a szakmával rendelkező fiatalok hagyják el; míg a betelepülők többsége hátrányos helyzetű, akik korábbi lakóingatlanukat azért adják fel, hogy olcsóbb lakáslehetőséghez jutva, a két ár különbségetől oldják meg (ideig-óráig) egzisztenciális problémáikat. A munkahelyek, oktatási intézmények alacsony száma, valamint a rossz megközelíthetőség egyaránt gyengítik a települések lakosságmegtartó képességét.

A fejlett európai országokhoz hasonlóan Magyarország számára is az egyik legnagyobb demográfiai kihívást **a társadalom öregedése** jelenti. Hazánkban a népesség öregedési folyamata gyorsul. Napjainkban az ország férfi lakosságának átlagos életkora 39 év, a nőké 43 év, a két évtizeddel ezelőtt tapasztalhatónál 3-4 évvel több, de az utóbbi tíz évben is mintegy két évvel emelkedett a népesség átlagos életkora. A nemekre jellemző eltérő halandósági viszonyok következtében a nők átlagos életkora gyorsabban növekedett, mint a férfiaké, így a nemek között már korábban is meglévő különbség az ezredforduló óta tovább nőtt, országos átlagban 4,0 évről 4,3 évre.⁷ Az idősödést kifejező, másik legáltalánosabb elfogadott mutató a 65 évesek és idősebbek gyermekkorúakhoz viszonyított aránya, azaz az öregedési index, amely a történeti idősorok tanúsága szerint folyamatosan nő. 2005 óta az időskorúak száma meghaladja a gyermekkorúakét és 2011-ben már 117 időskorúra jutott száz gyermekre.

Békés megye népességének kor szerinti összetétele tehát évről évre kedvezőtlenebbül változik az országos adatoknál. A kedvezőtlen népesedési mutatók gyakorlatilag a megye egész területét jellemzik, de jelentős *területi differenciák* figyelhetők meg az egyes térségek között. Az összkép feltétlenül kedvezőtlen, hiszen a megye 75 települése közül 74-et a természetes

⁷ KSH: Magyarország Társadalmi atlasza. Budapest, 2012.
<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/tarsatlasz.pdf>

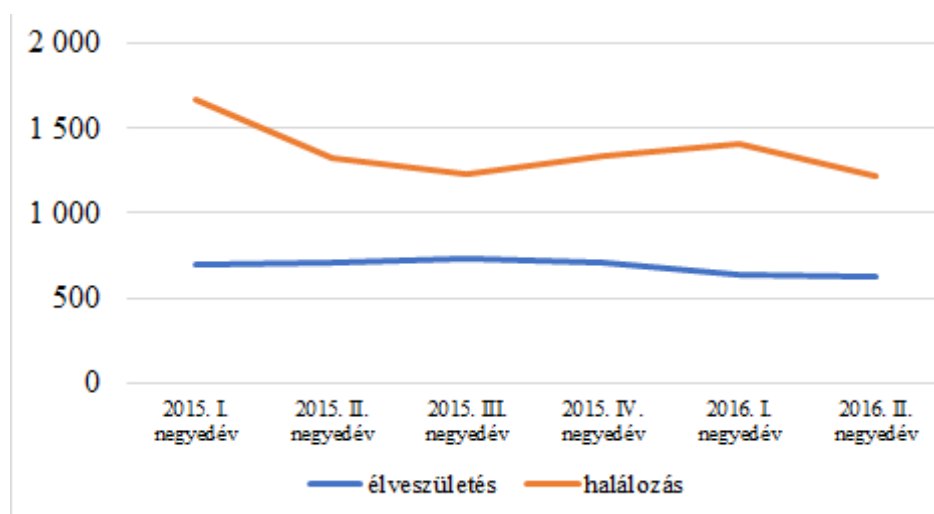
fogyás jellemzi, mindössze egy településen (Kertészsziget) haladja csak meg a vizsgált időszakban a születések száma a halálozásokét.⁸ Számottevően nőtt az időskorúak és az idősebb felnőtt korúak aránya, ugyanakkor a gyermekkorúak hányada jelentősen csökkent. A gyermekkorúak (0-14 év közöttiek) arányának folyamatos csökkenése jellemző az egész elmúlt évtizedben, 10 év során 24,0 százalékponttal, azaz a gyermekkorúak száma egynegyedével esett vissza 2001-2010 között. A gyermekkorúak hányadának jelentős csökkenése Békés megyében ma már a közoktatást egyértelműen és lényegesen befolyásoló körülménnyé vált.

A családi állapotot tekintve elmondható, hogy a házasságkötések számának visszaesésével és az első házasságkötési kor emelkedésével párhuzamosan a házasságban élők aránya mindkét nemnél jelentősen csökkent. Ezzel egy időben az elváltak, de különösen a nőtlenek, illetve a hajadonok aránya erőteljesen növekedett. Az élettársi kapcsolatok népszerűségének növekedése, a házasságban élő – magasabb termékenységgű – nők részarányának csökkenése mérsékelte az átlagos gyermekszámot.

2016 első félévében Békés megyében – az országos folyamatokhoz hasonlóan – jelentősen mérséklődött a népesség természetes fogyása. Január-június között – az előzetes adatok szerint – az élve születések és a halálozások száma is csökkent 2015 azonos időszakához képest: az előbbi 9,5, az utóbbi 12,4%-kal. Az 1.266 születés és a 2.624 halálozás különbözeteként kialakult 1.358 fős fogyás 14,9%-kal alacsonyabb az egy évvel korábról.

⁸ Statisztikai tájékoztató - Békés megye, 2013/3. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/megy/133/beke133.pdf>

Az elveszületések és halálozások alakulása

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

A házasságkötések számának hosszabb időszak óta tartó emelkedése folytatódott. Június végéig 754 pár állt anyakönyvvezető elé, 25%-kal több mint egy évvel korábban.

2015-ben mintegy 89.000 fővel volt kevesebb a megye lakónépessége az 1980-ban mért adatokhoz képest. Ez majdnem annyi, mintha Békéscsabáról és Gyuláról eltűnt volna a teljes lakosság. Ezen időszak alatt több ezren döntöttek úgy, hogy kényszerűségből vagy az életkörülmények megváltoztathatásának reményében elhagyják szülőföldjüket. Ez a tendencia a térségek munkaerő-piaci helyzetével hozható összefüggésbe – a munkalehetőségek hiánya és a rossz elérhetőségi feltételek miatt a lakosság az ingázás helyett elvándorol az adott településről. A migrációban leginkább a negyven éven aluli korosztály érintett. Ők azok, aki *álláskeresőként* hagyják el a megyét, illetve azért, mert a bérükből nem tudják eltartani a családjukat. Békés megyében ugyanis országos összehasonlításban magas az *alacsony jövedelemből* élők aránya.

A hazánkban az utóbbi években tapasztalható kedvezőtlen gazdasági és társadalmi folyamatok eredményeképpen számolnunk kell az elvándorlás jelenségével, mely országos és megyei szinten is értelmezhető.

A KSH Népszámtudományi Kutatóintézete által 2012-ben publikált tanulmány alapján a belföldi vándorlás intenzitása *korcsoportonként* jelentősen eltérő. A vándorlás valószínűsége

– a vándorlás típusától függetlenül – a 20-29 év közöttiekénél a legmagasabb. Az ideiglenes vándorlásoknál általában a 19 év alattiak, az állandó vándorlásoknál pedig a 30-39 év közöttiek voltak mobilabbak. Negyven év felett jelentősen visszaesik a vándorlás intenzitása.

A vándorlási folyamatok által kedvezően érintett területek között elsőként a fővárost és az agglomerációjához tartozó kistérségeket kell megemlíteni. Migrációs többlet jellemzi továbbá a magasan urbanizált térségek (megyei jogú városok) többségét. Rajtuk kívül előnyös vándorlási egyenleg mutatkozott még néhány Balaton-parti, alapvetően üdülő-funkciókat betöltő kistérségben és a nyugati határszélen. Ezzel szemben magas elvándorlás tapasztalható a kedvezőtlen gazdasági adottságú, alacsony foglalkoztatottsággal, magas munkanélküliséggel sújtott területeken, elsősorban az ország északkeleti, keleti valamint délnyugati térségeiben.⁹

Az elvándorlás mértéke Békés megyében a válság éveiben kiemelkedően magas volt, nagymértékben meghaladta az országos átlagot, és jelentős változás ezen a téren napjainkban sem következett be.

2.2.2. Társadalmi problémák

A társadalmi leszakadás meghatározó részben a szegénységgel összefüggő körülményekből fakad. A 2011-2020 időszakra tervezett Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia – Mélyszegénység, Gyermekszegénység, Romák – (2011–2020) (a továbbiakban: Nemzeti Felzárkózási Stratégia)¹⁰ megállapítása alapján ma Magyarországon a *szegregáció* mértéke, a társadalmi élet jelentős területeiről való tömeges *kizáródás* súlyos – az állami szektorra, a társadalmi együttélésre és a gazdasági fejlődésre egyaránt kiható – társadalmi probléma. Ezért a társadalmi felzárkózáshoz feltétlenül szükséges egyfelől a szegénység okainak megszüntetésére való törekvés, a szegénység kialakulásának megelőzése, másfelől a szegénységből fakadó jelentős hátrányok csökkentése.

Napjainkban Magyarország egyik legsúlyosabb gondja a *szegénységben* élők, közöttük a roma népesség helyzetének fokozatos romlása. Ennek következménye a leszakadás, a kiszorulás az életlehetőségekből mind a tanulás, mind a foglalkoztatás, mind az egészségügyi

⁹ Demográfiai portré, 2012. Jelentés a magyar népesség helyzetéről. KSH Népességtudományi Kutatóintézet. Budapest, 2012.

¹⁰ Nemzeti Foglalkoztatási Stratégia. <http://romagov.kormany.hu/download/8/e3/20000/Strat%C3%A9gia.pdf>

szolgáltatások területén, valamint a hátrányos helyzetű térségekben és települések periferiáján növekvő és újonnan kialakuló rossz lakhatási körülmények.

A mélyszegénység többdimenziós jelenség, amely megmutatkozik többek között a nagyon alacsony képzettségben és foglalkoztatottságban, az ebből következő súlyos megélhetési zavarokban, kihat a lakhatási, táplálkozási körülményekre, az érintettek egészségi állapotára, stigmatizál és kirekesztéshez vezet.

Ezekben a térségekben a születéskor várható élettartam is lényegesen alacsonyabb. Hazánkban a mélyszegénység fogalmát gyakran azonosítják a roma származással, ugyanakkor ez a kapcsolat nem minden esetben egyértelmű.

A KSH 2012-es felmérése szerint minden nyolcadik ember a *szegénységi küszöb* alatt élt Magyarországon. Közelebbről ez azt jelenti, hogy 1,23 millió személy teljes fogyasztása naponta 1.981 forint (havonta 59.441 forint) érték alatt volt hazánkban. A szegénységi küszöb értéke, amit az Európai Unióban kialakított metodika szerint számítanak ki, országonként változó összeg: a helyi átlagjövedelem 60 százaléka.¹¹

2.3. Településszerkezet

A járás a megye részét alkotó, annak felosztásával kialakított, települések meghatározott csoportját magába foglaló közigazgatási területi egység Magyarországon. 2013. január 1-jétől új közigazgatási szervekként járási hivatalok jöttek létre, így a megyék 29 éves szünet után ismét járásokra tagolódnak. A korábbiaktól eltérően a járási hivatalok hatásköre valamennyi városra és községre kiterjed, Budapesten pedig kerületenként kerületi hivatalok működnek hasonló feladattal. A járások száma 175, a kerületi hivataloké pedig 23.

A Polgárdi járás megszűnése miatt a járások száma 174-re csökkent.

¹¹ Nemzeti Foglalkoztatási Stratégia. <http://romagov.kormany.hu/download/8/e3/20000/Strat%C3%A9gia.pdf>

Békés megye járásainak főbb adatai:

Ssz.	Járás neve	Székhely	Település	Ebből város	Terület (km ²)
1	Békéscsabai járás	Békéscsaba	9	3	636,16
2	Békési járás	Békés	7	2	525,24
3	Gyomaendrődi járás	Gyomaendrőd	5	2	686,21
4	Gyulai járás	Gyula	4	2	413,22
5	Mezőkovácsházai járás	Mezőkovácsháza	18	4	881,49
6	Orosházi járás	Orosháza	8	2	717,18
7	Sarkadi járás	Sarkad	11	1	570,97
8	Szarvasi járás	Szarvas	6	2	485,06
9	Szeghalmi járás	Szeghalom	7	4	714,19

Míg Békés megyét a korábbi évtizedekben óriásfalvas-kismezővárosi hálózat dominanciája jellemezte, addig a népességcsökkenés következtében az utóbbi két évtizedben a kis- és aprófalvak állományának növekedése, az óriásfalvak (5 ezer feletti lélekszám) eltűnése. A településhálózatban megszorodtak az 500 fő alatti lélekszámú aprófalvak. Az aprófalva kategória a közeljövőben akár bővíthet is, hiszen Körösújfalva, Körösnagyharsány vagy Dombiratos népessége is 550 fő alatti és monoton fogy. A kistelepülések így együttesen a településállomány 10%-át, később 15%-át is elérhetik, ami egy hagyományos „alföldi” megye esetében kifejezetten magas hányadnak számít. Ezer lakos alatt további nyolc községet találunk, ami így együtt a teljes településállomány bő negyede.

Legnagyobb népességű és legrégebbi városai: Békéscsaba (megyeszékhely és megyei jogú város), Gyula, Orosháza, Békés és Szarvas. A Dél-Alföldön található, Romániával 178 km hosszan határos megyében a közép- és kisvárosok viszonylag egyenletes rendszere dominál, a településhálózat központi eleme a lakosság 40%-át tömörítő Békéscsaba - Békés - Gyula településeggyüttes.

A 2013. január 1-jén hatályba lépő új közigazgatási rendszerben kilenc város járási székhellyé vált (Békés, Békéscsaba, Gyomaendrőd, Gyula, Mezőkovácsháza, Orosháza, Sarkad, Szarvas, Szeghalom). A megye települései közül 19 népessége nem éri el az 1.000 főt, közülük 8 községé az 500 főt sem. A Sarkadi járás és a megye középső, Orosháza - Békéscsaba - Gyomaendrőd közötti vidékei a legritkábban lakottak. Ezekben a térségekben igen alacsony, 25 fő/km² alatti a népsűrűség. A legkisebb népsűrűségűek a Szeghalmi, Sarkadi és a Gyomaendrődi járások, a legsűrűbben lakott a Békéscsabai.¹²

¹² Egészségtudatosságra épülő társadalom- és gazdaságfejlesztés Békés megyében.

<http://www.bekesmegye.hu/bekesmegyekomplexfelzarkoztatasa/>

A komplex programmal fejlesztendő járások a legalacsonyabb komplex mutatóval rendelkező járások, amelyekben az ország kumulált lakónépességének 10%-a él. A 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet alapján Békés megye járásai közül a Mezőkovácsházai és a Sarkadi járás a legalacsonyabb komplex mutatóval rendelkezők közé tartozik. A Sarkadi járás országosan a 13., míg a mezőkovácsházi járás a 19. leghátrányosabb helyzetű járás. A Szeghalmi járás bár kedvezőbb helyzetben van, mégis a 55., azaz több mint 120 járást megelőz a kedvezőtlen helyzetével. A táblázatban felsoroltuk a megye járásainak komplex mutatóját, amiből látható, hogy a megye 9 járásából 4 alatta van az összes járás komplex mutatója átlagának.

Békés megye járásainak besorolása a 290/2014. (XI.26.) Kormányrendelet 2. számú melléklete alapján				
Békés megye járásai a lakosságszám arányában	Komplex mutató	Kedvezményezett járás	Fejlesztendő járás	Komplex programmal fejlesztendő járás
Sarkadi járás	25,83	x	x	x
Mezőkovácsházi járás	27,82	x	x	x
Szeghalmi járás	34,57	x	-	-
Gyomaendrődi járás	39,27	x	-	-
Szarvasi járás	41,49	x	-	-
Békési járás	41,96	x	-	-
Orosházi járás	41,78	x	-	-
Gyulai járás	52,21	-	-	-
Békéscsabai járás	54,89	-	-	-
Összesen	39,98			

Forrás: 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet

A kedvezőtlen helyzethez nagymértékben hozzájárul a régiós adottság is, hiszen a Dél-Alföldi régió hazánk harmadik legelmaradottabb régiója az Észak-Magyarországi és Észak-Alföldi régiót követően.

A hazai és külföldi tőke távolmaradása, a gyenge exportképesség, a fogyó munkaerő piaci kínálat, az elvándorlás, az előregedési tendencia, mind jelen vannak a megye gazdasági-, társadalmi-, és szociális szerkezetében.

2.4. Közintézmények és feladatellátásuk

A közintézmény egy társadalmi célú szervezet, amelyet az állam vagy egy hatóság létesített, vagy valamelyik hatáskörébe tartozó, és az állam vagy a közösség céljait szolgáló intézmény.¹³

A Békés megyében működő közintézmények adatait az alábbi táblázat foglalja össze:

Megnevezés	Mennyiség
Egészségügy	
Működő kórházi ágyak száma	2429 db
Háziorvosok és házi gyermekorvosok száma	230 fő
Oktatás	
Bölcsődei férőhelyek száma	1356 db
Óvodai feladatellátó-helyek száma	175 db
Óvodába járó gyerekek száma	10030 fő
Általános iskolai feladat-ellátó helyek száma	140 db
Általános iskolai tanulók száma	25436 fő
Szakiskolai és speciális szakiskolai feladat-ellátási helyek száma	32 db
Szakiskolai és speciális szakiskolai tanulók száma	4403 fő
Gimnáziumi feladat-ellátási helyek száma	34 db
Gimnáziumi tanulók száma	6055 fő
Szakközépiskolai feladat-ellátó helyek száma	36 db
Szakközépiskolai tanulók száma	7080 fő
Kultúra	
Települési könyvtárak száma (2013)	82 db
Muzeális intézmények száma	37 db
Kiállítások száma	227 db
Színházi látogatások száma	133000 fő
Mozi látogatások száma	139000 fő

Forrás: www.bekesmegye.hu

¹³ Egészségtudatosságra épülő társadalom- és gazdaságfejlesztés Békés megyében.

<http://www.bekesmegye.hu/bekesmegyekomplexfelzarkoztatasa/>

2.4.1. Egészségügyi ellátás¹⁴

Az egészségügy SWOT elemzését az alábbi táblázat szemlélteti:

Erősségek • magas színvonalú szakember-képzés • széleskörű oktatási kínálat • beruházások növekedése	Gyengeségek • hálapénz • ellátás színvonala • betöltetlen praxisok • magas adósságállomány • háziorvosi rendszer finanszírozási nehézsége
Lehetőségek: • béremelés • életpálya modell kialakítása • ösztöndíj programok létrehozása • infrastruktúra fejlesztése • duális képzés erősítése	Veszélyek • elvándorlás • infrastruktúra további romlása • szakemberhiány • forráshiány • elöregedő korfa az orvosok körében • új belépő fiatal orvosok alacsony száma

Forrás: kutatás alapján saját szerkesztés

2.4.1.1. Egészségügyi alapellátás

Az alapellátás nem vesz részt kellő mértékben a lakosság egészségtudatosságának növelésében, amelynek oka a szakemberhiány okozta kapacitáshiány, illetve a prevencióhoz kapcsolódó tudás elérhetőségének hiánya. A lakosság egészsége és a betöltetlen praxisok aránya szoros kapcsolatban állnak egymással. A megye hátrányos helyzetét fokozza az országos szinten is magas arányú háziorvos és védőnő hiány. Az elmúlt évtizedben közel 10%-kal csökkent a Békés megyében dolgozók száma. A felnőtt lakosság ellátását 2013-ban Békés megyében 176 háziorvos, illetve 53 házi gyermekorvos látta el. Összesen 20 olyan felnőtt, illetve 5 gyermek körzet van, melynek nincs saját orvosa és jelenleg helyettesítéssel oldják meg az ellátást. Ez a szám az elmúlt 8-10 évben mindkét esetben folyamatosan növekedett. Az egy háziorvosi praxisra jutó páciensek száma az elmúlt évek során folyamatosan csökkent, ugyanakkor a betegforgalom érezhetően nőtt, a gyógykezelési forgalom napi átlaga 2013-ban 50 páciens a felnőtt, 28 a gyermek háziorvosi szolgálatban.

¹⁴ Forrás: Békés megye egészségügyi stratégiája, 2016.

Ezek az értékek érdemben nem rosszabbak az országos szintnél, de településenként komoly eltérések tapasztalhatók.

A rendeléseken megjelentek száma 2000-2010 között 14%-kal emelkedett, ugyanakkor 2010-2013 között érdemben nem változott a szám, a lakásokon történt látogatások mintegy harmadával csökkentek 2010-2013 között, de 2000-hez képest kevesebb, mint felére. A gyermekorvosi rendelésen történt megjelenések, és a háznál történt látogatások száma is hasonlóan alakult. Az asszisztensek leterheltsége is az orvosokéhoz hasonlóan alakult. A lakáson történő látogatások száma 2010 óta és azt megelőzően is csökkent, viszont a háziorvosi rendszer racionalizálása miatt érdeké vált a költséghatékony működés - így az adminisztratív feladatok is az ápolókra hárultak. A látogatások száma minden évben 20-40%-kal meghaladja a régiós és az országos átlagot. A háziorvosi ellátáshoz szorosan kapcsolódnak a központi háziorvosi ügyelet. Az elmúlt 35 év alatt ezen a területen is jelentős fejlődés történt: 1980-ban még csak 5 ilyen ügyeleti szolgálat látott el 55 települést, 2005-től már mind a 75 település ellátottsága biztosított volt 14 ügyeleti szolgálattal.

Az alapellátás további fontos elemei a védőnői hálózat, illetve az iskolaorvosi ellátás. Békés megyében a születésszám csökkenésének eredményeként a védőnői állások 2000-2006 között 5%-kal csökkentek, ami már akkor jóval meghaladta a régiós, illetve az országos átlagot. 2006-2013 között további jelentős 20%-os csökkenés volt tapasztalható részben. A csökkenés mértéke - ami az országos adatok többszöröse - igen komoly, főleg, hogy a védőnőkre felelősségteljes prevenciós munka is hárul. A várandós anyáknál tett látogatások száma 2000-2013 között 50%-kal, 2010-2013 között vizsgálva közel 10%-kal lett kevesebb, a fennmaradó látogatások között a fokozott gondozást igénylő családok száma is hasonló visszaesést mutat. A védőnői hálózat pozitívumaként említhető meg, hogy a 171 védőnő közül 30-an dolgoznak iskolai védőnőként, s ez a 2000. évi állapothoz képest 230%-os javulást jelent, azonban 2010-hez képest már közel 30% visszaesés látható, a tendencia pedig évről-évre csökkenést mutat. A javulás másik mércéje, hogy amíg 2000-ben több helyen a területi védőnő részmunkaidőben látta el az iskolavédőnői feladatokat, addig 2013-ra a fent említett létszám már teljes munkaidőben végzi ugyanezt. Az ehhez kapcsolódó iskolaorvosi ellátást a gyermekorvosi praxisok látják el. A prevenciós munka napjainkban is meglévő hiányossága, hogy az iskolák részére nincs - más tantárgyakhoz hasonlóan - központi „kötelező” tanmenete, így minden iskola ad hoc módon, saját belátása szerint oldja meg ezt a feladatot.

Mindehhez társul még az is, hogy a tanintézmények éves programjaikat sok esetben sem az alapellátási intézményekkel, sem a prevenciót végző szakemberekkel nem egyeztetik.

2.4.1.2. Járóbeteg-ellátás

A megyén belül a járóbeteg-ellátó intézmények igen differenciált ellátási lehetőséggel bírnak, egyes rendelőintézetek vonzáskörzetének sugara átlagosan 30 km. Azokon a helyeken, ahol ez a távolság ennél nagyobb, területi egészségügyi központok európai uniós pályázati forrásokból történő létesítésével csökkentek az ellátási egyenlőtlenségek.

Magyarországon a nyugat-európai gyakorlattól eltérően bizonyos betegségekben szenvedők gondozására - pszichiátriai, szenvedély-, daganatos, tüdő-, bőr- és nemi betegek - külön hálózat jött létre. Ezeknek a hálózatoknak a gondozás mellett nagyon fontos feladata a szűrés és a prevenció. A pszichiátriai gondozók betegforgalmának emelkedése jelzésértékű a társadalmi problémák tekintetében, egyben mutatja annak a szociális hálónak a hiányát is, amely az egyén megküzdését segítené egyes élethelyzetekben. Jelzi azt is, hogy a családok gazdasági helyzetének folyamatos romlása, a foglalkoztatás hiánya egyfajta kényszerpályát alakít ki. A tüdőgondozók forgalomemelkedésének hátterében elsősorban az asztmatikus megbetegedések növekedése áll. Szerencsére a megyében a hajléktalanság és az ehhez kapcsolódó fizikai elhanyagoltság nem jelentkezett olyan mértékben, hogy az a TBC-s betegek számának emelkedéséhez vezetett volna.

2.4.1.3. Fogászati ellátás

A középfokú szakellátás harmadik szerves komponense a fogászati ellátás, mely ugyan - mivel beutaló nélkül igénybe vehető - az alapellátáshoz sorolható, de miután konkrét szakellátás történik, ezért ebbe az ellátási típusba sorolható. Az ellátás az elmúlt évtizedben számos változáson ment át, ennek egyik sarkalatos pontja, hogy jelentős része (így a fogpótlás is) térítéskötelessé vált. Kivétel képeznek ez alól a 18 év alattiak, terhes nők, valamint azok a nyugdíjasok, akik közgyógyellátásban részesülnek. Ennek következtében a lakosság szájhigiéniai állapota folyamatosan romlott. A térítéskötelességnek köszönhetően a szabad orvosválasztás is erőteljesebben érvényesül, mint a háziorvosoknál. Több fogorvos a megyén belül több településen is dolgozik. Az ellátottságot tekintve megyénk helyzete megfelel az országos átlagnak. Az átalakulás a gyermekfogászatot sem kímélte, hazánkban 1986 óta zajlik

szervezett formában az iskola fogászat, melynek elsődleges célja a prevenció. Ez az ellátási forma napjainkban is megmaradt, de a szülő dönthet úgy, hogy gyermekével nem kívánja igénybe venni azt. A térítésköteleességnek köszönhetően a szabad orvosválasztás is erőteljesebben érvényesül, mint a házi orvosoknál.

2.4.1.4. Fekvőbeteg ellátás

A megye területén jelenleg három fekvőbeteg ellátó intézmény működik. Ezek közül kettő - Békéscsaba és Orosháza - területi kórház, míg a harmadik, a gyulai Pándy Kálmán Megyei Kórház a megye kiemelt súlyponti kórháza (2012 közepétől állami fenntartásban), mely az anyaintézmény mellett két külső telephellyel is rendelkezik (Mezőhegyesen és Szeghalmon), ahol krónikus betegellátás folyik.

A tízezer lakosra jutó kórházi ágyak száma (68,8) 2000 óta (70,6) folyamatosan csökkent. A reformok után jelentős mértékben megváltozott a krónikus, illetve aktív ágyszám aránya, további változást jelentett, hogy a negyedik speciális - tüdőbeteg - ellátást biztosító intézményt a Pándy Kálmán Megyei Kórházhoz integrálták, jelentős krónikus kapacitással (50 aktív, 150 krónikus ágy). A krónikus kapacitások emelkedésén túl jellemző, hogy az intézmények teljes ágyszáma mintegy 14%-kal csökkent 2000-2013 között. Az átalakításokat elsősorban a népesség demográfiai mutatóinak változásával és az ellátások racionalizálásával indokolták. Az ellátási terület is folyamatosan változott, a legtöbb speciális terület esetében a fekvőbeteg ellátást a gyulai kiemelt súlyponti kórház biztosítja.

Az intézmények humán erőforrás ellátottsága megfelel az országos átlagnak, az orvosi és szakdolgozói állások 96%-a betöltött. A szakképzettségi mutatók - a Gyulán működő főiskolának és képzőintézménynek köszönhetően - a megyei kórházban a legmagasabbak (az ágy mellett dolgozó ápolók 12%-a főiskolai vagy egyetemi végzettséggel és 44%-a felsőfokú OKJ-s képesítéssel rendelkezik). Békéscsabán is jobb az országos átlagnál, míg az orosházi kórházban megfelelnek annak.

Békés megye kilenc járásából, a működő vállalkozások számát tekintve kettő, a Békéscsabai, valamint a Gyulai járás emelkedik ki. A maradék hét járás átlaga (47) fölött az Orosházi és a Békési járás helyezkedik el. Legkevesebb működő vállalkozással a Gyomaendrődi járás rendelkezik.

2.4.1.5. Egészségfejlesztési irodák

Békés megyében jelenleg négy egészségfejlesztési iroda (a továbbiakban: EFI) működik az alábbi településeken: Mezőkovácsháza, Gyula, Sarkad, Füzesgyarmat.

Az EFI egy új szolgáltatási forma az egészségfejlesztés területén. A szolgáltatások igénybevételéhez nem szükséges sem beutaló, sem TAJ-kártya és a lakosság számára ingyenes.

Az EFI munkatársaként orvos, pszichológus, mentálhigiénikus, védőnő, népegészségügyi felügyelő, népegészségügyi ellenőr, egészségfejlesztési szakirányú végzettséggel rendelkező szakember, diplomás ápoló, OKJ-s ápoló, dietetikus, rekreációs szakember, sportoktató, gyógytornász dolgozhat.

Az EFI feladatai közé tartozik egészségfejlesztési programok, egészségfejlesztéssel kapcsolatos kommunikációk lebonyolítása is, de a lakosok egyéni tanácsadásokat vehetnek igénybe egyebek mellett testmozgással kapcsolatosan, energiaegyensúly alakításával, alkohol-probléma kezelésével kapcsolatosan vagy dohányzásról leszokást támogató programokon vehetnek részt. Az EFI-k építenek munkájukban a helyi egészségtervekre, céljuk a lakossági egészség-egyenlőtlenségek kiegyenlítése, kompenzálása.

Akkor érdemes felkeresni az EFI-t, ha szűrési programon szeretne részt venni, egyéni tanácsadást kér, vagy információkat szeretne országos vagy helyi egészségprogramokról.¹⁵

2.4.2. Szociális szolgáltatások

2.4.2.1. Alapellátások

Az alapellátás megszervezésével a települési önkormányzat segítséget nyújt a szociálisan rászorulóknak részére saját otthonukban és lakókörnyezetükben önálló életvitelük fenntartásában, valamint egészségi állapotukból, mentális állapotukból vagy más okból származó problémáik megoldásában.

A települési önkormányzat az alapellátás keretében gondoskodik különösen az időskorúak, a fogyatékos személyek, a pszichiátriai betegek, a szenvedélybetegek, továbbá a hajléktalan személyek ellátásának megszervezéséről.

¹⁵<http://www.fuzesgyarmatefi.hu/egeszsegfejlesztes/efi>

Étkeztetés

Az étkeztetés keretében azoknak a szociálisan rászorultaknak a legalább napi egyszeri meleg étkezéséről kell gondoskodni, akik azt önmaguknak, illetve önmaguknak és eltartottjaik részére tartósan vagy átmeneti jelleggel nem képesek biztosítani.

Étkeztetésben kell részesíteni azt az igénylőt, illetve általa eltartottat is, aki kora vagy egészségi állapota miatt nem képes az étkezésről más módon gondoskodni.

A településen élő fogyatékos személyek, pszichiátriai betegek, hajléktalan személyek vagy szenvedélybetegek részére lehetőséget kell biztosítani az étkeztetés igénybevételére, illetve segítséget kell nyújtani a saját lakóhelyükön történő étkezés biztosítására.

Házi segítségnyújtás

Házi segítségnyújtás keretében kell gondoskodni

- A. azokról az időskorú személyekről, akik otthonukban önmaguk ellátására saját erőből nem képesek és róluk nem gondoskodnak,
- B. azokról a pszichiátriai betegekről, fogyatékos személyekről, valamint szenvedélybetegekről, akik állapotukból adódóan az önálló életvitellel kapcsolatos feladataik ellátásában segítséget igényelnek, de egyébként önmaguk ellátására képesek,
- C. azokról az egészségi állapotuk miatt rászoruló személyekről, akik ezt az ellátási formát igénylik, illetve bentlakásos intézményi elhelyezésre várakoznak.

A házi segítségnyújtás kiegészítő szolgáltatása vagy önállóan megszervezett szolgáltatási formája a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás. A jelzőrendszeres házi segítségnyújtás a saját otthonukban élő, egészségi állapotuk és szociális helyzetük miatt rászoruló időskorú, valamint fogyatékos személyek részére nyújtott ellátás. Segítségével fenntarthatók a biztonságos életvitel feltételei, krízishelyzetben lehetőséget nyújt az ellátást igénybevevő személynél történő gyors megjelenésre és segítségnyújtásra.

A fogyatékos személyek részére nyújtott jelzőrendszeres házi segítségnyújtás ellátója együttműködik a támogató szolgálattal.

Családsegítés

A családsegítő szolgáltatásban nyújtott általános és speciális segítő szolgáltatás olyan személyes szociális szolgáltatás, amely a szociális munka eszközeinek és módszereinek felhasználásával hozzájárul az egyének, a családok, valamint a különböző közösségi csoportok jólétéhez és fejlődéséhez, továbbá a szociális környezetükhöz való alkalmazkodáshoz.

A családsegítő szolgáltatás általános és speciális segítő szolgáltatása keretében a települési önkormányzat segítséget nyújt a működési területén élő szociális és mentálhigiénés problémái vagy krízishelyzete miatt segítséget igénylő személynek, családnak az ilyen helyzethez vezető okok megelőzése, a krízishelyzet megszüntetése, valamint az életvezetési képesség megőrzése céljából.

Az a települési önkormányzat, amely a családsegítő szolgáltatást önálló intézmény működtetésével biztosítja, az általános segítő szolgáltatáson túl speciális segítő szolgáltatást is nyújt. Ennek keretében a szociálisan rászorult egyének, csoportok számára önálló szolgáltatást biztosít, a gyermekeket nevelő családok számára speciális programokat szervez. A speciális segítő szolgáltatásokra vonatkozó részletes szabályokat a települési önkormányzat rendelete határozza meg.

Speciális alapellátási feladatok

A közösségi pszichiátriai ellátásról és a támogató szolgálatokról (a továbbiakban együtt: speciális alapellátási feladatok) a települési önkormányzat gondoskodik. A speciális alapellátási feladatokról elsősorban a gondozási központ, ennek hiányában a családsegítő szolgálat keretében is lehet gondoskodni. Amennyiben a településen nem működik gondozási központ vagy családsegítő szolgálat, a speciális alapellátási feladatok megszervezéséről a települési önkormányzat önállóan gondoskodik, vagy segítséget nyújt az ellátást igénylőnek a speciális szolgáltatásokhoz való hozzájutáshoz.

A közösségi pszichiátriai ellátáskörében a pszichiátriai beteg részére lakókörnyezetében komplex segítséget kell nyújtani mindennapi életvitelében, továbbá lehetőség szerint biztosítani szükséges a meglevő képességeinek megtartását, illetve fejlesztését.

A pszichiátriai beteg állapotának figyelemmel kísérése érdekében a szociális ellátást végző személy kapcsolatot tart fenn az ellátott személy háziorvosával, illetve pszichiátriai szakorvosával, valamint családjával. A pszichiátriai beteg számára segítséget kell nyújtani

1. egészségi és pszichés állapota javításában,

2. a mindennapi életében adódó konfliktusok feloldásában és problémái megoldásában,
3. a szociális és mentális gondozásában,
4. az egészségügyi ellátáshoz való hozzájuttatásában.

A fogyatékos személyek lakókörnyezetben történő ellátása támogató szolgálat megszervezésével is megvalósulhat. A támogató szolgálat célja a fogyatékos személy önrendelkezésén alapuló önálló életvitelének megkönnyítése, elsődlegesen a lakáson kívüli közszolgáltatások elérésének segítségével, valamint önállóságának megőrzése mellett a lakáson belüli speciális segítségnyújtás biztosítása.

A támogató szolgálat feladata a fogyatékoság jellegének megfelelően

- az alapvető szükségletek kielégítését segítő szolgáltatásokhoz, közszolgáltatásokhoz való hozzájutás biztosítása (speciális személyi szállítás, szállító szolgálat működtetése),
- az általános egészségi állapotnak és a fogyatékoság jellegének megfelelő egészségügyi-szociális ellátásokhoz, valamint a fejlesztő tevékenységhez való hozzájutás személyi és eszközfeltételeinek biztosítása,
- információnyújtás, ügyintézés, tanácsadás, a tanácsadást követően a társadalmi beilleszkedést segítő szolgáltatásokhoz való hozzájutás biztosítása,
- a jelnyelvi tolmácsszolgálat elérhetőségének biztosítása,
- segítségnyújtás a fogyatékos személyek kapcsolatkézségének javításához, családi kapcsolatainak erősítéséhez speciális, önsegítő csoportokban való részvételükhöz,
- egyes szociális alapellátási részfeladatok biztosítása a fogyatékos személyek speciális szükségleteihez igazodóan,
- segítségnyújtás a fogyatékos emberek társadalmi integrációjának megvalósulásához, valamint a családi, a közösségi, a kulturális, a szabadidős kapcsolatokban való egyenrangú részvételhez szükséges feltételek biztosítása,
- a fogyatékos személy munkavégzését, munkavállalását segítő szolgáltatások elérhetőségének, igénybevételének elősegítése.

A támogató szolgálat együttműködik a területen lévő szociális alap- és nappali ellátást biztosító intézménnyel, a lakóotthonnal, a háziorvosi szolgálattal, körzeti védőnővel, otthonápoló szolgálattal, gyógypedagógiai, nevelési szakszolgálatokkal és a fogyatékos személyek segítő, szolgáltató szervezeteivel.

Az alapellátás keretében a települési önkormányzat szolgáltatást nyújt a településen élő azon szenvedélybetegek részére, akik

- intézményi jogviszony megszűnését követően saját lakókörnyezetükben élnek és megfelelő életvitelük fenntartásához segítséget igényelnek,
- akik valamely más - nem bentlakásos - ellátási forma szolgáltatásaiban, orvosi vagy egyéb terápiás kezelésben részesülnek és önálló életvitelük fenntartásához segítségre van szükségük.

Az utcai szociális munka keretében biztosítani kell az utcán tartózkodó hajléktalan személy helyzetének, életkörülményeinek figyelemmel kísérését, szükség esetén ellátásának kezdeményezését, illetve az ellátás biztosításához kapcsolódó intézkedés megtételét. Az utcai szociális munka megszervezhető önállóan, vagy családsegítő szolgálat, nappali melegedő, illetve gondozási központ keretein belül.

2.4.2.2. Szakosított ellátási formák

Ha az életkoruk, egészségi állapotuk, valamint szociális helyzetük miatt a rászorult személyekről az alapellátás keretében nem lehet gondoskodni, a rászorultakat állapotuknak és helyzetüknek megfelelő szakosított ellátási formában kell gondozni.

Ápolást, gondozást nyújtó intézmények

Az önmaguk ellátására nem, vagy csak folyamatos segítséggel képes személyek napi legalább háromszori étkeztetéséről, szükség szerint ruházattal, illetve textíliával való ellátásáról, mentális gondozásáról, egészségügyi ellátásáról, valamint lakhatásáról (a továbbiakban: teljes körű ellátás) az ápolást, gondozást nyújtó intézményben kell gondoskodni, feltéve, hogy ellátásuk más módon nem oldható meg.

Ápolást, gondozást nyújtó intézmény az idősek otthona, a pszichiátriai betegek otthona, a szenvedélybetegek otthona, a fogyatékos személyek otthona, valamint a hajléktalanok otthona.

Az **idősek otthonában** elsősorban azoknak a nyugdíjkorhatárt betöltött személyeknek (a továbbiakban: időskorúak) ápolását, gondozását végzik, akiknek egészségi állapota rendszeres

gyógyintézeti kezelést nem igényel. Az idősök otthonába az a 18. életévét betöltött személy is felvehető, aki betegsége miatt nem tud önmagáról gondoskodni. A pszichiátriai vagy szenvedélybetegségben szenvedők ellátásáról más intézmény keretében kell elkülönítetten gondoskodni.

Ha az idősök otthona ellátását igénybe vevő személy esetében demencia körébe tartozó kórkép került megállapításra, ellátásáról az intézményen belül intenzív gondozást biztosító részleg vagy gondozási csoport kialakításával, különállóan kell gondoskodni.

A **fogyatékos személyek otthonába** az a fogyatékos személy vehető fel, akinek oktatására, képzésére, foglalkoztatására, valamint gondozására csak intézményi keretek között van lehetőség.

Enyhe értelmi fogyatékos kiskorú csak kivételes esetben helyezhető el a fogyatékos személyek otthonában.

A fogyatékos személyek otthonában elkülönítetten kell megszervezni a kiskorúak és a felnőttek, valamint az enyhe értelmi fogyatékos személyek és a középsúlyos, illetve súlyos értelmi fogyatékos személyek ellátását.

A fogyatékos személy intézményi ellátását úgy kell megszervezni, hogy számára az állapotának megfelelő önállóság, döntési lehetőség biztosított legyen. A fogyatékos személy részére biztosítani kell - a fogyatékoságának megfelelő - szinten tartó, képességfejlesztő, munkajellegű foglalkoztatást, továbbá sport- és szabadidős tevékenység végzését is.

A fogyatékos személyek otthonában elkülönítetten **rehabilitációs** részleg is működtethető, feltéve, hogy az a külön jogszabályban meghatározott tárgyi és személyi feltételeknek egyébként megfelel.

A **pszichiátriai betegek otthonába** az a krónikus pszichiátriai beteg vehető fel, aki az ellátás igénybevételének időpontjában nem veszélyeztető állapotú, akut gyógyintézeti kezelést nem igényel, és egészségi állapota, valamint szociális helyzete miatt önmaga ellátására segítséggel sem képes.

Azon ellátást igénylő, akinek a kezelőorvos által meghatározott alapbetegsége a) időskori vagy egyéb szellemi leépülés, b) súlyos antiszociális, közösségi együttélésre képtelen személyiségzavar, c) szenvedélybetegség csak abban az esetben vehető fel a pszichiátriai betegek otthonába, ha az intézmény az alapbetegségével összefüggésben is szolgáltatást képes nyújtani számára.

A pszichiátriai betegek otthonába történő felvételhez a területileg illetékes pszichiátriai gondozó szakorvosának, illetve - amennyiben az ellátás igénylése időpontjában kórházi kezelésben részesül - a fekvőbeteg-gyógyintézet pszichiátriai osztálya vezetőjének - az intézménybe történő felvételt megelőző - három hónapnál nem régebbi szakvéleménye szükséges.

A **szenvedélybetegek otthonában** annak a személynek az ápolását, gondozását végzik, aki szomatikus és mentális állapotát stabilizáló, illetve javító kezelést igényel, önálló életvitelre időlegesen nem képes, de kötelező intézeti gyógykezelésre nem szorul.

A szenvedélybetegek otthonába történő elhelyezéshez a területileg illetékes fekvőbeteg-gyógyintézet pszichiátriai osztályának vagy pszichiátriai gondozó addiktológusának, ennek hiányában a területileg illetékes pszichiátriai osztály vagy pszichiátriai gondozó pszichiáter szakorvosának - intézménybe történő felvételt megelőző -, három hónapnál nem régebbi szakvéleménye szükséges.

A **hajléktalanok otthonában** olyan hajléktalan személy gondozását kell biztosítani, akinek az ellátása átmeneti szálláshelyen, rehabilitációs intézményben nem biztosítható és kora, egészségi állapota miatt tartós ápolást, gondozást igényel.

Rehabilitációs intézmények

A rehabilitációs intézmény a bentlakók önálló életvezetési képességének kialakítását, illetve helyreállítását szolgálja. Rehabilitációs intézmény a) a pszichiátriai betegek, b) a szenvedélybetegek, c) a fogyatékos személyek, d) a hajléktalan személyek rehabilitációs intézménye.

A **pszichiátriai, illetve szenvedélybetegek rehabilitációs intézményében** azt a 18. életévét betöltött pszichiátriai, illetve szenvedélybetegét kell ellátni, aki rendszeres vagy akut gyógyintézeti kezelésre nem szorul és utógondozására nincs más mód.

A pszichiátriai, illetve szenvedélybetegek rehabilitációs intézményében a gondozottak részére képzési, munka jellegű vagy terápiás foglalkoztatást kell szervezni és elő kell készíteni a családi és lakóhelyi környezetükbe történő visszatérésüket.

A **fogyatékosok rehabilitációs intézménye** azoknak a fogyatékos, valamint mozgás-, illetőleg látássérült személyeknek az elhelyezését szolgálja, akiknek oktatása, képzése, átképzése és rehabilitációs célú foglalkoztatása csak intézményi keretek között valósítható meg.

A fogyatékosok rehabilitációs intézménye előkészíti az ott élők családi és lakóhelyi környezetbe történő visszatérését, valamint megszervezi az intézményi ellátás megszűnését követő utógondozást.

A **hajléktalanok rehabilitációs intézménye** annak az aktív korú, munkaképes hajléktalan személynek az elhelyezését szolgálja, akinek szociális ellátása ily módon indokolt, és aki önként vállalja a rehabilitációs célú segítőprogramokban való részvételt.

Nappali ellátást nyújtó intézmények

A nappali ellátást nyújtó intézmények elsősorban a saját otthonukban élők részére biztosítanak lehetőséget a napközbeni tartózkodásra, étkezésre, társas kapcsolatokra, valamint az alapvető higiéniai szükségletek kielégítésére.

Nappali ellátást nyújtó intézmény az idősek klubja, a fogyatékosok nappali intézménye, a szenvedélybetegek nappali intézménye, a pszichiátriai betegek nappali intézménye, továbbá a nappali melegedő.

Az **idősek klubja** a szociális és mentális támogatásra szoruló, önmaguk ellátására részben képes időskorúak napközbeni gondozására szolgál. Az idősek klubjába felvehető az a 18. életévét betöltött személy is, aki egészségi állapota miatt támogatásra szorul.

A **fogyatékosok nappali intézménye** a harmadik életévüket betöltött, önkiszolgálásra részben képes fogyatékosok napközbeni gondozására, foglalkoztatására és nevelésére szolgáló, a közoktatás körébe nem tartozó ellátási forma.

Rendkívül indokolt esetben gondozható a fogyatékosok nappali intézményében az a személy is, akire nézve szülője vagy más hozzátartozója gyermeknevelési támogatásban vagy ápolási díjban részesül.

Fogyatékos személyek nappali intézményében önellátásra részben képes, vagy önellátásra nem képes és felügyeletre szoruló halmozottan fogyatékos, illetve autista személy részére is biztosítható szolgáltatás. Szükség esetén a települési önkormányzat kizárólag halmozottan fogyatékos, illetve kizárólag autista személyek ellátásáról is gondoskodhat nappali intézményi szolgáltatás keretében.

A **nappali melegedő** elsősorban a hajléktalan személyek nappali tartózkodására nyújt lehetőséget.

A **szenvedélybetegek nappali intézménye** a szenvedélybetegséggel küzdő személyek napközbeni ellátását, gondozását végzi.

A szenvedélybetegek nappali intézményében elsősorban azokat a személyeket kell gondozni, akiket szenvedélybetegségük miatt - korábban - fekvőbeteg-gyógyintézetben kezeltek, illetve rehabilitációs intézményben gondoztak; illetve akik az intézményi kezelés, gondozás megelőzése miatt erre rászorulnak.

A **pszichiátriai betegek nappali intézményében** az a személy gondozható, aki korábban pszichiátriai betegsége miatt gyógykezelés alatt állt, illetve akit pszichiátriai betegek intézményében gondoztak, valamint az intézményi kezelés, gondozás megelőzése miatt erre rászorul és napközbeni ellátása másképp nem oldható meg.

Átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények

Az átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények - a hajléktalanok éjjeli menedékhelye és átmeneti szállása kivételével - ideiglenes jelleggel legfeljebb egyévi időtartamra teljes körű ellátást biztosítanak.

Az átmeneti elhelyezés különös méltánylást érdemlő esetben az intézmény orvosa szakvéleményének figyelembevételével egy alkalommal, egy évvel meghosszabbítható.

Az átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények:

1. **időskorúak gondozóháza:** azok az időskorúak, valamint azok a 18. életévüket betöltött beteg személyek vehetők fel, akik önmagukról betegségük miatt vagy más okból otthonukban időlegesen nem képesek gondoskodni.
2. **fogyatékos személyek gondozóháza:** azok a fogyatékos személyek helyezhetők el, akiknek ellátása családjukban nem biztosított, vagy az átmeneti elhelyezést a család tehermentesítése teszi indokolttá.
3. **pszichiátriai betegek átmeneti otthona:** az a pszichiátriai beteg helyezhető el, akinek ellátása átmenetileg más intézményben vagy a családjában nem oldható meg, viszont tartós bentlakásos intézményi elhelyezése vagy fekvőbeteg-gyógyintézeti kezelése nem indokolt.
4. **szenvedélybetegek átmeneti otthona:** az a személy helyezhető el, akinél szakorvosi (addiktológus, pszichiáter) szakvélemény alapján szenvedélybetegség került megállapításra, és ellátása átmeneti jelleggel családjában vagy lakókörnyezetében nem oldható meg.

5. **éjjeli menedékhely:** az önellátásra és a közösségi együttélés szabályainak betartására képes hajléktalan személyek éjszakai pihenését, valamint krízishelyzetben éjszakai szállás biztosítását lehetővé tevő szolgáltatás.
6. **hajléktalan személyek átmeneti szállása:** azoknak a hajléktalan személyeknek az elhelyezését biztosítja, akik az életvitelszerű szálláshasználat és a szociális munka segítségével képesek az önellátásra

Lakóotthonok

A lakóotthon olyan nyolc-tizenkettő pszichiátriai beteget vagy fogyatékos személyt - ideértve az autista személyeket is -, illetőleg szenvedélybeteget befogadó intézmény, amely az ellátást igénybevevő részére életkorának, egészségi állapotának és önellátása mértékének megfelelő ellátást biztosít.

A lakóotthonok típusai a következők: a) fogyatékos személyek; b) pszichiátriai betegek; c) szenvedélybetegek lakóotthona. A lakóotthonban elhelyezett személy részére - szükség szerint - étkezést, ruházattal, illetve textíliával való ellátást, mentális gondozást, a külön jogszabályban meghatározott egészségügyi ellátást, valamint az önálló életvitelhez szükséges feltételeket kell biztosítani.¹⁶

2.4.3. Oktatás, nevelés

A közintézmények szerepe közül az *oktatási, nevelési intézmények* szerepe meghatározó a munkaerő-piaci helyzet alakulása szempontjából. Kutatások sora igazolta már, hogy az egészségi állapotot, halandóságot befolyásoló egyik legfontosabb szociális tényező az iskolai végzettség. Nem csupán a szubjektív egészségérzete, hanem egészségi állapota is jobb az egyetemi végzettséggel rendelkezőknek, illetve érettségizetteknek, mint a csak alapkú iskolát elvégzőknek. A képzettebbek esetében ritkább a megrokkánás vagy a tevékenységkorlátozottság, a fertőző betegségek is ritkábban jelentkeznek körükben, a halálozási időpont is későbbre tolódik.¹⁷

Az alacsonyabb iskolai végzettség gyengíti az életirányítási képességet, gyengíti annak tudatát, hogy az ember élete és egészsége saját tevékenységétől és döntéseitől függ. Kevésbé

¹⁶ 1993. évi III. tv. a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról 85/A. §

¹⁷ Iskolai végzettség és egészségi állapot, Tahin Tamás – Jeges Sára – Lampek Kinga, Demográfia 2000; Egészség esélyek, Kovács Katalin, 2006.

rendelkezik támogató kapcsolatokkal, és az egészségtelenebb életstílus is az alacsonyabb iskolai végzettségűek körében gyakoribb, mert rendszertelenebbül vagy egyáltalán nem végeznek testedző tevékenységet, többet és többen dohányoznak, nagyobb arányban kerülnek ki közülük a nagyivók, társadalmilag jellemzőbb az elszigetelődésük és az információhiányból fakadó kiszolgáltatottság is nagyobb. Ezek nagyon károsító, romboló hatásúak lehetnek az egészségre.

Biztos Kezdet Gyerekház

Sure Start – Biztos kezdet. Egy rendszer, egy program, melyet 1998-ban vezettek be Angliában. Célja, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek életük legfogékonyabb korszakában, 0-5 éves korban, a lehető legjobb ellátásban részesüljenek a körülményekhez képest. Komplex feladatként képzelték el, ahol a gyermekekkel együtt fejlődnek a szülők is, az egész családi közösség. A gyerekházak családokban egy úgymond „Házasság összetartozás” alakul ki a hónapok, évek alatt. Számít a véleményük, meghallgatják, partnernek tekintik őket a Ház életében, és ezáltal a város életében is szerepet kapnak, kötődnek a városhoz. A Házba járó gyerekek már tartoznak egy közösséghez, és amikor óvodába kerülnek, már tudják, hogy egymásra számíthatnak. A Házasság évek alatt megismerik a város nevezetességeit, a programok által bekapcsolódnak a város életébe, megismerik a helyi intézményeket, kulturális programokat. Ha nem járnának a házba, akkor ezekből kimaradnának. Így identitásuk a városhoz való tartozásuk még jobban erősödik.

A Biztos Kezdet Gyerekház¹⁸ célja a szociokulturális hátrányokkal küzdő, elsősorban a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyermekek egészséges fejlődésének biztosítását támogató, fejlődési lemaradását kompenzáló, a szülői kompetenciákat erősítő, a szülő és az óvodába még nem járó gyermek számára együttesen nyújtott társadalmi felzárkózást segítő prevenciós szolgáltatás biztosítása.

A Biztos Kezdet Gyerekház a gyermek sikeres óvodai beilleszkedése, valamint a gyermek és a család sikeres társadalmi integrációja érdekében együttműködik különösen a család- és gyermekjóléti szolgálattal, a család- és gyermekjóléti központtal, a védőnői szolgálattal, az óvodával, a helyben elérhető egyéb, a gyermekek és a gyermekes családok számára szolgáltatást nyújtó intézménnyel, valamint szükség esetén a gyermekvédelmi jelzőrendszer egyéb tagjaival.

¹⁸ 1997. évi XXXI. tv. a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 38/A§

A megyében 6 ellátási helyen jött létre a szolgáltatás: Battonya, Szarvas, Okány, Geszt, Zsadány, Biharugra

Bölcsődei ellátás

A bölcsődei nevelés célja, hogy a kisgyermeknek elsajátítsák azokat a készségeket, képességeket, amelyek segítik őket abban, hogy hatékonyan és kiegyensúlyozottan viselkedjenek saját kulturális környezetükben, sikeresen alkalmazkodjanak annak változásaihoz. A bölcsődei nevelés mindezt olyan szemlélettel és módszerekkel teszi, amelyek segítik a családi nevelés elsődlegességének tiszteletét. A bölcsődei nevelés további célja, hogy a koragyermekkori intervenció szemléletének széles körű értelmezésével összhangban minden kisgyermekre és családjára kiterjedő prevenciós tevékenységet folytasson. A bölcsődei ellátást nyújtó intézmény, szolgáltató családbarát intézményként, szolgáltatásként hozzájárul a családok életminőségének javításához, a szülők munkavállalási esélyeinek növeléséhez.¹⁹

Óvodai nevelés

Békés megyében 99 intézményben 150 feladat-ellátási helyen folyik óvodai nevelés, az ellátott óvodás gyermek száma 10.763 fő. Közülük 381 sajátos nevelési igényű (SNI), integráltan nevelt. A hátrányos helyzetű gyermekek megyei aránya az ország egyéb régióihoz mérten magas, pontosan 4.508 fő (24,33%), ebből halmozottan hátrányos helyzetű 1.312 fő.

A 2012. évi októberi közoktatási statisztika adatai szerint Békés megyében a hátrányos helyzetű, illetve a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek közül a legtöbben szakiskolai, illetve szakközépiskolai oktatásban folytatják középfokú tanulmányaikat.

A TOP forrásokból támogatott gyermekellátási-szolgáltatásfejlesztések közül jelenlegi információink szerint a TOP-1.4.1-15-BS1 illetve a TOP-1.4.1-16-BS1, „A foglalkoztatás és az életminőség javítása családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztésével” című felhívásra benyújtott nyertes pályázatok száma 49 db.

¹⁹http://bkmkh.hu/uploads/SzocialisGyH/Bolcsodei_neveles_gondozas_alapprogramja.pdf

Az új gyermekellátási kapacitások humánerőforrás szükségleteinek felmérése folyamatban van, azonban a Békés Megyei Kormányhivatal adatai alapján a gyermekgondozó foglalkozású regisztrált álláskereső az alábbiak szerint állnak rendelkezésre Békés megyében, 2017.01.12. napon:

Foglalkozás megnevezése	Összes létszám (fő)	30 év alatti (fő)	50 év feletti (fő)	Legfeljebb ált. iskolai végzettséggel rendelkezik (fő)
Csecsemő- és kisgyermeknevelő, óvodapedagógus	22	8	5	0
Oktatási asszisztens	12	4	2	0
Titkár(nő)	13	2	3	0
Gyermekfelügyelő, dajka	46	13	9	13
Összesen	93	27	19	13

Forrás: Békés Megyei Kormányhivatal

Jelen projekt keretei között munkaerő-piaci szolgáltatások, képzési és foglalkoztatáshoz kapcsolódó támogatások nyújthatóak a kapacitásbővítés igényei szerint.

Családi napközi²⁰

A családi napközi a gyermekjóléti alapellátás része, a gyermekek napközbeni ellátásának családias körülmények között biztosított formája. Az ellátás elsősorban a munkát vállaló szülők számára nyújt segítséget, kisgyermekük ellenőrzött körülmények között történő napközbeni elhelyezésére. A családi napköziben koruknak és egyéniségüknek megfelelően gondoskodnak a gyermekekről, lehetőség szerint rugalmasan alkalmazkodva a szülők kéréseihez. A családi napközi - a bölcsőde, az óvoda és az iskolai napközi mellett - a gyermekek napközbeni ellátásának egy olyan formája, amely az intézményes ellátási formák szakmai/intézményi keretekhez kötött funkcióit nem vállalja fel.

Számos előnye van az ilyen jellegű ellátási formának:

²⁰http://www.kormanyhivatal.hu/download/2/cb/02000/A_csaladi_napkozik_mukodtetese.pdf

- a lakókörnyezetben bármilyen kisszámú igény kielégítésére alkalmas,
- gyorsabban, rugalmasabban tud alkalmazkodni a változó igényekhez,
- működési engedélyhez, nyilvántartásba vételhez kötött, ellenőrzött működik,
- munkalehetőséget nyújt,
- családi légkört és környezetet biztosít,
- lehetőséget teremt az egyes gyermek fejlettségét, egyéni szükségleteit figyelembe vevő felügyeletre, gondozásra.

A családi napközi működhet az ellátást nyújtó saját otthonában vagy erre a célra kialakított helyiségben. Családi napközibe 20 hetestől 14 éves korig vehető fel a gyermek. Napközbeni ellátást másutt igénybe nem vevő 4 évesnél fiatalabb gyermeket is figyelembe véve, legfeljebb 5 gyermek gondozható. Ha a családi napköziben egy fogyatékos gyermeket is gondoznak, akkor a gondozható gyermekek száma 4 fő, amennyiben valamennyi gyermek fogyatékos, úgy 3 fő.

Békés megyében a 2014. évben családi napközik 8 településen működtek: Békés, Békéscsaba, Füzesgyarmat, Gyomaendrőd, Mezőberény, Orosháza, Szarvas, Zsadány. A családi napközik száma összesen 22, napköziben gondozott gyermekek száma 124 fő volt az elérhető KSH adatok alapján.

Ezen gyermekellátási forma 2017. január 1-jétől törvényi szabályozás keretében változik napközbeni gyermekfelügyeletre és alternatív napközbeni ellátásra, amelyeknek törvényi szabályozását a Gyvt. szabályozza.

2.4. Közlekedés

2.4.1. Békés megye általános közlekedési helyzete²¹

Közúti közlekedés szempontjából a megyét a nagy közúti tranzitfolyosók elkerülik, nincs gyorsforgalmi útja. A nemzetközi kapcsolatot elsődlegesen a 44. sz. főút biztosítja a gyulai határátkelőhelyen keresztül. Ez az út azonban belterületi átkelési szakaszaival (Szarvas) nem biztosít megfelelő szolgáltatási színvonalat. A határok átjárhatóságának megkönnyítése, a

²¹ Békés Megye Területrendezési Terve. Módosítás. II. kötet: Megalapozó Munkarészek. 2011.
http://www.terport.hu/webfm_send/1817

korábbi közúti kapcsolatok helyreállításával, illetve újak létesítésével előfeltétele annak, hogy a megye perem-jellege felszámolható legyen. A 44. sz. I. rendű főút a megye területén, közel északnyugat-délkeleti irányban halad, a térség legfontosabb, meghatározó jellegű közúti eleme, mivel Kecskeméten és az M5 autópályán keresztül a fővárossal, míg délkelet felé Gyulán keresztül Románia felé biztosít kapcsolatot. Az átkelési szakaszokkal terhelt főút forgalma már ma is jelentős, a Békéscsaba - Gyula közötti szakasz 2 x 2 forgalmi sávval való kiépítése megvalósult, ugyanígy a gyulai és békéscsabai elkerülő szakasz is. Elsősorban Szarvas átkelési szakasza túlterhelt.

A megye és a főváros, illetve a megye és a szomszédos közlekedési kapcsolatai sem kedvezőek. Vasúton a megyeszékhelyről a főváros 2,5-3 óra alatt ugyan megközelíthető, ezen túl azonban közvetlen kapcsolat a megyeszékhelyek közül csak Szolnokkal és Szegeddel van, Debrecen csak Püspökladányon keresztül érhető el. Közúton a fővárostól gyorsforgalmi út igénybevételével (M5) Kecskeméten és a 44. sz. főúton, vagy a 4. sz. és 46. sz. főutakon keresztül közelíthető meg a megye, az eljutási idő átlagosan, mindkét esetben a megyeszékhelyig mintegy 3 óra.

Az országos közutak hossza a megyében megfelel a hasonló jellegű megyék országos átlagának, azonban a megyén belül, a településeket összekötő mellékúthálózat kiépítettségében és állapotában igen nagyok a különbségek a jobb helyzetű középső, valamint a rosszabb helyzetű északi és déli területek között.

A megye területi közlekedési ellátottságára jellemző, hogy minden település be van kapcsolva a menetrendszerű *autóbusz-közlekedésbe*, míg a *vasúti közlekedésbe* bekapcsolt települések száma 32. Ezek a mutatók országos összehasonlításban is megfelelőek. Az eljutási idők szempontjából már nem olyan kedvező a helyzet, mert helyenként sem a menetrendszerű járatok sűrűsége, sem a közlekedésre szolgáló pályák (utak) állapota nem alkalmas az elvárható szolgáltatási színvonal biztosításához. *Nemzetközi törzshálózati vonal* az E 56 Budapest, Újszász - Szolnok - Lökösháza - országhatár. A vonal magyarországi szakaszán végig villamosított, részben kétvágányú forgalommal (az egyvágányú szakaszok: Tiszatenyő-Csugar, Nagylapos-Gyoma, Murony-országhatár). A megengedett sebesség a vonalon jelenleg Szajol-Murony között 120 km/ó, a további szakaszon 100 km/ó. A megye területét érintő *egyéb hazai fővonalon*, a terület déli sávjában vezető Szeged - Békéscsaba - Kőtegyán közötti egyvágányú vonalon jelenleg 80 km/ó (egyres szakaszokon 60 km/ó) megengedett sebességgel

biztosítható a vasúti forgalom. A vonal szerepköre az érintett települések közlekedési feltárásán túlmenően a kelet-nyugati térségi kapcsolatok szempontjából is jelentős.

A vízi közlekedés szerepe a közlekedésen belül jelenleg jelentéktelen. A megye a Körösök révén potenciális II., illetve III. osztályú vízi utakkal rendelkezik, azonban ezeken számottevő vízi szállítás nincs. A légi közlekedés szerepe sem jelentős, a békéscsabai repülőtér adottságai fejlesztésre alkalmasak.

2.4.2. Komplex útfelújítási program - Békés megye

Az országos közúthálózaton a nyomvályúk és felületi egyenetlenségek megszüntetését célzó, a közlekedésbiztonságot, fenntarthatóságot és térségi elérhetőséget javító program keretében 69 milliárd forintos hazai forrásból országszerte 444 kilométer főúti és 119 kilométer mellékúti szakasz újul meg. A felújítások miatt még több térség elérhetősége javul, csökkennek az utazási idők, emelkedik a közúti és az autóbuszos közösségi közlekedés szolgáltatási színvonala. A felújított utak legalább középtávon, de igénybevételtől függően akár hosszabb ideig is szolgálják a biztonságos közlekedést.

Békés megyét érintően az alábbi útszakaszok kerülnek felújításra, várhatóan több mint 17 km hosszan, mintegy 2,5 milliárd forintból:²²

Megye	Út száma	Út neve	Kezdő km szelvény	Vég km szelvény
Békés	44	Kecskemét-Békéscsaba-Gyula elsőrendű főút	77+352	85+000
Békés	44	Kecskemét-Békéscsaba-Gyula elsőrendű főút	93+630	100+000
Békés	47	Debrecen-Szeged másodrendű főút	90+050	91+660
Békés	4235	Okány-Vésztő összekötő út	5+120	6+933

Forrás: Magyar Közút Nonprofit Zrt. weboldalán található táblázat nyomán saját szerkesztés

²²<http://internet.kozut.hu/Lapok/komplex-utfelujitasi-program-bekes-megyei-utszakaszok.aspx>

2.5. Gazdasági környezet

Békés megye iparilag közepesen fejlett, agrár-ipari jellegű és közepesen urbanizálódott térség. Az agrárszféra a megyei kedvező adottságok miatt jelentős erőt képvisel.

A megye legfőbb természeti kincse a termőföld, melynek minősége többségében jobb, mint az ország más részein. A gazdasági fejlődésben a mezőgazdaság és a hozzá kapcsolódó élelmiszeripar mindig is meghatározó volt. A megye az ország egyik legintenzívebben művelt mezőgazdasági területe. Összes földterületének 85%-a termőterület, s csupán 15%-át nem művelik. A termőterület 97%-át a mezőgazdaság hasznosítja, s mindössze 2,4%-a erdő, a többi nádas és halastó.²³

A kiemelkedően jó agráradottságok miatt mezőgazdasága elsősorban gabonatermesztéséről, zöldségtermesztéséről és bizonyos állatfajták tenyésztéséről ismert, kapcsolódó feldolgozóipar nélkül.

A mezőgazdasági termelés dominanciája mellett, elsősorban a feldolgozó- és könnyűipar jelenléte jellemző. Az ipar térszerkezete erősen koncentrált a megyében Békéscsaba és környékére. A megye területén több termálfürdő és tározó, horgásztó, holtág található, amelyek nagy idegenforgalmi szereppel bírnak.

Az egy főre jutó bruttó hazai termék tekintetében Békés megye hátulról a 3. helyen található, a Dél-Alföldi régiónak a sereghajtója, az országos átlagnak mintegy 55,3%-val. A megye 1997 óta folyamatosan romló tendenciát mutat a GDP folyó áron átszámítva és az egy főre jutó GDP vonatkozásában, és a GDP fogyás szintje is a legmagasabb, az országos átlag mintegy kétszerese.

A bruttó hazai termék előállításában Békés megye a megyék sorában hátulról a 4. helyet foglalja el Nógrád, Tolna és Heves megyéket megelőzve, az országos GDP-nek alig több mint 2%-át produkálva.

Fajlagos GDP alapján Békés megye 1997-ben került a hét legkevésbé fejlett (Bács-Kiskun, Jász-Nagykun-Szolnok, Somogy, Borsod-Abaúj-Zemplén, Nógrád, Szabolcs-Szatmár-Bereg) megyét alkotó csoportba (a fajlagos GDP értéke nem éri el a megyék átlagának 90

²³ Békés Megye Területfejlesztési Konceptiója, 2014.

http://www.bekesmegye.hu/wp-content/uploads/2015/11/TFO_Teruletfejlesztes_Koncepcio__Teruletfejlesztesi_koncepcio.pdf

százalékát). Látható, hogy Békés megye nemcsak hátrányos helyzetű, de folyamatosan leszakadó helyzetben van, amit jól szemléltet, hogy az utóbbi 2-3 évben megelőzte Borsod-Abaúj-Zemplén megye. A Dél-Alföldi régió belül is leszakad a megye, pedig maga a régió sem rendelkezik jó pozícióval, hiszen az EU-27 GDP adatok alapján a legrosszabb 20 térsége közé sorolták.²⁴

2.5.1. Mezőgazdaság

Békés megye mező- és erdőgazdasági területei együttesen a megye terület felhasználásának döntő részét teszik ki, területhasználati szempontból a megye elsődlegesen agrártérstésnek tekinthető. A két területhasználati mód aránya azonban cseppet sem egyenrangú, egymáshoz viszonyítva szinte eltörlül az erdőterületek részesedése az abszolút mértékben uralkodó mezőgazdasági területekhez képest.

Békés megye *területhasználatában* uralkodó a mezőgazdasági művelés, a termőtalajok jó minőségűek, akár 35-42 aranykoronát (Ak/ha) is meghaladó értékekkel. A jó talajminőség mellett a domborzati és klimatikus adottságok is kiemelkedően kedvezőek. Az agrotechnikai szempontból kedvező síkvidéki jellemzőkkel bíró térség inszolációs mutatói a legkiemelkedőbb értékeket mutatják az országban (napfénytartam: ~2000 ó/év). A relatív csapadékhiány (~500-600 mm/év közt, ariditási index:~1,2-1,4) hatásai részben kompenzálhatók a megye gazdag felszín alatti vízkészletére és viszonylag sűrű vízrajzi hálózatára bázisozva.

A megye a *gabonatermelés* egyes terményeiben piacvezető, itt termelik a megyék között a legtöbb kukoricát, árpat és búzát. A legmagasabb sikértartalmú és legjobb minőségű búzát is a békési földekről aratják le. Ugyancsak az élen van a megye a cukorrépa, kender és egyes kertészeti termények (zöldséggyümölcs) termelésében is.

A rendszerváltás óta erős ütemben csökkenő *állatállomány* országos arányaiban még mindig jelentős, a kétezres években is még mindig itt tartják a legtöbb sertést, de jelentős a juhok, a baromfi (vízi szárnyasok) állománya is.

A megye számos hagyományos, helyi termékek feldolgozásán alapuló agráripari, élelmiszeripari centrummal rendelkezik, amelyek jelenleg már csak részben képviselnek

²⁴ Békés Megye Területfejlesztési Koncepciója. I. kötet: Helyzetelemzés, helyzetértékelés. 2013.
<https://www.nth.gov.hu/hu/media/download/109>

jelentős gazdasági erőt. A megye agráripari szempontból is jelentős nagyobb városi centrumai (Békéscsaba, Gyula stb.) mellett kuriózumként említendő az agrártájtörténeti szempontból is jelentős Mezőhegyes, illetve az agárkutatói szempontból és tájtörténeti szempontból is jelentős Szarvas (Növényfajta kísérleti Állomás) és Mezőkovácsháza városok. Speciális agrárágazati szerepe (halászat) miatt említendő Biharugra és Zsadány, ahol a megye legnagyobb halastavai vannak, valamint az agrár-ökológiai szempontból jelentős, biodiverzitás szempontjából legértékesebb Dévaványai, Szeghalmi és Sarkadi mikrokörzet. Összefoglalóan megállapítható, hogy a megye elsődlegesen mezőgazdasági jellegű.

2.5.2. Élelmiszeripar²⁵

A mezőgazdasági *alapanyag-előállítás* helyzetének megítélése elválaszthatatlan egy-egy termékpálya egészének mérlegelésétől. Békés megye kedvező mezőgazdasági ökológiai adottságai, az arra épülő élelmiszeripar a megye gazdasági életében jelentős szerepet játszott a szocializmusban a rendszerre jellemző túlzott munkaerő-foglalkoztatással. A szocialista viszonyokra kialakított és főleg a szocialista piaci igényeket kielégítő minőségű tömegárut előállító feldolgozóipar – a politikai döntések alapján kialakított KGST-piac mellett – az alapanyag-előállító számára tervezhető értékesítési biztonságot jelentett. A kedvező termőhelyi adottság ebből adódóan olyan módon érvényesült, hogy az alapanyag előállító számára is behatárolt jövedelmet biztosított. A megyében előállított termékek mennyisége mindig is jóval nagyobb volt, mint a megyei fogyasztás – Békés megye az ország éléskamrája –, a termelő számára azonban ez nem jelentett érzékelhető piaci zavarokat a központi irányítás körülményei között.

A rendszerváltás, az élelmiszeripar tőke által vezérelt privatizációja a feldolgozóipar tulajdonlásából a termelőt kiszorította; a termékpályán belül – az alapanyagtól a kereskedelmi késztermékig – olyan érdekellentét állt elő, mely az alapanyag-előállítót kiszolgáltatott helyzetbe hozta. Mára a szocializmusban nagynak számító megyei feldolgozó üzemek szerepe a globalizálódott világ viszonylatában és a piaci túltermelés miatt – a fogyasztás visszaesése, piacvesztések – jelentősen csökkent, megyei irányításuk megszűnt, a termelőkkel történő partneri együttműködést a termelők kihasználása, az alapanyag relatív túltermeléséből adódó felvásárlói fölény jellemzi. Ez vonatkozik az élelmiszeripar minden ágára: gabonaipar,

²⁵ Kutatási beszámoló. Békés megye élelmiszergazdasági és vidékfejlesztési pozíciói javításának lehetőségei az EU-csatlakozás idején. Békéscsaba, 2005.
<http://www.alfoldinfo.hu/bekes/agrarkoncepcio.pdf>

konzervipar, hűtőipar, tejipar, húsipar, baromfiipar. Az élelmiszer-feldolgozó ipar helyzete direkt módon hat a megyei mezőgazdaság termelőire, alapvetően befolyásolja termelési szerkezetváltási lehetőségeit, jövedelmezőségüket. Ezért ebből a szempontból is fontos a megyei élelmiszer-feldolgozó ágazat helyzetének ismerete.

A *gabonatermesztés* lehetőségének ökológiai adottságai a megyében kiválóak, a gabonafélék nagysága a megye vetésszerkezetében a rendszerváltást követően sem változott, aránya a mezőgazdasági szerkezet- és tulajdonváltás ellenére is a rendszerváltást megelőző arányú maradt. A gabonafélék termesztése jól gépesíthető, a termesztés hatékonyságát, jövedelmezőségét a területnagyság alapvetően befolyásolja. A gabonaágazat – mint alapanyag-előállító – a malomiparnak – mint feldolgozó iparágnak – két fő ágát szolgálja ki: egyrészt, mint emberi táplálkozást biztosító termékek alapanyaga, másrészt mint az állattartást szolgáló takarmány alapanyaga. Előjáróban megállapítható, hogy a malomipar alapanyaga a megye lakossági és állattenyésztési igénye szempontjából a fogyasztást meghaladó mértékben előállítható – és előállításra is kerül –, a megye alapanyag-felesleggel rendelkezik, a többlet megyén kívüli elhelyezéséről gondoskodni kell (országban belüli, EU-n belüli elhelyezés, harmadik országba történő export).

A megye *malomipari* kapacitása többszöröse a liszt piaci értékesítési lehetőségének, azaz, a liszt piaci elhelyezése limitálja a kapacitás kihasználását. A rendszerváltás előtti időszak malomipari kapacitása folyamatosan csökkent. A malmok feldolgozói kapacitása a piaci őrlési igény többszöröse, ezért hatékonyságuk, kihasználtságuk, működésük napi gondokkal terhelt. Technikai, technológiai színvonaluk ugyan megfelel a mai áruminőségi, piaci igényeknek, a szükséges fejlesztések elmaradása azonban piaci pozíciójukat egyre inkább veszélyezteti.

Az élelmiszeripar területén belül a rendszerváltás óta a kisvállalkozói kedv talán a *sütőipari* üzemek tekintetében volt a legnagyobb. Az új, kisebb kapacitású üzemek létrejötténél a profitszemlélet volt a döntő, azaz a befektetők úgy látták, hogy a más ágazatban megszerzett tőkéjüket érdemes a sütőiparba fektetni, hiszen új, jobb minőségű termék megjelenésével, a helyi igényekhez gyorsan alkalmazkodó módon a telített kenyér- és péksütemény-piacon is biztos és jó hozamra számíthatnak. Az előállítási költségeket legnagyobb mértékben az energia- és munkabéreköltségek befolyásolják, ami a sütődék műszaki állapotától, technológiai folyamatainak korszerűségétől, a dolgozók szakmai hozzáértésétől függ. A sütődék fele felújításra, modernizálásra szorul, főleg az EU jogszabályi, minőségbiztosítási követelményei

miatt. Az előírások szigorodása és az éles piaci verseny miatt a következő években a sütőüzemek számának csökkenése várható.

A megyei *konzervipari* ágazatban kistermelői kezdeményezések is vannak. Ezek főleg a házi jellegű savanyúságok előállítására szakosodtak és egy-egy család, esetleg néhány alkalmazott megélhetésében játszanak szerepet. A savanyítók a speciális házi jellegű fűszerezés mellett kézimunkaerő-igényes, látványos kiserelésű termékek előállításával piaci réseket használnak ki, a piaci lehetőségekhez – melyeket maguk kutatnak fel – igazított termékek alapanyagát is általában maguk állítják elő. A konzervipari feldolgozásban más jellegű kis- és középvállalkozások még nem jelentek meg a megyében.

Békés megyében még a rendszerváltás után is három *tejipari* vállalat működött öt üzemmel. Az előállított tej mennyiségének négyötöde nagyüzemekből, egyötöde – tejbegyűjtőkön keresztül – került a tejfeldolgozóba. Az öt üzem besorolás szerint nagy kapacitásúnak számított. A rendszerváltás előtti megyei tejfeldolgozó kapacitás évi 220-230 millió nagyságrendje csökkent 130 millió literre 1995-re. A napi megyei – akkor még relatíve magas lakossági – friss tejfogyasztási igényének kielégítése mellett a tejporon kívül olyan feldolgozott termékek kerültek nagy mennyiségben előállításra, mint a túró, a Túró Rudi, a trappista sajt, a füstölt parenyica sajt, a krémtúró. A tejgazdaság országosan ismert nehézségei – belföldi fogyasztás tragikus visszaesése a vásárlóerő csökkenése miatt, a tejipar koncentrációja, a kereskedelmi hálózatok importtermékei – Békés megyét sem kerülték el.

A tejfeldolgozók a tejágazattal kapcsolatos minden nehézséget igyekeznek a termelőre áthárítani, monopol-helyzetükből adódóan, sajnos, ezt meg is tehetik. Különösen így van ez azokban a megyékben, – így Békésben is –, melyek feldolgozói központtal nem, csak feldolgozói üzemekkel rendelkeznek. A néhány tehenet tartók a tej minőségi problémái, illetve a helyi tejbegyűjtők megszűnése miatt az elmúlt években kiszorultak a tejtermelésből. A tejminőség tekintetében a megelőző öt-hat évben a tejelőállítók látványosan jó eredményeket értek el, termelésük minősége megfelel a kívánatos extra tejminőségnek, ami a tejkvóta teljesítésének egyedüli lehetősége. A tejpiac anomáliái, az alacsony átvételi árak miatt mára azonban már azok is kénytelenek abbahagyni a tejtermelést, akik 15-30 tejelőtehennel és az ehhez kapcsolódó tejkvótával rendelkeznek. Az alacsony felvásárlási árak, a feldolgozók által diktált feltételek, az erőfölényből eredő feldolgozói tárgyalási pozíció az együttműködő, partneri viszony helyett a hatékonyan működő, nagyobb tejmennyiséget előállító vállalkozások jövedelmezőségét és létét is veszélyezteti. Összességében

megállapítható, hogy az élelmiszer-feldolgozó ágazaton belül a megyei tejfeldolgozó ágazat szerepe folyamatosan csökken, ezzel párhuzamosan az alapanyag előállítók kiszolgáltatottsága nő. A nagy kereskedelmi láncok napjainkban kiépülő logisztikai központjaihoz való feldolgozói "igazodás", illetve a tőkebefektetők kívánta profithoz igazított feldolgozói szerep olyan folyamatot indított el, amely fokozza a tejtermelők kiszolgáltatottságát. A feldolgozói központok más megyékbe történő áthelyeződése a keletkezett feldolgozói profit megyéből történő kivonásával jár. Az elmúlt időszak történései – tejporgyár bezárása, jellemző megyei feldolgozott termékek más megyében történő előállítása, a megyei tejfeldolgozói kapacitás csökkenése – jól mutatják, a leépülés folyamata olyan mértékű, melynek pozitív irányba történő visszafordítására remény sincs. A kialakult helyzet jelentős számú alapanyag-előállítót, a tejfeldolgozásban dolgozó munkavállalót érint kedvezőtlenül.

A megyében 74 kis- és középvállalkozás állít elő engedélyezett módon üzemadottságának megfelelő gyártmánylapok alapján *édesipari* termékeket. Az üzemek túlnyomó többsége családi vállalkozás, közülük csak néhányan foglalkoztatnak egynél több alkalmazottat.

Hidegen sajtolással, főleg olajnapraforgóból minőségi *étolajat* állít elő néhány kisvállalkozás Mezőberényben, Orosházán, Mezőkovácsházán, Sarkadon, Szarvason. Vevőkörüket elsősorban azok alkotják, akik egészségesebbnek tartják az ilyen módon előállított étolajfajtát a melegen sajtolta nagyüzemi étolajnál. Jelenlétük megyei szinten nem jelentős, de jó példa a termelői kezdeményezésekre, mert vállalkozásaik évek óta stabilan működnek főleg saját előállítású napraforgóra alapozva.

Tésztagyártásban a Békéscsabai Konzervgyár Tésztauzeme még a rendszerváltás időszakában jelentős ipari jellegű funkcióval és termékmennyiséggel bírt. A gyár ilyen jellegű tevékenysége az 1990-es évek elején megszűnt, a megyében azonban néhány kis- és középvállalkozás jelenleg is foglalkozik házi jellegű száraztészta-gyártással.

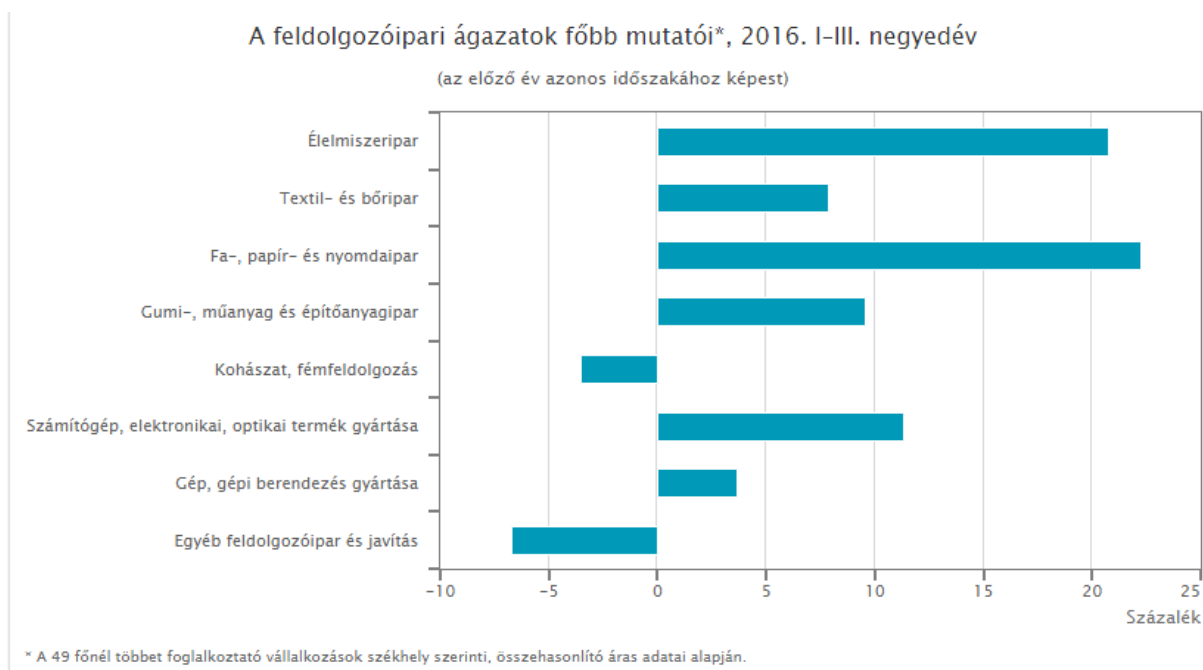
2.5.3. Ipar

2016 I-III. negyedévében a 4 főnél többet foglalkoztató ipari vállalkozások Békés megyei telephelyein a termelés volumene az országos 1,8%-os növekedésnél nagyobb mértékben, összehasonlító áron 6,2%-kal emelkedett az előző év azonos időszakához képest. Az egy lakosra jutó 1017 ezer forint termelési érték az országos átlag 49%-a volt.

A megyei székhelyű, legalább 50 főt foglalkoztató ipari vállalkozásoknál 11%-kal nőtt a kibocsátás. Az összes értékesítés 62%-át adó export 8,6%-kal, a hazai értékesítés volumene 13%-kal növekedett.

A feldolgozóipari ágazatok többségében jobb teljesítményt regisztráltak, mint az előző év azonos időszakában. A legnagyobb súlyú gép, gépi berendezés gyártása 3,7%-kal növekedett. Ezen belül a belföldi eladások 30%-kal bővültek, míg az export 5,2%-kal szűkült.

A második legjelentősebb élelmiszeripari termelése 21%-kal növekedett. Az ágazatban mindkét értékesítési irányban számottevően erősödtek a piacok, a belföldi értékesítés volumen 11, az exporté 41%-kal haladta meg az egy évvel korábbit.

Forrás: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/megy/163/index.html>

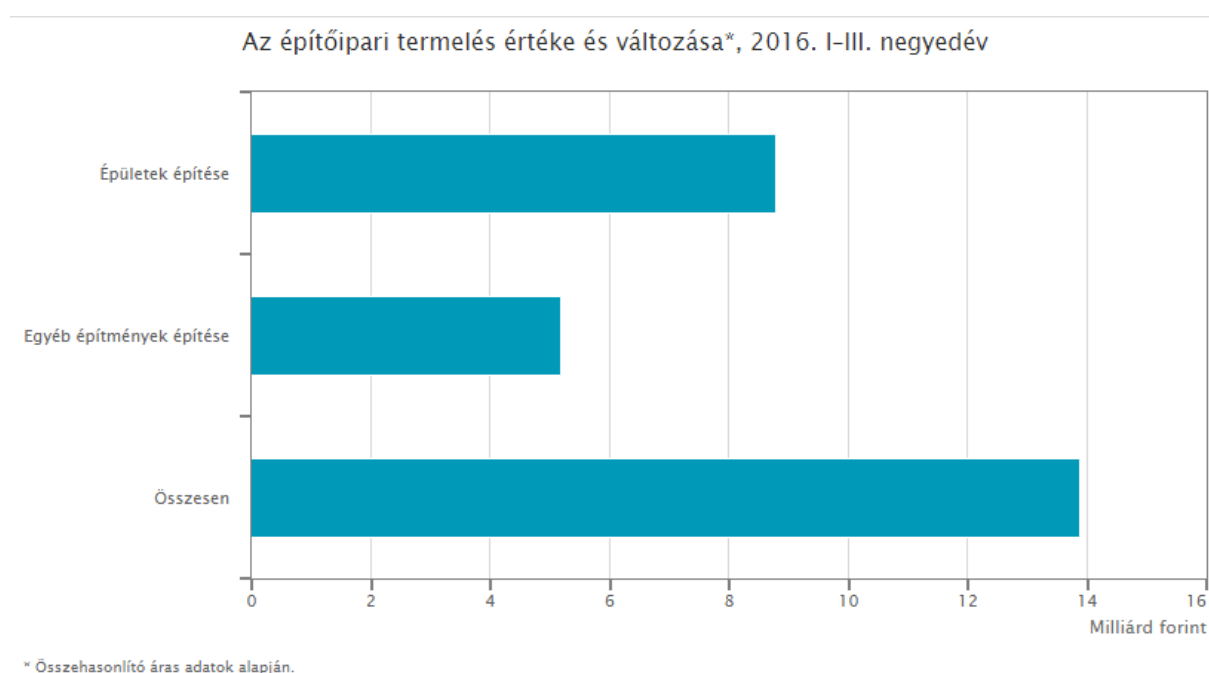
2.5.4. Építőipar

2016 I–III. negyedévében a 4 főnél többet foglalkoztató Békés megyei székhelyű építőipari szervezetek 13,9 milliárd forint termelési értéke – az országos 25%-os visszaesésénél nagyobb mértékben – összehasonlító áron 45%-kal maradt el az előző év azonos időszakában mért értéktől.

Az egy lakosra jutó 40 ezer forint építőipari termelési érték a megyék közül a második legalacsonyabb, az országos átlagnak csupán 44%-át tette ki.

Az építményfőcsoportok közül az építőipari termelés 63%-át adó épületépítések volumene 13%-kal, az egyéb építmények építéséé ennél nagyobb mértékben, 66%-kal esett vissza az előző év azonos időszakához képest.

Az építőipari vállalkozások 2016. szeptember végi szerződésállománya összehasonlító áron az előző év szeptember végi 54%-ára, a tárgyidőszakban kötött új szerződéseké pedig az egy évvel korábbi 35%-ára esett vissza. Az összesen 1,7 milliárd forint értékű szerződésállomány csaknem kétharmadát épületek, több mint egyharmadát egyéb építmények kivitelezésére kötötték.

Forrás: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/megy/163/index.html>

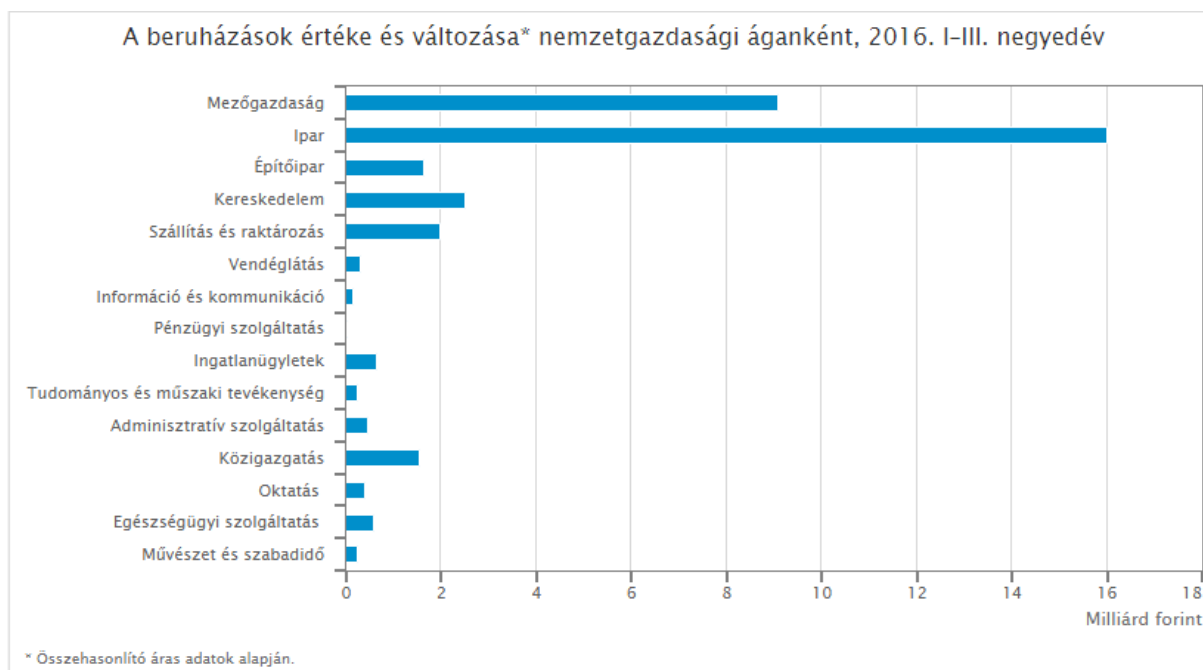
2.5.5. Beruházás

2016 I-III. negyedévében a megfigyelt Békés megyei székhelyű gazdasági szervezetek 36 milliárd forint értékű beruházást valósítottak meg, összehasonlító áron 53%-kal kevesebbet, mint az előző év azonos időszakában.

A fejlesztésre fordított összegek legnagyobb hányadát, 44%-át az iparban használták fel. Ebben a gazdasági ágban továbbra is a feldolgozóiparban költöttek jelentősebb összegeket beruházásra. Az ipar mellett még a mezőgazdaság (25%) képviselt jelentősebb részarányt.

A beruházások legnagyobb részét, 54%-át különféle gépekre és berendezésekre, 27%-át építkezésekre, 13%-át pedig járművekre fordították. A gépek, berendezések 62%-át, a járművek 97%-át importból szerezték be.

Az egy lakosra jutó beruházási teljesítményérték a megyében 104 ezer forint volt, amely az országos átlag 41%-át érte el.

Forrás: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/megy/163/index.html>

2.6. Gazdasági szervezetek²⁶

2016. szeptember végén 69,3 ezer Békés megyei székhelyű gazdasági szervezetet tartottak nyilván, 43-mal kevesebbet, mint egy évvel korábban.

A gazdasági szervezetek döntő többségét (94%) kitevő vállalkozások közül a társas vállalkozások száma 3,9%-kal volt kevesebb, mint 2015 I-III. negyedévének végén, ezzel egyidőben az önálló vállalkozóké csekély mértékben emelkedett.

A 8,6 ezer társas vállalkozás 67%-a korlátolt felelősségű, 28%-a betéti társaság volt. A részvénytársaságok a társas vállalkozásokon belül mindössze 0,9%-ot jelentettek.

²⁶ Statisztikai tájékoztató, Békés megye, 2013/4. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/megy/134/beke134.pdf>

A társas vállalkozások közül 2,1 ezernek a kereskedelem volt a főtevékenysége, de az ipar, illetve a tudományos és műszaki tevékenység területén is több mint 1000 társas vállalkozást regisztráltak.

A társas vállalkozások 88%-a 10 fő alatti létszámmal rendelkezett, ezzel szemben 250 fős, vagy azt meghaladó létszámú 13 volt a megyében.

2.6.1. A Békés megyei vállalkozások számokban

Békés megyére elsősorban a mikrovállalkozások a jellemzők. A működő vállalkozások 95%-a mikrovállalkozás. Nagyvállalatból csupán 15 darab található a térségben. Ez a szerkezet is jól mutatja, hogy elsősorban a családi vállalkozások dominálnak a térségben. A működő vállalkozások demográfia szerinti megoszlását foglalja össze az alábbi táblázat:

Működő vállalkozások demográfia szerint	Működő vállalkozások száma (db)
1-9 fős vállalkozás	16.139
10-19 fős vállalkozás	488
20-49 fős vállalkozás	259
50-249 fős vállalkozás	110
250-499 fős vállalkozás	10
500 fő feletti vállalkozás	5
Összesen	17.011

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

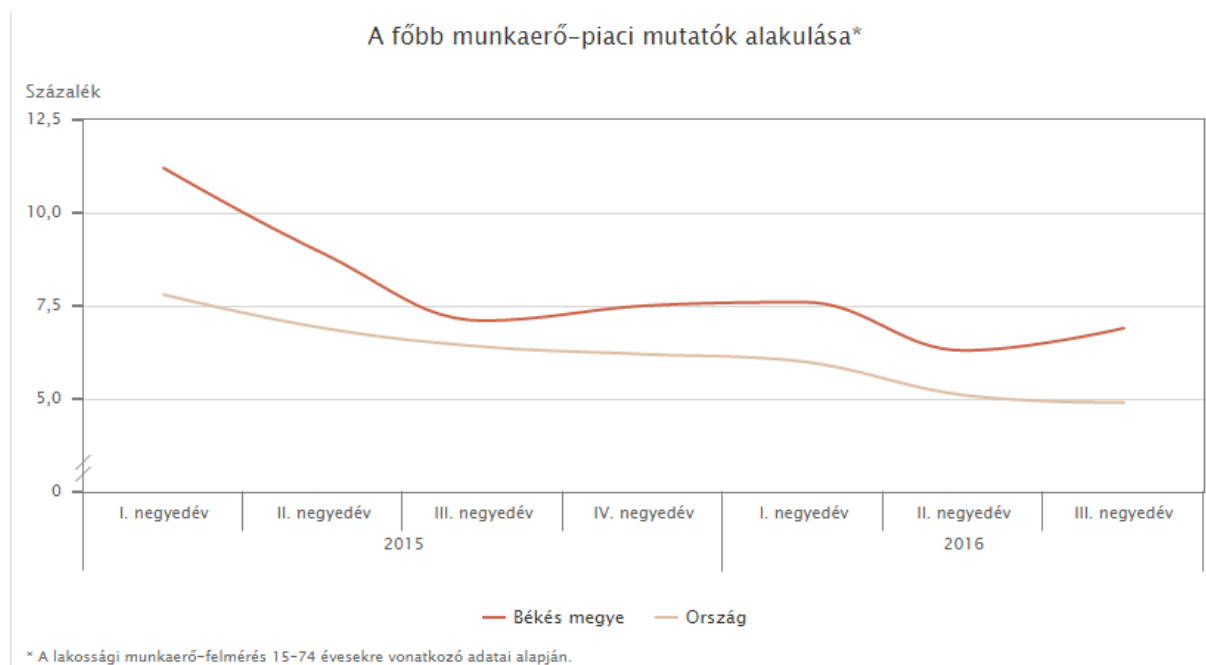
2.7. Gazdasági aktivitás

A KSH munkaerő-felmérése alapján 2016 II. negyedévében a megye 15-74 éves népességének 59,0%-a, 156,0 ezer fő tartozott a gazdaságilag aktívak körébe. Számuk 2,7%-kal nőtt az előző év azonos időszakához képest.

Közülük 146,2 ezren foglalkoztatottként, 9,8 ezren munkanélküliként voltak jelen a munkaerőpiacon. A foglalkoztatottak száma 5,6%-kal nőtt, míg a munkanélkülieké 27%-kal csökkent 2015 II. negyedévéhez képest.

Az év második negyedében Békés megyében a vizsgált népességcsoport 55,3%-át foglalkoztatták, arányuk 2015 hasonló időszakához képest 3,6 százalékponttal emelkedett. A megye foglalkoztatottsága 2,6 százalékponttal elmaradt az országos átlagtól.

Békés megyében a gazdaságilag aktív népesség 6,3%-a tartozott a munkanélküliek közé 2016 II. negyedében, ami 2,6 százalékponttal alacsonyabb az egy évvel korábbinál. A megye munkanélküliségi rátája az országos átlagnál 1,2 százalékponttal volt magasabb.

Forrás: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/megy/163/index.html>

2.8. Összefoglalás²⁷

A megye gazdaságának rendkívül súlyos problémája, hogy a leépült gazdasági egységek helyébe nem tudtak belépni megfelelő fejlettségű és jövedelmezőségű vállalkozások. Éppen azon közepméretű vállalkozások megjelenése maradt el, amelyek a változásokhoz rugalmasan tudnak alkalmazkodni, innovatívak és képesek az exportpiaci rések kihasználására.

²⁷ Békés Megye Területfejlesztési Konceptiója. Helyzetelemzés, helyzetértékelés. 2014.
http://www.bekesmegye.hu/wp-content/uploads/2015/11/TFO_Teruletfejlesztes_Konceptio_Helyzetelemzes.pdf

A befektetőkért folyó országos versenyben Békés megye mindeddig igen kevés eredményt ért el. A szűkös helyi források következtében pedig nem képes önerőből megfelelő infrastrukturális feltételeket kínálni a külföldi működő tőke számára. A megye így a közúti infrastruktúra, a tőkebefektetések és a vállalkozási készség szempontjából is jelentősen elmaradt az ország dinamikusan fejlődő területeitől.

Összpontosított forrásfelhasználással olyan gazdasági szereplőket vonzó környezet kialakítására van szükség, amely bázisa lehet egy intenzívebb, megújult szerkezetű, szélesebb ágazati fejlődés kezdetének. Békés megyében a közép-békési település-együttes rendelkezik potenciális fejlődési forrásokkal (magasabb színvonalú, koncentráltan elhelyezkedő munkaerő és szolgáltatás, közlekedési csomópont stb.), és eséllyel arra, hogy itt jelentősebb mértékű befektetői koncentráció alakuljon ki. A versenyképes gazdasági szerkezet létrejötte döntően a kis- és közepes vállalkozások fejlődésén múlik, ezért a vállalkozásfejlesztést segítő intézmények létrejöttének támogatása létfontosságú.

A térség gazdasági és humán erőforrásai néhány városban (Békéscsaba, Gyula, Orosháza, Szarvas) koncentrálnak. A tercier funkciók látványos fejlődése is ezekben a centrumokban következett be, azonban szerkezete itt is egyoldalú. A pénzügyi szektor csak a megyeszékhelyen erősödött meg jelentősen, míg a K+F funkciók a megye egészében elégtelenek.

A helyi ipar diverzifikáltsága alacsony szintű, ami meglehetősen gazdasági instabilitást eredményez. A megye perifériális területein — különösen a kisebb településeken — a gazdaság kizárólagos bázisa az agrárágazat. Az élelmiszer-gazdasági termelés sem színvonalában (fajlagos hozamok), sem szerkezetében (extenzív termelés) nem felel meg a modern piacgazdaság követelményeinek. Jelentéktelen a korszerű termékpályák szervezettségi foka, a korábbi integrációs tömbök többnyire szétestek. Az alapanyag-termelő mezőgazdasági kapacitást az élelmiszer-feldolgozó üzemek csak részben tudják kihasználni. A termelő és feldolgozóipari pályaszakaszok műszaki fejlesztése elől a túlméretezett forgalmi szféra és a nagymértékű állami elvonás emésztí el a beruházási forrásokat. Az átalakult szövetkezetek géppálmánya részben elavult, állattartó telepeinek nagyobb hányada üres. Az újonnan alakult kisgazdaságok többsége az ipari inputokból (technika, kemikáliák, stb.) kevésbé hatékony elemeket használ. Visszaesett az öntözéses termelés területe és a nagy hozamú növény- és állatfajták alkalmazása. Nem jött létre a termelők új típusú

érdekérvényesítő szövetkezeti hálózata. Az országos átlagnál is kaotikusabb a tulajdoni szerkezet és a földnyilvántartás.

Stratégiai jelentőségű a kialakult ipari potenciál megőrzése, szelektív fejlesztése, új, innovatív iparágak, illetve nemcsak az olcsó munkaerőt kereső, hanem az alacsonyabb szintű technológiát is magas színvonalon alkalmazni tudó munkaerőre támaszkodó munkaigényes iparágak betelepülésének elősegítése és az élelmiszergazdaság integrált fejlesztése. A régió vállalkozásainak együttműködését, a vertikális integrációt kiemelten kell kezelni.

Számolva a földtulajdon és a földhasználat tartós szétválásával és azzal, hogy a lassú tulajdoni koncentrációnál sokkal hamarabb megvalósul a bérelt földek koncentrációja, a versenyképes gazdálkodást biztosító méretek kialakulására van szükség.

A termelésben a minőségi és specializált termékekre kell koncentrálni (pl. organikus termékek, biotermékek, genetikai alapok, helyi és regionális specialitások), melyek magas feldolgozottsági szintűek. Az exportképesség fokozása — tekintettel a regionális, illetve a hazai felvevő piac nagyságára és vásárlóerejére — elsőrendű feladat.

Az egyedi jellegű, speciális élelmiszergazdasági termékek előállításához új regionális feldolgozó vállalkozások létrehozására, a meglévők bővítésére, a kutatás-fejlesztésbe (K+F) történő befektetésekre van szükség. Elő kell segíteni a kutató, illetve felsőoktatási intézetek, tanszékek fejlődését, megtelepedését a régióban. Az EU-konform intézményi felépítés és szervezeti háttér kialakítása, különösen az agrártermelést koordináló intézményrendszer fejlesztése, továbbá a csatlakozás lehető legtöbb előnyének megszerzése (agrártámogatás, vidékfejlesztés, környezetvédelem) alapvetően szükséges az élelmiszergazdaság tartós fejlődési pályára állításához.

Békés megye közlekedés-földrajzi helyzete régóta periférikus. A nagy közúti tranzitfolyosók elkerülik: autópályája, sőt még jó állapotú elsőrendű főútja sincs. Az indokolatlanul nagy megközelítési idő miatt nem tud vonzó telephelyet kínálni a külső tőkebefektetőknek.

A településeket összekötő mellékúthálózat kiépítettségében és állapotában igen nagyok a különbségek a jobb helyzetű középső, valamint a számos problémával rendelkező északi és déli területek között. Ráadásul ez utóbbi főút-hiányos területeken a mellékutak forgalmi szerepe jóval nagyobb.

A vasúti mellékvonalak jelentősége Békésben az országosnál nagyobb, minőségi mutatóik viszont a versenyképesség (esetenként a működőképesség) alsó határán vannak.

Az állandóan üzemelő Békés megyei határátkelők száma a rendszerváltás óta ugyan gyarapodott, kiépítettségük azonban alacsony színvonalú, forgalmukat pedig leginkább a szomszédos megyék átkelőinek pillanatnyi viszonyai határozzák meg.

A távközlési-kommunikációs rendszerek fejlődése a modern gazdaság egyik alapfeltétele. A hálózatok robbanásszerű terjedése, lehetőségeik bővülése már Magyarországon is a gazdasági-társadalmi élet számos elemét kezdi átformálni, miközben hatalmas piaci tőkéket mozgat meg. A kihívásra lassan reagáló térségek hátrányos helyzetbe kerülnek, míg az új technikákra építeni tudó területek számára új fejlődési dimenziók nyílnak (például gyorsabb üzleti információ-elérés; a K+F feltételeinek javulása; a távmunka révén új professzionális tevékenységek lehetősége; a megye és termékeinek jobb eladhatósága; egyes szolgáltatások elérésének lehetővé válása a kistélepüléseken élők számára is).

Mindezen szükségletek kielégítésének lehetőségeit alapvetően korlátozza a beruházások hatalmas forrásigénye. További korlátot jelent az, hogy a telekommunikációs szféra ma már teljesen piaci alapon működik, a szereplők területfejlesztési célú befolyásolása közvetlen eszközökkel nem lehetséges. A közlekedés esetében a forrásokat újraelosztó állami, ágazati elképzelésekkel való összehangolás jelent nehézséget, míg a határátkelőhelyek fejlesztése számos külpolitikai tényezőtől is függ.

A megye népességének iskolai végzettségi színvonala országos összehasonlításban kimondottan alacsony. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők száma — különösen a jogi és közgazdasági diplomások esetében — aránytalanul kevés.

A középfokú iskolarendszerű képzés (azon belül is elsősorban a szakképzés) lassú modellváltása, nem megfelelő területi szerkezete következtében a pályakezdők között magas a megszerzett végzettségükkel elhelyezkedni nem tudók aránya. A szakmával rendelkező pályakezdő munkanélküliek elsősorban a csupán szakmunkásképzőt, szakiskolát végzettek közül kerülnek ki.

A munkaerő-piaci képzések száma a viszonylag szűk (megfelelő színvonalú, felszereltségű és szemléletű) képzési kapacitás, illetve az erre alkalmas szakképzési intézményrendszer torz területi struktúrája miatt jelentősen elmarad a szükségéstől.

Békés megye a munkanélküliségi rátát tekintve a megyék rangsorában — a munkanélküliség hazai megjelenésétől kezdve folyamatosan — az utolsók között foglal helyet. A munkanélkülieken belül a tartós munkanélküliek aránya a megye minden területén, különösen azonban a megye hátrányos helyzetű peremterületein rendkívül magas.

A munkanélküliség kezelésében fontos szereppel bíró aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök aránya Békés megyében magasabb, mint a megyék átlaga, ugyanakkor az alkalmazás területi struktúrája és hatékonysága korántsem megfelelő.

Békés megyére évek, sőt évtizedek óta rendkívül kedvezőtlen demográfiai mutatók (természetes fogyás, elöregedés), jellemzők. A megye hátrányos helyzetű déli, északkeleti és északi területein a magas munkanélküliségi ráta és a népesség torz korszerkezete kimondottan rossz aktivitási mutatókat eredményez, ami — figyelembe véve az állam által nyújtott ellátások (nyugdíj, munkanélküli ellátások, jövedelempótló támogatás, családi pótlék, stb.) színvonalát — súlyos, a települési önkormányzatok által nem, vagy csak rendkívül nehezen megoldható szociális problémákat jelent.

E folyamatok kedvezőtlen hatásait tovább erősíti az is, hogy egyrészt a települések teherbíró képességének csökkenése (az önkormányzati források szűkülése) az egészségügyi és szociális alapellátás területén évek óta stagnálást, sőt nem egy esetben visszafejlődést eredményezett, másrészt a fekvőbeteg-ellátás (szülőotthonok) racionalizálása nem járt együtt a járóbeteg-ellátás és a szakorvosi ellátás színvonalának emelkedésével, területi rendszerének kiegyenlítésével.

3. Békés megye oktatási, szakképzési helyzete

A megye szakképzési helyzete jelentősen befolyásolja a munkaerő-piaci lehetőségek alakulását. A szakképzés megerősítése, illetve a piaci igényekhez való igazítása elősegítheti a megye gazdasági erősödését, a vállalkozások eredményesebb működését, és ezek által a megye népesség megtartó erejének javulását.

3.1. Az oktatási rendszer általános képe

Horizontálisan az adminisztratív felelősségek megoszlanak az Emberi Erőforrások Minisztériuma és más minisztériumok, valamint a Klebelsberg Központ, illetve az Oktatási Hivatal, továbbá a Szakképzési Centrumok között. Vertikálisan az adminisztratív ellenőrzés decentralizált, és az irányítás felelőssége megoszlik a központi (állami), a helyi (regionális) és intézményi szintek között. Önálló egységként működnek az egyházi, alapítványi-, és magániskolák. A szakképzés alakulására jelentős hatással bírnak a kereskedelmi és iparkamarák, illetve az általuk működtetett Megyei Fejlesztési és Képzési Bizottságok.

A tankerületek számát tekintve Békés megyében (az eddigi 9 helyett), 2017. január 1-től 2-t alakítottak ki: a békéscsabait és a gyulai. A Békés megyei tankerületek a következőképpen alakulnak:

1. Gyulai tankerületi központ:
 - Békési járás
 - Gyomaendrődi járás
 - Gyulai járás
 - Sarkadi járás
 - Szeghalmi járás
2. Békéscsabai tankerületi központ:
 - Békéscsabai járás
 - Szarvasi járás
 - Orosházai járás
 - Mezőkovácsházai járás

A középfokú oktatási intézmények a megye 25 településén működnek. Újkígyós kivételével a városok mindegyikében elérhető valamilyen szolgáltatás. A másik „fiatal” megyei város, Medgyesegyháza – ami az általános iskolai képzésben is központi szerepkört tölt be – esti, levelezős oktatásban kínál lehetőséget az érettségi szerzésére. Magyarbánhegyes a fogyatékkal élők szociális ellátásához kapcsolódva nyújt speciális szakiskolai szolgáltatást (ami szintén a középfok részét képezi), Kétegyháza (szakgimnáziumi és szakközépiskolai képzés) és Szabadkígyóson (szakiskolai képzést kiszolgáló intézményi tanműhelyek) jelenleg a gyulai központú összevont (Gyulai SZC Harruckern János Szakképző Iskolája és Kollégiuma) szakképző intézmény részeként folyik középiskolai oktatás. Békés megye középfokú iskolai szolgáltatásai más megyékhez képest immár tradicionálisan szakképzés centrikusak.

Az intézményrendszer területi kiépültsége ellenére egy érdemi centralizációs folyamat is jellemző a megye oktatási rendszerére, melynek eredményeként a közép-békési városok, elsősorban Békéscsaba, de kisebb mértékben Gyula is, elszívja a diákokat különösen az észak- és dél-békési középiskolák elől. E centralizációs folyamat különösen élesen érinti a néhány évtizeddel ezelőtt kimondottan erősnek nevezhető szeghalmi, gyomaendrődi és békési középiskolai szolgáltatásokat, továbbá érdemben korlátozza az észak-, közép- és dél-békési új városok középiskolai szolgáltatásainak kifejlődését. Orosháza és Szarvas középiskolái megőrizve szerepüket saját térségükben továbbra is meghatározó jelentőségűek maradtak.

Békés megye különösen a gazdasági, informatikai, kereskedelmi, idegenforgalmi és turisztikai (idegen nyelvi) képzésekben kiterjedt magán és alapítványi érettségi utáni szakképzést biztosító intézményrendszerrel rendelkezik. A megye munkaerő-piaci képzést nyújtó intézményrendszere az állami, alapítványi és magán szereplők mellett nagyban támaszkodik a széleskörű iskolarendszerű szakképzést nyújtó intézményrendszerre, továbbá a felzárkóztató, általános, konvertálható tudás átadását megfelelő szinten decentralizáltan biztosítani képes alapfokú intézményhálózatra.

A Köznevelési Információs Rendszer adatai szerint Békés megyében a 2012/13. tanévre összesen 8.411 férőhelyet hirdettek meg, ebből a gimnáziumok 2.039-et, a szakközépiskolák 2.721-et és a szakiskolák 3.651-et. Összesen 3.480 tanulót vettek fel, gimnáziumba 1.225 tanulót, szakközépiskolába 1.278 főt, szakiskolába 977 főt. Ezek alapján a számok alapján

elmondható, hogy Békés megyében a 2012/13. tanévben átlagosan a gimnáziumok kihasználtsága 60%-os, a szakközépiskoláké 47%-os, a szakiskoláké 26,75%-os volt.

A 2016/2017. tanév beiskolázási adatai a következőképpen alakultak, mindösszesen 17.691 fő vesz részt a középszintű oktatásban Békés megyében.

Gimnázium:	5.531 fő
Szaggimnázium:	7.597 fő
Szakiskola, készségfejlesztő:	276 fő
Fejlesztő nevelés-oktatás:	81 fő
Szakközépiskola:	4.206 fő
Összesen:	17.691 fő

Forrás: Köznevelési Információs Rendszer alapján saját szerkesztés

3.2. Békés megye szakképzési kínálata²⁸

Békés megye szakképzési kínálatában a vegyipari, vegyészeti és kohászati szakképesítéseken kívül minden szakmacsoport és minden ágazat képviselteti magát. Elméletileg minden tanuló választhat az érdeklődési körének megfelelően szakmai képzést. Azért csak elméletileg, mert a gyakorlatban a jelentkezők létszáma, illetve a tanuló lakóhelyének földrajzi távolsága korlátozza a lehetőségeket. A megye szakképzési térszerkezete követi a gazdasági térszerkezetet. A megyeszékhelyen az ágazati szakközépiskolák legszélesebb spektruma található. Az elmúlt évek megyei önkormányzati szakiskolai expanziós törekvései valamelyest gyengítették Békéscsaba szakképzésben betöltött vezető szerepét. Sem a földrajzi távolság, sem a munkaerő-piaci környezet nem indokolja egy kétkomponensű szakképzési centrum létrehozását, de az 1 milliárd forint értékű EU-s pályázati forrás Gyula szakképzési centrum szerepének megerősödéséhez jelentősen hozzájárult. Mindennek pedig pozitív hozadéka volt, hogy a peremkerületekben lévő felújításra szoruló tagintézmények is megújulhattak. A „második vonalban” Orosháza, Szarvas gazdasági centrum szerepe a szakképzésben is érzékelhető. A „harmadik vonalban” lévő Békés és Szeghalom igyekszik

²⁸ Békés megye szakképzés-fejlesztési koncepciója.
<http://docplayer.hu/17495734-Bekes-megye-szakkkepzes-fejlesztési-koncepcioja.html>

szakképzési bázissá válni, utóbbi konkrét lokális munkaerő-piaci igényeket elégít ki. Tótkomlóson viszont nincs szakképző iskola, a térség szakképzőjéül Mezőhegyes szolgál. Sarkad kistérség pedig majdhogynem „fehér folt” a szakképzés térképén.

Az alábbiakban kistérségenként mutatjuk be az iskolák szakképzési kínálatát, melyet a 2013/14. tanévre hirdettek meg.

Szeghalmi kistérség I. - Szeghalom:

- ágazati szakközépiskolai kínálat: informatika, gépészet, könnyűipar
- szakiskolai kínálat: gépészet, könnyűipar

Szeghalom kistérség II. - Dévaványa

- ágazati szakközépiskolai kínálat: vendéglátóipar, turisztika, szépséget, ügyvitel, könnyűipar, informatika
- szakiskolai kínálat: mezőgazdaság, mezőgazdasági gépész, informatika, vendéglátás, turisztika, építészet, könnyűipar, kereskedelem, gépészet

Szarvasi kistérség I. - Gvomaendrőd:

- ágazati szakközépiskolai kínálat: kereskedelem, környezetvédelem - vízgazdálkodás, erdészet - vadgazdálkodás, informatika, mezőgazdaság, vendéglátóipar, turisztika
- szakiskolai kínálat: mezőgazdaság, faipar, vendéglátás, turisztika, gépészet, élelmiszeripar

Szarvasi kistérség II. - Szarvas

- ágazati szakközépiskolai kínálat: kereskedelem, vendéglátóipar, informatika, pedagógia, ügyvitel
- szakiskolai kínálat: építészet, kereskedelem, egyéb szolgáltatások

Békési kistérség - Békés

- ágazati szakközépiskolai kínálat: turisztika, mezőgazdaság, mezőgazdasági gépész, vendéglátóipar, közszolgálat, faipar, informatika
- szakiskolai kínálat: mezőgazdaság, faipar, vendéglátás, gépészet, kereskedelem, szociális szolgáltatások, építészet, elektrotechnika, élelmiszeripar
- speciális szakiskolai kínálat: kerti munkás, mezőgazdasági munkás, bőrtárgy-készítő, falusi vendéglátó, gyorsét- termi-ételeladó, konyhai kisegítő, népi kézműves – szőnyegszövő

- készségfejlesztő - speciális szakiskolai kínálat: udvaros, szövött-tárgy-készítő

Sarkadi kistérség - Sarkad

- ágazati szakközépiskolai kínálat: informatika, kereskedelem

Gyulai kistérség I. - Gyula

- ágazati szakközépiskolai kínálat: egészségügy, szociális, hang-, film-, és színháztechnika, épületgépészet, villamosipar és elektrotechnika, informatika, építőipar, faipar, kereskedelem, vendéglátóipar, élelmiszeripar, közszolgálat, sport, pedagógia, ügyvitel, turisztika
- szakiskolai kínálat: kereskedelem-marketing, üzleti adminisztráció, elektrotechnika, elektronika, gépészet, mezőgazdaság, vendéglátás, turisztika, építészet, faipar, élelmiszeripar, szociális szolgáltatások
- speciális szakiskolai kínálat: szobafestő, virágkötő, virágbolti eladó
- készségfejlesztő speciális szakiskolai kínálat: takarító - kisegítő, szövött-tárgy-készítő, udvaros

Gyulai kistérség II. - Elek

- ágazati szakközépiskolai kínálat: erdészet és vadgazdálkodás
- szakiskolai kínálat: vendéglátás, turisztika, kereskedelem-marketing, üzleti adminisztráció, mezőgazdaság

Gyulai kistérség III - Kétegyháza

- ágazati szakközépiskolai kínálat: gépészet, informatika, turisztika, kertészet és parképítés, mezőgazdaság, mezőgazdasági gépész
- szakiskolai kínálat: mezőgazdaság, gépészet

Békéscsabai kistérség I. - Békéscsaba

- ágazati szakközépiskolai kínálat: hang-, film-, és színháztechnika, közlekedéscépző, közlekedésgépész, bányászat, épületgépészet, gépészet, villamosipar és elektrotechnika, informatika, építőipar, faipar, kereskedelem, vendéglátóipar, élelmiszeripar, egészségügy, egészségügyi technika, ügyvitel, földmérés, szépezet, optika, közgazdaság, közlekedésgépész, környezetvédelem-vízgazdálkodás, könnyűipar, távközlés, nyomdaipar, turisztika

- szakiskolai kínálat: kereskedelem, vendéglátóipar, élelmiszeripar, építészet, faipar, egyéb szolgáltatások, ügyvitel, közlekedés, könnyűipar, elektrotechnika, elektronika, informatika, gépészet
- speciális szakiskolai kínálat: kőműves, szobafestő, mázoló és tapétázó, virágkötő, zöldségtermesztő, parkgondozó

Békéscsabai kistérség II. - Szabadkígyós

- szakiskolai kínálat: a gyulai élelmiszeripari szakmai képzésekhez kapcsolódó iskolai tanműhelyek

Orosházi kistérség - Orosháza

- ágazati szakközépiskolai kínálat: kereskedelem, ügyvitel, egészségügy, mezőgazdaság, mezőgazdasági gépész, vendéglátóipar, turisztika, szépségápolás, közszolgálat, közigazgatás
- szakiskolai kínálat: mezőgazdaság, faipar, vendéglátás, gépészet, kereskedelem, szociális szolgáltatások, építészet, elektrotechnika
- speciális szakiskolai kínálat: népi kézműves

Mezőkovácsházi kistérség I. - Mezőkovácsháza

- ágazati szakközépiskolai kínálat: közigazgatás
- szakiskolai kínálat: informatika

Mezőkovácsházi kistérség II. - Magyarbánhegyes

- speciális szakiskolai kínálat: bőrtárgykészítő, gépipar, szövegszerkesztő, zöldségtermesztő

Mezőkovácsházi kistérség III. - Mezőhegyes

- ágazati szakközépiskolai kínálat: gépészet, építőipar, közlekedésgépész, mezőgazdasági gépész, mezőgazdaság, közszolgálat
- szakiskolai kínálat: építészet, gépészet, könnyűipar, mezőgazdaság, szociális szolgáltatások

Mezőkovácsházi kistérség IV. - Battonya

- ágazati szakközépiskolai kínálat: közszolgálat, ügyvitel
- szakiskolai kínálat: informatika, ügyvitel

3.2.1. Hiányszakmák

Az állami szakiskolai ösztöndíj megnövelte a Regionális Fejlesztési és Képzési Bizottságok (RFKB), illetve a Megyei Fejlesztési és Képzési Bizottságok (MFKB) által hiányszakmának minősített szakmai képzésekben a tanulói létszámot.

A hiányszakmákban történő tanulószereződések számának alakulását az alábbi táblázat mutatja:

Szakma megnevezése	2009	2010	2011	2012	2013
Ács-állványozó	1	1	0	0	0
Női szabó	8	7	16	18	20
Hegesztő	23	30	48	51	62
Gépi forgácsoló	30	59	74	93	60
Porcelánkészítő és festő	0	0	0	0	0
Húsiipari termékgyártó	8	14	16	32	16
Gázfogyasztóberendezés- és csőhálózatszerelő	8	17	24	20	1
Kőműves	91	95	104	113	64
Szerkezetlakatos	0	0	0	1	7
Szerszámkészítő	0	0	0	0	1
Villanyszerelő	40	43	31	22	13
Összesen	211	286	342	384	265

Forrás: MFKB adatai alapján saját szerkesztés

A 2016-2017-es tanévre vonatkozóan az alábbi szakmák jelennek meg a hiányszakmákat pótló képzések között a megyében:

Szakiskolai szakképesítések: Bádogos; Épület- és szerkezetlakatos; Festő, mázoló, tapétázó; Gazda; Gépi forgácsoló; Hegesztő /jelenleg is/; Kőműves és hidegburkoló; Központifűtés- és gázhálózat rendszerszerelő; Lovász; Mezőgazdasági gépész; Női szabó; Szociális gondozó és ápoló; Útépitő; Villanyszerelő; Víz-, csatorna- és közmű- rendszerszerelő

Szakközépiskolai szakképesítések: Erősáramú elektrotechnikus; Gyakorló ápoló; Magasépítő technikus; Mélyépítő technikus; Nyomdaipari gépmester

2018/2019. évi hiányszakmák Békés megyében: ács, asztalos, családi gazdálkodó, eladó, festő, mázoló, tapétázó, gazda, gyakorlóápoló, gyakorló csecsemő- és gyermekápoló, hegesztő, járműfényező, kistermelői élelmiszerelőállító, falusi vendéglátó, kőműves, központifűtés- és gázhálózat rendszerszerelő, mezőgazdasági gépész, nyomdaipari technikus, szerszámkészítő, vasúti jármű villamos rendszereinek szerelője, villanszerelő, víz-, csatorna- és közmű-rendszerszerelő, víziközmű technikus.

(5. melléklet a 353/2017. (XI. 29.) Korm. rendelethez)

3.2.2. Duális képzés

Magyarországon 1997 óta létezik a szakképzésben a tanulószerveződéses rendszer. Békés megyében az első 13 évben progresszíven emelkedett, a tanulószerveződések száma. 2012/13. tanévre viszont 20%-os csökkenés tapasztalható a 2010/11. tanévhez képest. A jelenség mögött egyik oldalról a jogszabályi háttér olyan irányú megváltozása áll, ami miatt a másodszakmában nem lehet tanulószerveződést kötni, másik oldalról a szakképzési struktúra előnytelen szerkezet-változása áll (a 2+3 éves szerkezet után 2+2 éves szerkezet, majd a 3 éves képzési szerkezet bevezetése).

2012 óta az együttműködési megállapodások ellenjegyzése is a kamara feladata. Békés megyében 292 együttműködési megállapodást jegyzett ellen a kamara 468 tanulóra a 2011/12. tanévben, a 2012/13. tanévben pedig 691 tanulóra 71-et. A költségvetési intézményekkel és gazdálkodó szervezetekkel kötött együttműködési megállapodások a szakközépiskolai szakmákban jellemző és döntően az összefüggő nyári gyakorlatra jellemző. Az egészségügyi szakmákban rendhagyó módon a teljes képzési időre kihelyezik az iskolák a tanulóikat. A megállapodások 45%-át az iskolák költségvetési intézményekkel, kórházakkal, bölcsődékkel kötik jellemzően, de magasabb tanulói létszámmal, 55%-át gazdálkodó szervezetekkel létesítik és alacsonyabb tanulói létszámmal.

A legnagyobb tanulói létszám az ápoló tanulóknál mutatkozik, őket követik a kisgyermekgondozó és nevelők, majd az általános ápoló tanulók következnek. Ők teljes képzési idejüket a kórházakban, illetve bölcsődékben töltik. Az autószerelők és az autótechnikusok jól felszerelt iskolai tanműhelyből mennek ki gazdálkodó szervezetekhez kiegészítő gyakorlati képzésre.

Békés megyében 2013 tavaszán 277 gazdálkodó szervezet 355 gyakorlati képzőhelyén mintegy 1.542 db tanulószereződést tartott nyilván a kamara.

3.2.3. Békés megye szakképzési rendszerének SWOT analízise

Erősségek	Gyengeségek
szakképzési intézmények megfelelő tanműhelyi kapacitásúak	folyamatos demográfiai csökkenés és az elvándorlás okozta csökkenés
megfelelő számú és folyamatosan bővülő számú külső gyakorlati képzőhely	a szakképzésben kevés a tanulólétszám
a szakképzés területén nemzetközi tapasztalatokkal rendelkező oktatási intézmények és a külgazdaság területén nemzetközi tapasztalatokkal rendelkező, duális képzésre alkalmas gyakorlati képzőhelyek	nagyarányú lemorzsolódás a szakiskolákban
	a szakképzésből kikerülők elhelyezkedésére vonatkozó adatok hiánya
	nem kellően hatékonyan működő pályaaorientációs rendszer
Lehetőségek	Veszélyek
a gazdaság igényeihez jobban igazodó szakképzési rendszer kialakítása és működtetése	emelkedő számú elvándorlás a megyéből
a képzési kínálatban megjelenő HÍD-programok adta lehetőségek kihasználása a tanulók képességeinek megfelelő iskolatípusba való irányításával	csökken a szakiskolai tanulók száma
hazai pályázati források (gyakornoki program, decentralizált pályázatok, stb.) igénybevétele	a gyakorlati képzés még mindig jelen levő „túlbürokratizálásával” csökken a gyakorlati képzőhelyek száma
tanulószerződések számának növelése más ágazatok bevonásával	csökken a tanulószerződések száma
gyakorlati képzőhelyek eszközellátottságának, technikai színvonalának növelésével több tanulót egy időben foglalkoztató stabil gyakorlati munkahelyek	a tanulók kedvezőtlen szociális háttere gátja lehet a megyén belüli mobilitásnak, így a tanulók nem jutnak hozzá a számukra is megfelelő irányú szakképzéshez

Forrás: kutatás alapján saját szerkesztés

3.2.4. A szakképzés fejlesztési irányai

A Békés Megyei Fejlesztési és Képzési Bizottság (a továbbiakban: Bizottság) az európai uniós irányelvekhez igazítva határozta meg a megye szakképzésének fejlesztési irányát. A Bizottság kimunkálta és elfogadta a „Békés megye szakképzés-fejlesztési koncepciója 2013-2020” című dokumentumot.

Az elkészített koncepció általános célja annak elősegítése, hogy Békés megye foglalkoztatási szintje emelkedjen, javuljanak a megye társadalmának életkilátásai. A koncepció közvetlen célja a nemzetgazdaság érdekeivel és a munkaerő-piaci igényekkel összehangolt szakképzési rendszer kialakítása. A dokumentum deklarált társadalmi célja a társadalmi egyenlőség, az együttműködés és a hátrányos megkülönböztetés megakadályozása.

A szakképzés-fejlesztés stratégiai céljai a következők:

- a foglalkoztatás elősegítése;
- Békés megye gazdasági igényeinek megfelelő szakképzett munkaerő biztosítása;
- a jövő generációk életkilátásainak javítása;
- a társadalmi különbségek csökkentése az egész életen át tartó tanulás elvének szem előtt tartásával.

A célokhoz kilenc fejlesztési prioritást rendelt a dokumentum:

a duális szakképzési struktúra elterjesztése;

1. elsősorban a megyei, azon túl a hazai munkaerő-piac igényeinek kielégítésére alkalmas és a fejlesztési irányoknak megfelelő szakképzési szerkezet és kínálat kialakítása;
2. a megye adottságait figyelembe vevő szakmai képzési elemek meghonosítása és megtartása;
3. új alapokon nyugvó pályaorientációs és pályaválasztási rendszer megteremtése;
4. a szakképzésbe bevonható tanulók számának növelése;
5. a lemorzsolódás további csökkentése;
6. a szakképzésre fordítható források hatékony felhasználása;
7. a duális képzésben részt vevő gyakorlati képzőhelyek fejlesztése;
8. a gazdaság szerepének erősítése a szakképzési feladatok megvalósításában.

További feladat a *munkaerő-piaci megfeleléshez szükséges készségek* elsajátítása. Az Európai Bizottság még 2008-ban indította útjára a „Az új munkahelyekhez szükséges új készségek” elnevezésű kezdeményezését, amelynek megvalósítása már tart és a jövőben is folytatódik, így az MFKB számára is irányadó.

A kezdeményezés célja:

- o annak pontosabb előrejelzése, hogy milyen készségekre lesz szükség a jövőben
- o a munkaerő-piaci szükségletek és a rendelkezésre álló készségek jobb összehangolása

- az oktatás és a munka világának összekapcsolása

Konkrét célok:

- A nemzetközi partnereknél alkalmazott, jól bevált módszerek, modellek, eljárások megismerése, hazai adaptálása, a helyi rendszer működésébe való beépítése.
- A megye gazdasági fejlődéséhez és versenyképességének növeléséhez szükséges a megfelelő mennyiségű és minőségű szakképzett munkaerő időben történő biztosítása, a fejlett technológiát képviselő húzóágazatok, vállalatok - az igényeiknek megfelelő képzettséggel, kompetenciával rendelkező - munkaerővel való ellátása.
- A gazdaságfejlesztési kezdeményezések, a várható munkaerő-piaci szükségletekre vonatkozó információk biztosítása.
- A munkaerő-piaci igényeket figyelembe vevő pályaaorientációs, életpálya-tanácsadási rendszer működtetése.
- A hiányszakmák vonzóvá tétele, a fizikai szakmák presztízsének növelése, az ezzel kapcsolatos szemléletváltás elősegítése
- A projektben résztvevő szervezeteknél dolgozók szakmai fejlődésének támogatása, ezáltal az általuk végzett munka minőségének fejlesztése és megújítása.

3.3. Felsőoktatás

A felsőoktatással már történelmileg rendelkező városokban működő főiskolák, főiskolai karok, egyesültek megerősödtek, új infrastrukturális fejlesztésekkel és új képzési szakirányokkal bővültek, miközben új városként Orosháza is megjelent a felsőoktatás térképén. Békés megye négy településén, Békéscsabán, Gyulán, Szarvason, és Orosházán érhető el tehát jelenleg felsőoktatási képzés.

A *Szent István Egyetem* keretei között működő Campusokban felsőfokú szakképzés, továbbá alap és mesterképzés folyik. Békéscsabán gazdasági, műszaki és bölcsészettudományi területen, Gyulán egészségtudományi területen, Szarvason pedig a környezetgazdálkodás, környezetvédelem, vidékfejlesztés, vízgazdálkodás és agrártudományok területén folytatnak alapképzéseket és felsőfokú szakképzéseket. Békéscsabán és Szarvason az Egyetem gödöllői Gazdaság- és Társadalomtudományi Karával együttműködve mesterképzések is folynak. Küldetésük, hogy versenyképes tudással ruházzák fel szűkebb és tágabb környezet továbbtanulni vágyó fiataljait, hogy a munkaerőpiacon használható szaktudást és ismereteket

adjanak át részükre. 3 kampuszunkon felsőfokú szakképzésekre, alapképzési szakokra és mesterszakokra egyaránt várják a jelentkezőket. A békéscsabai és a szarvasi modern, jól felszerelt kollégiumban minden igényt kielégítő szállást is tudnak biztosítani.

A Szent István Egyetem Karai nagy hangsúlyt fektetnek a felsőfokú szakképzés erősítésére, mely elsősorban a megye és tágabb környezetének fiataljai számára jelenthet esélyt a felsőoktatásba való belépésre. A felsőoktatási jogszabályok változásával összhangban a jelenleg kínált képzési irányok (szociális és ifjúsági munka – Gyula, természetvédelmi mérnök, mezőgazdasági mérnök, környezetgazdálkodási agrármérnök, kertészmérnök, gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök – Szarvas, turizmus-vendéglátás, pénzügy-számvitel, kereskedelem marketing, gazdálkodás és menedzsment, személyi vagy humánpolitikai asszisztens - Békéscsaba) további bővítését célozza a kar. Az alapszakok között megjelennek az andragógia, gazdálkodás-menedzsment, gépészmérnök, műszaki menedzser, pénzügy számvitel, turizmus-vendéglátás (Békéscsaba), ápolás-betegellátás, egészségügyi szervező, egészségturizmus szervező, szociális munka (Gyula), mezőgazdasági mérnök, gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök, környezetgazdálkodási agrármérnök, mezőgazdasági és élelmiszeripari gépészmérnök, mezőgazdasági mérnök, növénytermesztő mérnök. A kar mesterképzéseit az egyetem más karaival együttműködve, de helyben (Békéscsaba, Szarvas) biztosítja a pénzügy, vezetés-szervezés és vidékfejlesztési agrármérnök szakokon. Az egyetem infrastruktúrája az elmúlt években érdemi fejlődést mutat, mind épületállományában, mind a kollégiumi elhelyezést illetően, mind a képzéshez szükséges eszközök (műszaki háttér, tangazdaság, gyakorlóhely, stb.) tekintetében versenyképes szolgáltatást nyújt. Az infrastruktúra-fejlesztés költségei (PPP programok) azonban az azok finanszírozásában bekövetkezett változások miatt komoly terhet jelentenek az egyetem számára.

A *Kodolányi János Főiskola* keretei között 2004 szeptemberében nyílt meg Orosházán, Gyopárosfürdő vonzáskörzetében a KJF Oktatásszervezési Központja, amely távoktatási centrumként működik számos alapszakkal. 2016 szeptemberétől a Kodolányi János Főiskola levelező tagozatos évfolyamot indított szociális munka, gazdálkodás menedzsment és turizmus vendéglátás alapszakokon. Az itt folyó képzésekben a hallgatók közgazdász diplomát szerezhetnek, vagy a főiskola szakirányú, illetve mesterképzésein folytathatják tovább tanulmányaikat. A már alapidiplomát szerzett hallgatók választhatnak gazdag szakirányú továbbképzési szakpalettákról és élhetnek a szakvizsga letételének lehetőségével

is. A Hunyadi János Középiskola a Kodolányi János Főiskolával együttműködve a 2017/2018-as tanévtől sportedzői, érettségire épülő szakképzésnek ad helyet.

3.4. Felnőttképzés

Az alacsonyabb képzettségűek és idősebbek számára az állam inkább a felnőttképzés keretében kínál speciális célprogramokat. A felnőttképzés fogalmát az iskolarendszeren kívüli képzésekre használják. Lényeges jellemzője, hogy a képzés résztvevői nem tanulói vagy hallgatói jogviszonyban állnak a képző intézménnyel, hanem felnőttképzési szerződés alapján történik a képzés. A felnőttképzésről szóló 2013. évi LXXVII. törvény mindenki számára biztosítja a felnőttképzésben való részvételhez való jogot.

A Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal ún. OSAP 1665 Statisztikai Felületen elérhető adatok alapján 2016. évben felnőttképzést folytató intézmények gazdálkodási formájuk szerint a következőképpen alakultak Békés megyében:

Gazdálkodási forma	Menny. (db)
Betéti társaság	3
Alapítvány	1
Egyesület	3
Egyéb munkavállalói érdekképviselő	1
Egyéb jogi személyiségű nonprofit szervezet	1
Egyházi	1
Helyi önkormányzati költségvetési szerv	2
Korlátolt felelősségű társaság	6
Közalapítvány intézménye	1
Központilag felügyelt költségvetési szerv	2
Összesen	21

Forrás: OSAP adatok alapján saját szerkesztés

A Békés megyében működő felnőttképzéssel foglalkozó intézmények 72,7% -a több mint 16 éve végez felnőttképzési tevékenységet. A legtöbben korlátolt felelősségű társaság formájában működnek, ahol a fő tevékenységük a felnőttképzés.

4. Munkaerő-piaci helyzetkép

Békés megye munkaerő-piaci helyzetét mind a földrajzi adottságai, mind a rendszerváltás során végbement gazdasági és ipari változások, mind a vállalkozások helyzete, mind a szakképzés és felsőoktatás minősége, mind a demográfiai változások befolyásolják. Az általános helyzetkép bemutatása, valamint a szakképzés helyzetének részletezése után rátérünk a foglalkoztatási helyzetre, valamint számszerűen foglalkozunk a munkanélküliség alakulásával, kitérve a közfoglalkoztatottak számának változásaira.

Munkaerő-piaci szempontból kiemelkedő fontosságú a gazdaságilag aktív népesség számának alakulása. A KSH munkaerő-felmérése alapján 2014 I. félévében a megye 15-74 éves népességének 55,9%-a, 149 ezer fő tartozott a gazdaságilag aktívak körébe, közel ugyanannyi, mint az előző év azonos időszakában. Közülük 134 ezren foglalkoztatottként, 15 ezren munkanélküliként voltak jelen a munkaerőpiacon.

A munkanélküliségi ráta megyei alakulása jól szemlélteti a 2009-2010-es évek kiugróan kedvezőtlen munkaerő-piaci folyamatainak hatásait, valamint azt, hogy az azóta megtett intézkedések jelentősen javítottak a munkanélküliségi helyzeten.

4.1. A foglalkoztatás alakulása

A statisztikai adatok szerint 2016 II. negyedévében a megye 15-74 éves népességének 59%-a, 156 ezer fő tartozott a gazdaságilag aktívak körébe. Számuk 2,7%-kal nőtt az előző év azonos időszakához képest. Közülük 146,2 ezren foglalkoztatottként, 9,8 ezren munkanélküliként voltak jelen a munkaerőpiacon. A foglalkoztatottak száma 5,6%-kal nőtt, míg a munkanélkülieké 27%-kal csökkent az egy évvel korábbi adatokhoz képest.

Az év második negyedévében Békés megyében a vizsgált népességcsoport 55,3%-át foglalkoztatták, arányuk 2015 hasonló időszakához képest 3,6 százalékponttal emelkedett. A megye foglalkoztatottsága 2,6 százalékponttal elmaradt az országos átlagtól.

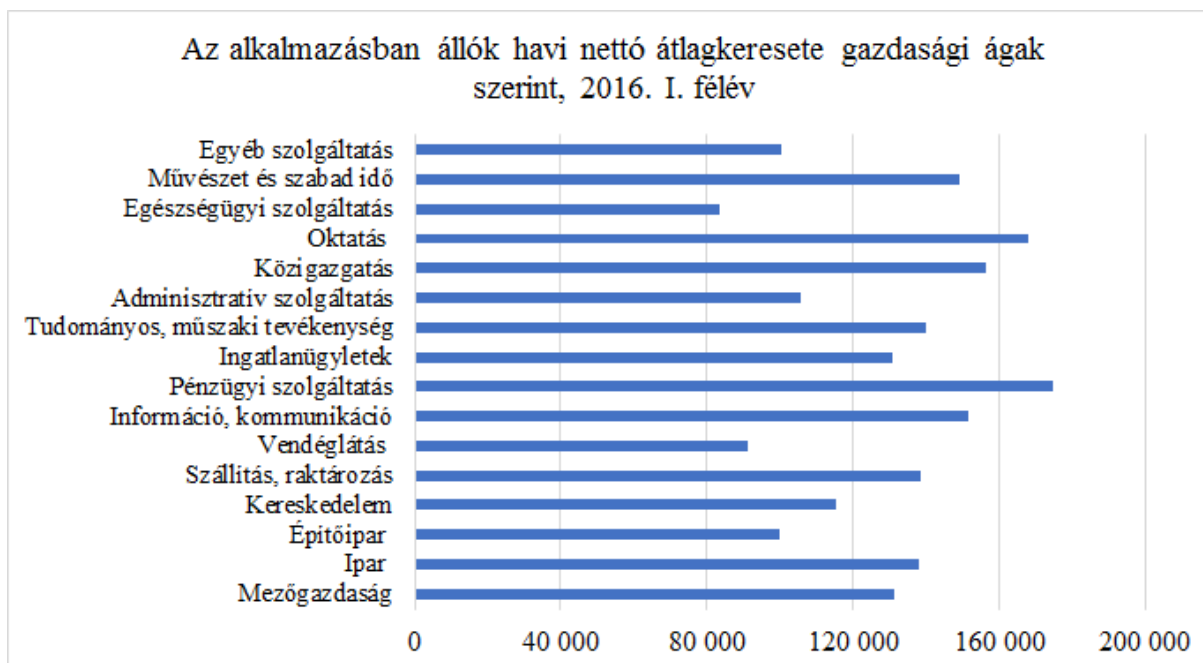
Békés megyében a gazdaságilag aktív népesség 6,3%-a tartozott a munkanélküliek közé 2016 II. negyedévében, ami 2,6 százalékponttal alacsonyabb az egy évvel korábbinál. A megye munkanélküliségi rátája az országos átlagnál 1,2 százalékponttal volt magasabb.

2016 I. félévében a Békés megyei székhelyű legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozásoknál, a költségvetési intézményeknél és a megfigyelt nonprofit szervezeteknél átlagosan 79 ezren álltak alkalmazásban, 2,1%-kal többen, mint az előző év azonos időszakában. Az alkalmazottak 54%-át foglalkoztató versenyszférát 1,6%-os, a költségvetési szerveket 2,4%-os létszámnövekedés jellemezte.

A gazdasági ágak közül a legnagyobb mértékben, 15%-kal a tudományos és műszaki tevékenység területén dolgozók létszáma bővült. Az alkalmazottak legnagyobb hányadát foglalkoztató egészségügyi szolgáltatás és az ipar területén 5,3%-kal, illetve 3,8%-kal dolgoztak többen, mint egy évvel korábban.

4.1.1. Keresetek

A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó keresete 2016-ban átlagosan 6,0%-kal, 187 ezer forintra emelkedett, míg az adókedvezmények nélküli nettó átlagkeresetük 7,6%-kal, 124 ezer forintra nőtt. A keresetek 2016 I. félévében átlagosan 28%-kal voltak alacsonyabbak a megyében az országosnál, amely a megyék közötti rangsorban Szabolcs-Szatmár-Bereg megye után a legrosszabb eredmény.

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

4.2. Nyilvántartott álláskeresők

A munkanélküliek (nyilvántartott álláskeresők) számában a 2000-2014 közötti időszakban három, ellentétes irányú tendencia rajzolódik ki. Az időszak elején, 2000-2003 között, lassú csökkenést érzékelhetünk a munkanélküliek számában. A 2000-es 19.027 fős adathoz képest 9%-ot meghaladó mértékben csökkent a munkanélküliek száma 2003-ra (17.288 fő). 2003-at követően ez a kedvező irány megszakadt és a következő 6 évben igen jelentős mértékű emelkedésnek lehetünk tanúi. A 2004. évben 20.413 főt, 2006-ban 22.213 főt, 2008-ban 25.326 főt regisztráltak álláskeresőként a megyében. Utóbbi adat a 2000. évi kiinduló értékhez képest 33%-os emelkedést jelent. 2009-ben, részben a nemzetközi gazdasági válság hatására kiugró emelkedést tapasztalhattunk a munkanélküliek számában. A változás nemzetközi és országos szinten is egyértelműen érzékelhető volt. Magyarországon ebben az évben összesen 604.576 fő álláskeresőt regisztráltak, ez a 2000. évi adatot 62%-kal haladja meg. Bács-Kiskun megyében közel 73%-os, míg Csongrád megyében 53%-os, Békés megyében pedig 55%-os az emelkedés mértéke az időszakban.

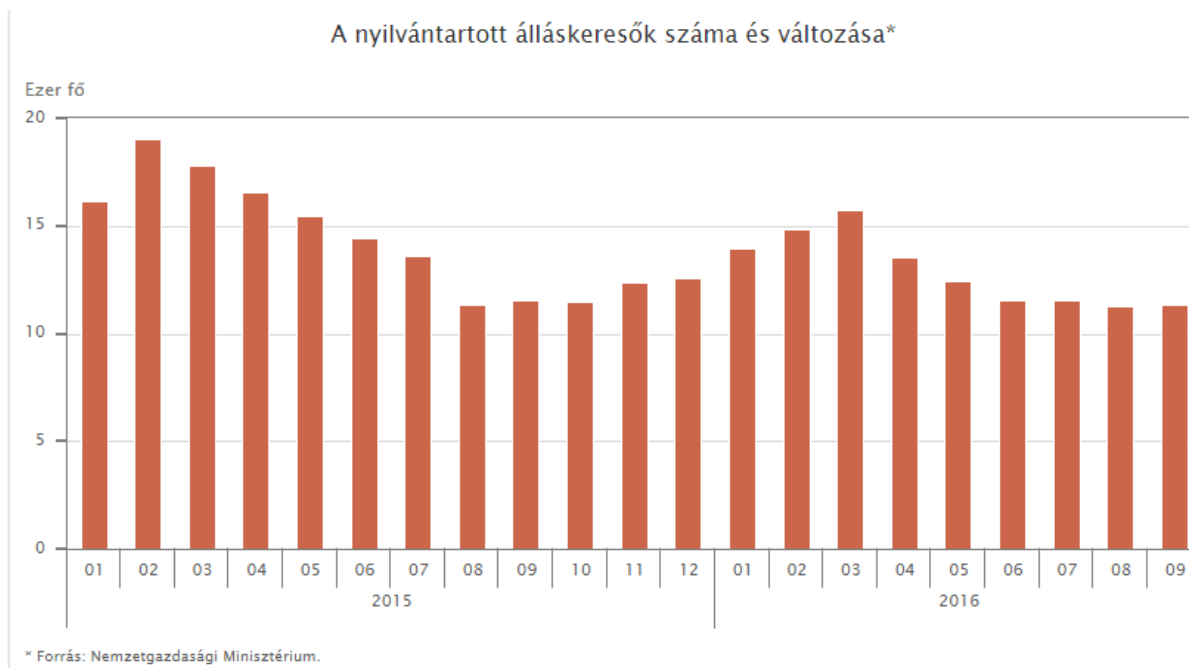
A 2009. évet követően egyértelműen csökkent a munkanélküliek száma. A 2010. év még szerény, majd a 2011. már jelentős javulást hozott. A kedvező irány ellenére 2012-ben még közel 25 ezer fő volt a munkanélküliek száma, ami a 2007. évi – eleve magas – szintnek felel meg. Jelentősebb javulást a 2013. év hozott: az álláskeresők száma 19.906 főre csökkent, majd 2014-ben 15.556 főre. Ez utóbbi adat már a 2000-es évek elejének adatainál is kedvezőbb értéket mutat. A munkanélküliség visszaszorulásában fontos szerepe van a közmunkaprogramnak. Az egyes éveken belül igen jelentősen változik a munkanélküliek száma. Jó példa erre 2015., amikor a februári legmagasabb 19.022 fős értéket követően augusztusban 11.341 főre esett vissza a mutató értéke. Az adatok változásában fontos szerepet játszik a szezonális munkavállalás, amely Békés megyében az agráriumhoz kapcsolódóan igen jelentősnek mondható.

A Nemzetgazdasági Minisztérium adatai alapján 2016. június végén 11.537 álláskeresőt tartottak nyilván Békés megyében, az egy évvel korábbinál 20%-kal kevesebbet.

A nyilvántartott álláskeresők 12%-a volt pályakezdő, számuk 31%-kal csökkent az elmúlt egy év alatt. Az 1.392 pályakezdő álláskereső 36%-a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezett.

Június végén a megyei nyilvántartásban lévő álláskeresők 58%-a legfeljebb fél éve, 11%-a pedig több mint két éve keresett munkát.

Az álláskeresők között valamivel több a férfi, mint a nő, életkor szerint pedig a 20-24, illetve a 25-29 évesek voltak legtöbben.

Forrás: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/megy/163/index.html>

4.2.1. Iskolai végzettség szerinti megoszlás

Iskolai végzettség tekintetében a legfeljebb általános iskolát végzettek 116,2 ezres létszáma az álláskeresőknél belül 41,2%-ot jelentett a vizsgált hónapban. Középfokú iskolai végzettséggel 148,2 ezer fő (52,6%), felsőfokú végzettséggel pedig 17,6 ezer fő (6,2%) rendelkezett. A középfokú végzettséggel rendelkezők 30,1%-a végzett szakiskolát vagy szakközépiskolát, 45,3%-a szakmunkásképzőben szerzett, 4,5%-a technikumi továbbá 20,1%-a gimnáziumi végzettséggel bírt.²⁹

Az álláskeresők iskolai végzettség szerinti csoportjain belül a szakmunkások arányában tapasztalhatunk jelentősebb változást. Egy tendenciózus változás – csökkenés – látható,

²⁹ Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat: A munkaerő-piaci helyzet alakulása a nemzeti foglalkoztatási szolgálat legfrissebb adatai alapján. 2016. szeptember.
http://internet.afsz.hu/resource.aspx?ResourceID=afsz_stat_merop_helyzet_2016_9

amelynek hatására a 2010. évi 35%-ról 30%-ra csökkent a csoportba tartozók aránya az álláskeresőkön belül. A legfeljebb 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya ugyanakkor lassan emelkedik. Ugyancsak emelkedik az érettségizettek aránya az álláskeresőkön belül 2010. óta: a 2010. évi 24%-ról közel 28%-ra. A diplomások esetében inkább az arány ingadozását érzékelhetjük, határozott változás nem érzékelhető egyik irányba sem.

Kiemelendő a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők magas és emelkedő aránya az álláskeresők között. A közel 38%-os arány jelentős, hiszen meghaladja a csoport 15 évesnél idősebb népességen belüli részarányát (37%). Az emelkedés ténye pedig arra utal, hogy munkaerő-piaci sérülékenyséjük folyamatosan növekszik. Hasonló mondható el a szakmunkás végzettségűek esetében is: a csoport aránya a 15 évesnél idősebb népességen belül 24% 2011-ben, az álláskeresőkön belül viszont, az elmúlt években történt csökkenés ellenére is 30% feletti.

Az érettségizettek aránya a 15 évesnél idősebb népességen belül 27%-os, aminek megfelel az álláskeresők között képviselt arányuk is. A diplomások munkaerő-piaci helyzete tűnik a legstabilabbnak: a 15 évesnél idősebb népességen belüli arányuk 12% körüli, az álláskeresőkön belüli arányuk azonban mindössze 4%-os.

Mindez alapján leszögezhető, hogy az alacsonyabb iskolai végzettség esetében nagyobb a munkanélkülivé válás esélye. Fontos kiemelni ugyanakkor, hogy egyes szakmunkás szakmák iránti kereslet jelentős a megyében, sőt, bizonyos szakmák hiányszakmának számítanak.

4.2.2. Hátrányos helyzetű álláskeresők

Az álláskeresők korcsoportonkénti megoszlásában kirajzolódik, hogy az 50 éves és idősebb népesség aránya folyamatosan emelkedik az álláskeresőkön belül: 2010-ben még 21% volt, 2015-re 26% fölé emelkedett. Szerényebb emelkedést érzékelhetünk a 25 évnél fiatalabb korosztályon belül is. A két jelzett korcsoporton belüli emelkedés a korosztályok sérülékenységét jelzi a munkaerőpiac releváns folyamatai között. Az idősebb korosztály gyakran a legmodernebb technológiai ismeretek hiánya miatt, míg a legfiatalabb a munkatapasztalatok és az elhelyezkedéshez szükséges ismeretek hiánya miatt talál nehezebben állást magának.

2016 szeptemberében az országos nyilvántartásban 34,8 ezer pályakezdő szerepelt, arányuk az összes álláskereső között 12,4%-ot jelentett.

A legtöbb pályakezdő fiatal Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megyékben tartották nyilván, de e két megye mellett jelentős még Hajdú-Bihar és Bács-Kiskun megyében is a regisztrált pályakezdő álláskeresők száma.

A pályakezdő álláskeresők összetétele a következőképpen alakult a megszerzett legmagasabb iskolai végzettség szerint: 41,2%-nak legfeljebb általános iskolai, 22,9%-nak szakiskolai vagy szakközépiskolai, 15,6%-nak gimnáziumi, 14,7%-nak szakmunkásképző és technikumi, 5,5%-nak felsőfokú iskolai végzettsége volt.

A tartósan, egy éven túl nyilvántartásban lévő álláskeresők számában 16,5%-os csökkenést állapíthatunk meg az egy évvel korábbi létszám viszonylatában. A 82,9 ezer tartós állás nélküli az összes álláskeresőhöz viszonyítva 29,4%-os aránnyal szerepelt 2016. szeptemberben.

A tárgyhoz zárónapján, a 25 éven aluli korosztályba 46,8 ezer álláskereső tartozott, az 50 éven felüli állástalanok száma 89,2 ezer fő volt. Az előbbieket 16,6%-ot, az utóbbiak pedig 31,6%-ot képviseltek az álláskeresők között.

A regisztrált álláskeresők között a szakképzetlenek (legfeljebb általános iskolai és gimnáziumi végzettséggel rendelkezők) aránya 51,8%-os volt, az országos átlagtól alacsonyabb érték tizenegy megyében mutatkozott a tárgyhónapban, a legkisebb aránnyal Győr-Moson-Sopron (36,5%), Csongrád (39,7%) és Veszprém megye (44,9) rendelkezett.

4.3. Közfoglalkoztatás

A közfoglalkoztatás³⁰ átalakítása következtében 2011. január 1-jétől megszűnt a közmunkaprogram, a közcélú munka és a közhasznú munkavégzés, amelyeket az egységes közfoglalkoztatás rendszere váltott fel.

A közfoglalkoztatás a munkaviszony egy speciális formája, támogatott „tranzitfoglalkoztatás”, amelynek célja, hogy a közfoglalkoztatott sikeresen vissza-, illetve bekerüljön az elsődleges munkaerő-piacra. A közfoglalkoztatás átmeneti munkalehetőséget biztosít azok számára, akiknek az önálló álláskeresése hosszú ideig eredménytelen.

³⁰<http://kozfoglalkoztatasi.kormany.hu/tajekoztato-a-kozfoglalkoztatasi-rendszerrol>

A változások a közfoglalkoztatás támogatási rendszerét és feltételeit is alapjaiban érintették. Az új rendszerben az egyes miniszterek, valamint a Miniszterelnökséget vezető államtitkár feladat- és hatásköréről szóló 212/2010. (VII. 1.) Korm. rendelet a belügyminiszter szakpolitikai feladat- és hatáskörébe utalta a közfoglalkoztatást. Elmondható, hogy a közfoglalkoztatás részben betölti a korábbi közmunkaprogramok szerepét és funkcióját, azonban semmiképpen nem említhető annak jogutódjaként.

A közfoglalkoztatás számottevő lehetőséget jelent a halmozottan hátrányban lévő, foglalkoztatást helyettesítő támogatásban (a továbbiakban: FHT) részesülő, illetve álláskeresői vagy szociális ellátásra nem jogosult álláskeresők (kiemelten a megváltozott munkaképességűek, a hajléktalanok, menekültek, roma nemzetiségű álláskeresők) átmeneti jellegű, határozott időtartamú foglalkoztatására.

Azt, hogy ki lehet közfoglalkoztatott, a közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CVI. törvény (a továbbiakban: Kftv.) határozza meg. Eszerint közfoglalkoztatott az lehet, aki munkaviszonyt létesíthet és 16. életévét betöltötte, valamint megfelel az alábbi feltételek valamelyikének:

- a járási hivatalban regisztrált álláskereső - FHT-ban (foglalkoztatást helyettesítő támogatás) részesülő, illetve álláskeresői vagy szociális ellátásra nem jogosult álláskereső, ideértve azt az álláskeresőt is, akinek álláskeresőként való nyilvántartása a közfoglalkoztatási jogviszonya miatt szünetel - vagy a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól szóló törvény szerinti rehabilitációs ellátásban részesülő személy
- a menekültügyi őrizetben lévő személy kivételével kérelmének jogerős elbírálásáig az, aki menekültként, oltalmazottként, vagy menedékesként történő elismerés iránti kérelmet nyújtott be,
- olyan harmadik országbeli állampolgár, akinek az idegenrendészeti hatóság a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény 62. § (1) bekezdés a), c), d), f) pontok alapján kijelölt helyen való tartózkodását rendelte el.

Közfoglalkoztatásban részt vevők átlagos létszáma					
B é k é s m e g y e	Mutató megnevezése	2013.	2014.	2015.	2016.
	Közfoglalkoztatásban résztvevők száma	9.420	12.542	15.370	15.638
	Közfoglalkoztatási mutató	3,72%	5,00%	6,21%	6,78%
	Regisztrált állás keresők száma zárónapon	22.689	17.528	14.334	12.693
	Nyilvántartott állás keresők relatív mutatója	8,95%	6,99%	5,79%	5,51%
	Közfoglalkoztatási ráta	28,86%	40,95%	52,37%	56,61%
	Munkavállaló korúak (15-64) létszáma	253.532	250.837	247.536	230.554

Forrás: <http://kozfoglalkoztataskormany.hu/a-kozfoglalkoztataskormanyrol>

Kistérségi/járási startmunka mintaprogramok³¹

Kistérségi/járási startmunka mintaprogramok a 2012. évtől kezdődően a közfoglalkoztatás alapvetően három program keretében valósult meg, amelyek az alábbiak: hosszabb időtartamú, országos és kistérségi startmunka mintaprogram. Az önkormányzatok által szervezett, hosszabb időtartamú közfoglalkoztatásnak nevezett programok célja a helyben felmerülő közfeladatokkal, a helyi közösség érdekeit szolgáló munkaigényekkel kapcsolatos foglalkoztatás. Az országos közfoglalkoztatási programok a mindenkor munkaező-piaci, valamint az esetleges „vis maior” helyzetek kezelésére, több ágazatot átfogóan (pl. az ár- és belvízvédelem, a közutak, vasutak, az erdőterületek, megújuló energiaforrások területén) kerülnek indításra. A Belügyminisztérium a kedvezményezett járásk besorolásáról szóló 311/2007. (XI. 17.) Korm. rendelet szerinti hátrányos helyzetű járásk, valamint a társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott, illetve az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott települések jegyzékéről szóló 240/2006. (XI. 30.) Korm. rendelet melléklete szerinti hátrányos helyzetű települések önkormányzatai részére mintaprogramokat indított a 2011. évtől kezdődően.

³¹<http://kozfoglalkoztataskormany.hu/download/2/b1/91000/Besz%C3%A1mol%C3%B3a%202015%20C3%A9vi%20k%C3%B6zfoglalkoztat%C3%A1sr%C3%B3l.pdf>

A *járási startmunka mintaprogramok* alapjaiban a hosszabb időtartamú közfoglalkoztatási programok mintaprogrammá nyilvánított típusai, de speciális, a települések fejlesztésével kapcsolatos feladatok ellátására irányulnak. A járási startmunka mintaprogramok fő kedvezményezettjei a hátrányos helyzetű, illetve a hátrányos helyzetű kistérségekben levő települési önkormányzatok, valamint önkormányzati társulások. A program indításának fontos feltétele, hogy a tevékenység igazodjon a helyi igényekhez, továbbá ne teremtsen versenytársat az elsődleges munkaerőpiacon, de összességében bővítse a munkalehetőségek számát a településen. Évről évre nőtt a mintaprogramot indító települések száma. 2014-ben 1.726 település indított programot, 2015-re számuk 1.795-re emelkedett. A mintaprogramok közösségformáló hatásúak, élhetőbbé, lakhatóbbá teszik a településeket, azok közvetlen környékét, növelik a lakosság szubjektív biztonságérzetét, javítják a közbiztonságot. A mintaprogramokat az alábbi területekre, ún. *pillérekre* bonthatjuk:

A feladatok (programelemek) két fő csoportba sorolhatók: 1. Értékteremtő programok, 2. Szociális programelemek. Az értékteremtő programok legnagyobb részben a mezőgazdasági programokat tartalmazzák, amelyek keretében a települések növénytermesztéssel, állattartással és tartósítással foglalkoznak alapvetően. A másik két programelem a települések helyi lehetőségeit, adottságait figyelembe véve biztosít munkát a közfoglalkoztatottaknak. Ennek során általában valamilyen termék előállítása (pl.: drótháló, szerszámnyél, térkő, kültéri bútorok, stb.) történik meg. Az értékteremtő programok tevékenysége az önfenntartás felé mutat, a megtermelt javak felhasználhatók a közétkeztetésben, a termelés támogatása, fejlesztése elősegíti a *szociális szövetkezetek* létrehozását, amely a helyi lakosok nyílt munkaerőpiacra történő kivezetésének egyik megoldása lehet.

a) A mezőgazdasági projektek célja, hogy zöldség és gyümölcs termesztése, illetve kisállattenyésztés révén segítse az önkormányzati intézmények és a település 48 közfeladatainak ellátását (pl. a közétkeztetést), a többlettermékek esetleges feldolgozását, értékesítését, valamint támogassa a települések önfenntartását.

b) A téli és egyéb értékteremtő közfoglalkoztatás célja, hogy a munkalehetőség folyamatosságát biztosítsa a téli hónapokban a település közfoglalkoztatottjai számára, s ezáltal megélhetési lehetőséget nyújtson. Fontos megjegyezni, hogy ez a pillér nem az a közfoglalkoztatási forma, amit “téli közfoglalkoztatás” néven ismerhetünk.

c) A helyi sajátosságokra épülő közfoglalkoztatás keretében értékteremtő, a közösségi szükségleteket kielégítő, a település fejlődését elősegítő egyedi programok valósulhatnak meg. A szociális programelemek olyan, kvázi „szociális foglalkoztatást” valósítanak meg, amelyek nem a klasszikus értelemben vett értékteremtés köré csoportosulnak, hanem a település élhetőbbé tételére irányulnak; olyan karbantartási, állagmegóvási feladatokat tartalmaznak, amelyek különösebb szakképzettség nélkül is elvégezhetőek, fajlagos költségük viszonylag mérsékeltebb a mintaprogramokéhoz viszonyítva. Hosszú távon e programok mintaprogramként történő támogatásának kivezetése a cél. Ettől függetlenül a tevékenységek továbbra is támogathatóak maradnak, de már alacsonyabb mértékben, a hosszabb időtartamú közfoglalkoztatási támogatáson belül.

d) A belvíz-elvezetési programok célja a településeket és a mezőgazdasági területeket fenyegető belvizek kialakulásának megelőzése, a belvízelvezető árkok kialakítása, rendszeres karbantartása.

e) A mezőgazdasági utak rendbetételének célja, hogy elősegítse a mezőgazdasági telepek, majorok bekötését a közúti hálózatba, továbbá lehetővé tegye a termények biztonságos szállítását.

f) A bio- és megújuló energiafelhasználás támogatásának célja a gáz kiváltása alternatív fűtési móddal, a fűtőanyag helyi biztosítása, illetve biomassza tüzelésű kazánok beüzemelése, működtetése. A helyben jelentkező biomassza tüzelőanyag igény ösztönzőjévé válhat a hazai gyártásnak.

g) A közúthálózat javítása a települések belterületét érinti. Célja az önkormányzati kezelésű úthálózat karbantartása, javítása, környezetének rendbetétele, valamint kerékpárutak építése.

h) Az illegális hulladéklerakó-helyek felszámolásának célja a közterületeken található, illegálisan lerakott, elhagyott hulladék felszámolása, illetve a hulladékelhagyó magatartás jelenségének megváltoztatása.

A startmunka mintaprogramok átlagos létszáma 2015-ben 91,8 ezer fő volt. A mintaprogramokban foglalkoztatottak 40,5 százaléka mezőgazdasági pillér keretében dolgozott. Éves átlagban ez 37,2 ezer fő mezőgazdasági jellegű foglalkoztatását jelentette, amely létszám a nyári idenymunkák idején jelentősen meghaladta ezt az értéket. Belterületi és mezőgazdasági földutak karbantartását célzó projektekből, éves átlagban 18,4 ezer főt, a startmunka mintaprogramok létszámának ötödét (20,1%) foglalkoztattak. A helyi

sajátosságokra épülő közfoglalkoztatási projektekben alkalmazottak aránya 18,6 százalékos volt, átlagos létszámuk meghaladta a 17 ezer főt. A belvízelvezetést célzó pillérben foglalkoztatottak száma éves átlagban meghaladta a 10 ezer főt, arányuk a startmunka mintaprogramokon belül 11 százalékos volt. 49 Az illegális hulladéklerakó telepek felszámolását, valamint a bio- és megújuló energiafelhasználás javítását célzó projektekben foglalkoztatottak létszáma együttesen, 2015-ben átlagosan 6,5 ezer fő volt (a startmunkában foglalkoztatottak 7,2 százaléka).

Közfoglalkoztatásban részt vevők átlagos létszáma					
Járás	Mutató megnevezése	2013.	2014.	2015.	2016.
Békéscsabai	Közfoglalkoztatásban résztvevők száma	1 048	1 481	1 689	1 764
	Közfoglalkoztatási mutató	1,78%	2,55%	2,95%	3,28%
	Regisztrált álláskeresők száma zárónapon	4 951	3 556	3 020	2 560
	Nyilvántartott álláskeresők relatív mutatója	8,42%	6,11%	5,27%	4,76%
	Közfoglalkoztatási ráta	17,53%	17,53%	36,71%	41,25%
	Munka-vállaló korúak (15-64) létszáma	58 815	58 170	57 342	53 734
Békési	Közfoglalkoztatásban résztvevők száma	982	1 249	1 465	1 517
	Közfoglalkoztatási mutató	3,73%	4,80%	5,70%	6,41%
	Regisztrált álláskeresők száma zárónapon	2 912	2 340	2 215	2 237
	Nyilvántartott álláskeresők relatív mutatója	11,07%	8,99%	8,62%	9,45%
	Közfoglalkoztatási ráta	24,82%	24,82%	40,21%	41,84%
	Munka-vállaló korúak (15-64) létszáma	26 310	26 027	25 695	23 663
Gyomaendrődi	Közfoglalkoztatásban résztvevők száma	883	916	1 053	1 102
	Közfoglalkoztatási mutató	5,20%	5,47%	6,37%	7,19%
	Regisztrált álláskeresők száma zárónapon	1 131	929	805	767
	Nyilvántartott álláskeresők relatív mutatója	6,66%	5,54%	4,87%	5,01%
	Közfoglalkoztatási ráta	43,77%	43,77%	57,29%	59,95%
	Munka-vállaló korúak (15-64) létszáma	16 977	16 752	16 528	15 313
Gyulai	Közfoglalkoztatásban résztvevők száma	1 087	1 396	1 402	1 337

	Közfoglalkoztatási mutató	3,71%	4,82%	4,91%	5,04%
	Regisztrált állás keresők száma zárónapon	1 785	1 286	1 107	1 036
	Nyilvántartott állás keresők relatív mutatója	6,09%	4,44%	3,88%	3,91%
	Közfoglalkoztatási ráta	37,37%	37,37%	56,41%	57,83%
	Munka-vállaló korúak (15-64) létszáma	29 289	28 976	28 532	26 516
Mezőkovácsházi	Közfoglalkoztatásban résztvevők száma	1 795	2 531	3 314	3 089
	Közfoglalkoztatási mutató	6,36%	9,04%	11,98%	11,85%
	Regisztrált állás keresők száma zárónapon	3 496	2 799	2 192	1 922
	Nyilvántartott állás keresők relatív mutatója	12,39%	10,00%	7,93%	7,37%
	Közfoglalkoztatási ráta	33,04%	33,04%	60,93%	63,39%
	Munka-vállaló korúak (15-64) létszáma	28 207	27 986	27 655	26 069
Orosházi	Közfoglalkoztatásban résztvevők száma	859	1 088	1 275	1 361
	Közfoglalkoztatási mutató	2,37%	3,04%	3,61%	4,18%
	Regisztrált állás keresők száma zárónapon	2 748	2 163	1 697	1 388
	Nyilvántartott állás keresők relatív mutatója	7,58%	6,04%	4,80%	4,26%
	Közfoglalkoztatási ráta	23,79%	23,79%	43,40%	50,20%
	Munka-vállaló korúak (15-64) létszáma	36 225	35 797	35 353	32 560
Sarkadi	Közfoglalkoztatásban résztvevők száma	1 075	1 548	2 130	2 260
	Közfoglalkoztatási mutató	6,53%	9,46%	13,13%	14,93%
	Regisztrált állás keresők száma zárónapon	2 205	1 744	1 292	1 155
	Nyilvántartott állás keresők relatív mutatója	13,39%	10,66%	7,96%	7,63%
	Közfoglalkoztatási ráta	31,59%	31,59%	62,70%	67,82%
	Munka-vállaló korúak (15-64) létszáma	16 463	16 367	16 225	15 134
Szarvasi	Közfoglalkoztatásban résztvevők száma	543	837	999	985
	Közfoglalkoztatási mutató	2,77%	4,33%	5,24%	5,51%
	Regisztrált állás keresők száma zárónapon	1 158	907	706	576
	Nyilvántartott állás keresők relatív mutatója	5,90%	4,69%	3,70%	3,22%
	Közfoglalkoztatási ráta	30,69%	30,69%	59,19%	65,17%
	Munka-vállaló korúak (15-64) létszáma	19 619	19 346	19 067	17 883

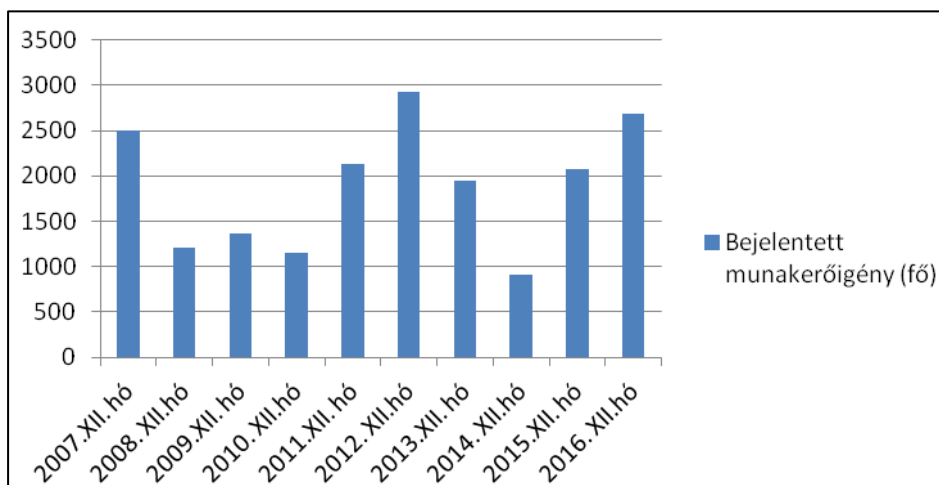
Szeghalmi	Közfoglalkoztatásban résztvevők száma	1 149	1 497	2 042	2 223
	Közfoglalkoztatási mutató	5,31%	6,99%	9,66%	11,29%
	Regisztrált álláskeresők száma zárónapon	2 304	1 803	1 301	1 051
	Nyilvántartott álláskeresők relatív mutatója	10,65%	8,42%	6,16%	5,34%
	Közfoglalkoztatási ráta	32,99%	32,99%	61,67%	69,07%
	Munka-vállaló korúak (15-64) létszáma	21 627	21 416	21 139	19 682

Forrás: <http://kozfoglalkoztataskormany.hu/a-kozfoglalkoztataskormanyrol>

4.4. Betöltetlen álláshelyek

A bejelentett betöltetlen álláshelyek száma 2016. június végén 2.588 volt, ami 74%-kal több, mint az egy évvel korábbi. Az elhelyezkedési esélyek így javultak: egy üres álláshelyre az egy évvel korábbi 10-hez képest 4 álláskereső jutott.

Bejelentett munkaerőigény alakulása 2007-2016. között:

Forrás: http://bekes.munka.hu/engine.aspx?page=bekes_statistika

4.5. Foglalkoztatási képesség változása

A rendszerváltás után majd az ezredforduló környékén lezajló társadalmi-gazdasági változások jelentősen átalakították az alföldi városok társadalmát és területhasználatát, valamint az itt élő lakosság létviszonyait. Ezek a változások a foglalkoztatás és a foglalkoztatottak számának, szerkezetének változásával jártak.

Több szakirodalom a népesség fogyását rögzítette. Hasonló egybeesés tapasztalható a szociális partnerek egymásra találásának ellentmondásaiban:

- van munka, de nincs az elvégzésre megfelelő képzettségű munkavállaló,
- van szabadkapacitású munkaerő, de nincs alacsony képzettséget igénylő munkafeladat, munkakör;
- van munka, van képzett munkaerő, de nincs mobilizálható munkavállaló.

A foglalkoztatás bővítése, új munkahelyek létrehozása, valamint a meglévő munkahelyek megtartása napjainkra kulcskérdéssé vált. Jogos igénye Békés megye lakosságának, hogy életminősége javuljon és az aktív korúak tisztességes megélhetést biztosító munkalehetőséghez jussanak. E célok elérése a foglalkoztatás bővítésén, a már meglévő munkahelyek megtartásán keresztül lehetséges.

A világgazdasági válság megtapasztalt negatív hatásai előtérbe helyezték a gazdaságilag aktív népességgel foglalkozó kutatásokat. A gazdasági recesszió, a nemzetgazdaságok foglalkoztatási képességének visszaesése társadalmi feszültségeket szült Magyarországon is: többen elvesztették a munkahelyüket, nőtt a munkanélküliség és a szegénység. A szociális védőháló és a társadalmi szolidaritás nem ért el minden rászorulóhoz. A válságból való kilábalás próbára tette a tudomány és a politika képviselőit. A rendszerváltás óta több mint húsz év telt el. A gazdaságilag aktív népesség munkaerő-piaci megjelenése nemcsak gazdasági szempontok miatt jelentős, hanem a társadalmi hatásait tekintve is. Az emberek megélhetésének, a családok létbiztonságának, az állam bevételeinek alapja: mindenekelőtt a munkajövedelem. Tehát a foglalkoztatás létkérdés, az egyén és a társadalom szempontjából egyaránt. Ha van elegendő munkahely, jut munka annak, aki tud és akar dolgozni. Ha van munka, akkor van egészség, jó szociálpolitika, biztonságos nyugdíjrendszer, optimista társadalom. Az országos folyamatok hatásai természetesen Békés megyét is érintették.

4.6. Békés megye komplex humánerőforrás-fejlesztésének SWOT elemzése

Erősségek	Gyengeségek
➤ Mobil, szabad munkaerő jelenléte, ➤ szociális szolgáltatásokat nyújtó intézmények kapacitásainak magas	➤ Munkaerő-piaci igény és a tényleges képzés összhangjának hiánya, ➤ munkaképes korú népesség alacsony

szintű kihasználtsága, ➤ Békés megye településeinek többsége 2014-ben részt vett a közfoglalkoztatási programban.³²	iskolai végzettsége ➤ országos átlag alatti egészségi állapot, ➤ jelentős számú szegénységben élő lakosság a perifériákon ➤ roma és nem roma lakosság életszínvonalbeli különbsége, ➤ az egész életen át tartó tanulásban részt vevők aránya rendkívül alacsony.
Lehetőségek	Veszélyek
➤ Fiatal, képzett munkaerő megtartása, ➤ szakképzettség növelése, ➤ a foglalkoztathatóság, a munkahelyi kompetenciák javítása formális, nem formális és informális képzési programokkal, ➤ a kiterjedt kulturális intézményi hálózat nem formális és informális tanulási alkalmak szervezésével hozzájárul a versenyképes tudás megszerzéséhez, a szakmai képzésekbe történő bekapcsolódáshoz, ez- által a foglalkoztatási szint emeléséhez és bővítéséhez, ➤ közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó alap- és kompetencia-képzésből eredő lehetőségek	➤ Kedvezőtlen demográfiai folyamatok (előregedő népesség, születésszám csökkenés, elvándorlás), ➤ jelentős foglalkoztatók kivonulása, ➤ erősödő szegregáció, ➤ fejlesztések elmaradása ➤ infrastruktúra elhasználódása, ➤ kedvezőtlen jogszabályi változások.

Forrás: kutatás alapján saját szerkesztés

³² Békés Megye 75 települése közül 67 adott be 144 kérelmet a 2014. évre közfoglalkoztatási programra, illetve arra, hogy 2014. április végén több mint 20.000 fő volt közfoglalkoztatotti jogviszonyban.

5. Az előkészítő munka eredményei

A Projekt előkészítő szakaszában a megyei fejlesztési koncepció által azonosított húzó ágazatokra stratégiák készültek. Ezekben a probléma feltárása mellett az ágazati szereplők által megfogalmazott javaslatok is helyet kaptak.

Az előkészítő feladatok másik nagy csoportját jelentette a vállalkozások igényeinek és foglalkoztatást bővítő terveinek feltárása. A felmérések fókuszában a projekt által kínált lehetőségek álltak.

Az egyes ágazatok vállalkozói meghívást kaptak kiscsoportos műhelymunkára, ahol meghatározásra kerültek az ágazati problémák és azok megoldásai.

5.1. Ágazati stratégiák felállítása

Minden ágazati stratégia azonos módon épül fel, az alábbi témakörök kifejtése révén:

❖ Ágazati besorolás

Minden ágazati anyag első fejezete az ágazati besorolást (TEÁOR) tartalmazza. Ennek segítségével beazonosíthatóak a szektorba tartozó gazdasági tevékenységek.

❖ Az ágazat hazai szerepe, jelentősége

A fejezet taglalja az iparág általános hazai helyzetét. Általában több mutatón keresztül – bruttó hozzáadott érték, GDP-hez való hozzájárulás, teljes munkaidőben foglalkoztatottak száma, bruttó átlagkeresetek –, hosszabb időszoron keresztül tendenciák, trendek olvashatók ki az adatokból. Ezen mutatók segítségével érzékeltethető az ágazat nemzetgazdaságban elfoglalt szerepe. A fejezet keretében kerülnek bemutatásra pl. a „jó gyakorlatok”.

❖ Nemzetközi kitekintés

Ebben a fejezetben kerül bemutatásra a szektor nemzetközi helyzete, a világban zajló trendek, folyamatok vonatkozásában. A fejezet keretében szintén bemutatásra kerülnek pl. „jó gyakorlatok”.

❖ Az ágazat súlya Békés megye gazdaságában

A már fentebb bemutatott „az ágazat hazai szerepe, jelentősége” című fejezethez hasonlóan itt is azonos logika mentén, különböző mutatók alapján (bruttó hozzáadott érték, GDP-hez való hozzájárulás, teljes munkaidőben foglalkoztatottak száma, bruttó átlagkeresetek) helyezhető

el az ágazat Békés megye gazdaságában. A fejezetben szintén kifejtésre kerülnek „jó gyakorlatok”, meghatározó Békés megyei gazdasági szereplők bemutatása révén.

❖ **Problémák feltárása**

A háttéranyagok, valamint a megtartott ágazati egyeztetések során felmerülő, a gazdasági szereplők által felvázolt problémák bemutatása, felsorolása.

❖ **Javaslatok a befektetésösztönzésre és a munkahelyteremtésre**

A háttéranyagok, valamint a megtartott ágazati egyeztetések során felmerülő, gazdasági szereplők által felvázolt javaslatok bemutatása, felsorolása.

Az elkészült dokumentumok első négy pontja helyzetelemzés, míg az 5. és 6. pont tárja fel az ágazatban rejlő problémákat, javaslatokat, így kivonatolt formában ezek ismertetése célszerű.

A következőkben bemutatjuk az ágazati stratégiák problémafelvetéseit és az erre adandó javaslatokat az egyes munkacsoport megbeszélésén elhangzottak alapján.

5.1.1. Egészségügyi stratégia³³

Problémák:

- humánerőforrás megtartási képesség hiánya
- elmaradott egészségügyi infrastruktúra
- egészségügy finanszírozása
- praxisok betöltetlensége
- területenkénti eltérésből adódó színvonalbeli különbsége
- forráshiány
- orvosok és az ápolók túlterheltek
- várólisták

Javaslatok:

- orvos technológiai fejlesztések támogatása
- egészségügyi intézmények infrastrukturális fejlesztése

³³<http://www.bekesmegye.hu/wp-content/uploads/dokumentumtar/onkormanyzatihivatal/tfo/strategia/Egeszsegugy.pdf>

- duális képzések, gyakornoki programok, ösztöndíj rendszer kialakítása
- fenntartható forrásmenedzsment, azaz a bevételek és kiadások egyensúlyának megteremtése
- a praxisok átvételéhez szükséges támogatás megteremtése
- egészségturizmus fejlesztése az arra alkalmas településeken - Gyula, Orosháza-Gyopárosfürdő, Gyomaendrőd
- szakmai minimum feltételek biztosítása
- tekintettel arra, hogy rengeteg a betöltetlen pozíció az egészségügyben, elsősorban nem munkahelyteremtésre, hanem motivációra, anyagi elismerésre van szükség
- a háziorvos és a szakdolgozók együttműködésének javítása
- komplex betegellátás eszközrendszerének megteremtése
- járóbeteg szakellátás fejlesztése
- keresetek megfelelő szintre emelése
- várólisták lerövidítése
- sürgősségi betegellátás megerősítése
- új ellátási szükségletként jelenik meg a személyre szabott orvoslás, amelynek a központi eleme, hogy a betegek egyéni jellegzetességeit felmérve könnyebben tudnak segíteni az egyes betegségek megelőzésében, illetve hatékonyabban alkalmazhatják a gyógyszeres terápiákat és kerülhetik el a mellékhatásokat
- fontos lenne a holisztikus szemléletű gyógyítás alkalmazása
- az egészségügyi rendszer hatékonyságának növelése érdekében szükséges lenne csökkenteni az indokolatlan kórházi beutalásokat, és az indokolatlanul hosszú kórházi tartózkodások időtartamát.
- a betegjogok hatékonyabb érvényesítése
- hálapénz rendszer felszámolása
- népegészségügyi szolgáltatások megújítása az egészségmagatartás megreformálásában
- prevenciós szemléletű egészségügyi ellátás bevezetése
- egészségtudatosság fejlesztése
- a krónikus betegségben szenvedők életminőségének javítása

Ágazati munkacsoport-megbeszélésen felvetett problémák, javaslatok:

Problémák:

- a vidéken tapasztalható orvoshiány
- a meglévő munkaerő állomány folyamatos továbbképzése nagy terhet ró a foglalkoztatóra, fenntartóra
- az orvosok között nincs megoldva a leletek átadása, ennek felelőssége a betegekre van bízva
- a bérfeszültség miatt a kiszolgáló, fenntartó személyzet leépülése
- külföldi munkavállalás mind az orvosok, mind az ápolók vonatkozásában
- a szakképzett munkaerő egyre nagyobb hiánya

Javaslatok:

- a nem csak fürdővárosokhoz köthető, egészségturizmussal kapcsolatos fejlesztések támogatása
- az egészségturisztikai szempontú lovas turizmus támogatása (mint a gyógytorna egy ága)
- egészségügyi informatikai hálózat fejlesztése
- a béremelésből kimaradt, nem egészségügyi dolgozók bérkérdésének rendezése
- lakhatás támogatása az orvoshiány mérséklésére

5.1.2. Élelmiszeripari stratégia³⁴

Általános problémák:

- A megye rossz megközelíthetősége (fő-, és alsórendű utak nem megfelelő minősége)
- Elhasználódott technika, technológia alkalmazása
- Tőkehiány (például pályázatoknál önerő)
- Lassú innovációs folyamat
- Külső befektetési érdeklődés mérséklődése

³⁴<http://www.bekesmegye.hu/wp-content/uploads/dokumentumtar/onkormanyzatihivatal/tfo/strategia/Elelmiszeripar.pdf>

Húsfeldolgozás problémái:

- Nagyvállalatok dominanciája jellemző
- Hiányzó alapanyag importtal való pótlása
- Technológiai fejlesztések hiánya (csökkenő hatékonyság, gazdaságosság)
- Feketegazdaság

Gyümölcs és zöldségfeldolgozás:

- Hazai alapanyagok nehézkes beszerzése (uniós agrárpolitika)
- Technológiai korszerűsítés hiánya

Tejipar problémái:

- Magas exporthányad, külkereskedelmi többlet elveszett
- Márkatermékek, hagyományos és tájjellegű termékek hiánya
- Kis üzemméretek, kihasználatlan kapacitások, alacsony automatizálás, magas energiaigény

Malomipar, sütőipar és tésztagyártás problémái:

- Megváltozott beszerzési politika (kisebb mennyiségben szerzik be a terményt)
- Nehéz homogén alapanyagot vásárolni
- Egyes vállalkozások kapacitás felesleggel küzdenek
- Elavult technológia

Javaslatok:

- Magas hozzáadott értékű, minőségi termékek előállítása
- Élelmiszeripari, feldolgozóipari termékek piacra juttatásának támogatása
- Stabil felvevőpiac biztosítása
- Logisztikai rendszerek fejlesztése
- Ipari parkok, inkubátorházak létrehozása, a meglévők fejlesztése
- Beszállítói hálózatok, klaszterek fejlesztése
- Kis és közepes vállalkozásoknak törekedni kell a piaci rések megtalálására
- Helyi termékek előállítása, melyek eltérnek a tömegtermelésben kapható termékektől

- Hungarikumok vonzókéességének növelése
- Tőkehiányban és innovációs hiányban szenvedő hazai tulajdonú feldolgozók támogatása
- Duális képzések elindítása

Ágazati munkacsoport-megbeszélésen felvetett problémák, javaslatok:

- a minimálbér és a közfoglalkoztatásból származó jövedelem miatti kis különbségért nem fognak elmenni az emberek dolgozni, konzerválódik a jelenlegi állapot
- a fiatalok (húszas éveikben járók) nem hajlandóak minimálbérért munkát vállalni
- a fiatalok „ittthon tartására” valamilyen plusz szolgáltatás szükséges (pl. lakhatás támogatása)
- mind a szakmunkások, mind a betanított munkások körében nagy a fluktuáció
- a fiatal diplomások nagy elvárásokkal, kevés gyakorlati tapasztalattal lépnek ki a munkaerő piacra
- az élelmiszeripari szakmunkásképzés eltűnt a megyéből
- az iskolai tangazdaságok, tanműhelyek több helyről eltűntek, pedig a gyakorlati oktatás fontos állomását képezték
- a multinacionális cégek árszintjével a hazai vállalkozások nem tudják a versenyt felvenni, így az árakat ehhez szükséges igazítani
- sok esetben a munkavállalók nem vállalják a folyamatos munkarendet (hétvége, ünnep)

5.1.3. Építőipari stratégia³⁵

Problémák:

- Lánctartozások
- Alacsony jövedelmezőség
- Likvid tőke hiánya

³⁵<http://www.bekesmegye.hu/wp-content/uploads/dokumentumtar/onkormanyzatihivatal/tfo/strategia/Epitoipar.pdf>

- Nehéz hitelhez jutás a kereskedelmi bankoknál az építőipari cégeknek
- Szakmunkaerő hiánya
- Fekete foglalkoztatás
- Kiterjedt alvállalkozói létszám
- Hiányos kivitelezés
- Hiányos építőipari szakképzés
- Multinacionális cégekkel nehéz versenyezni
- az ágazat talpra állításához szükséges lenne az erkölcsi hozzáállás és a szakmai morál helyreállítására

Javaslatok:

- a befektetési, beruházási piac élénkítése
- az építési vállalkozások tevékenységeinek finanszírozása
- a beruházások területén indított közbeszerzéseken, a megyei kivitelezők nagyobb nyerési arányának támogatása
- lakásépítés támogatása, élénkítése
- építőipari szakképzés, továbbképzés - a szakma vonzóvá tétele a fiatalok számára
- foglalkoztatás növelése az ágazatban
- az építési hatósági eljárások egyszerűsítése
- szabványosítás
- a szerteágazó gazdasági kapcsolatok kiaknázása kiugrást jelenthet az építőanyag ipar számára
- a megyei beruházásokat megyei szereplőkkel kellene kivitelezni, a megyében előállított nyersanyagok felhasználásával
- körbetartozások megszüntetése
- tervezők felelősségvállalásának erősítése
- magyar cégek előnyben részesítése a beruházásoknál
- szakmai képzések igényfelmérése után a hiányszakmák oktatása, gyakorlatorientáltan

- a tervezők, kivitelezők ambicionálása arra vonatkozóan, hogy a hazai cégek által előállított építőanyagok kerüljenek beépítésre

Lehetőség:

- amennyiben a Tondach ismét megnyitná jaminai egységét, és újra termelésnek indulna a cserépgyártás mellett a téglá előállítása is, az nemcsak az építőanyag ipart, hanem a foglalkoztatottságot is növelné
- a jövőben tervezett áfa visszaigénylés és a tervezett támogatások feltehetően pozitív hatással lesznek az építkezési kedvre

Ágazati munkacsoport-megbeszélésen felvetett problémák és javaslatok:

- a rengeteg várható beruházáshoz kevés a jelenlegi kapacitás
- a fiatalok nem érdeklődnek az építőipari szakmák iránt, nehezen motiválhatóak
- a tanulók csak kényszerből vannak a szakmában, a 40-50-es korosztály fogyatkozik, előbb-utóbb kezelhetetlen szakemberhiány fog fellépni a rendszerben
- munkaerő elvándorlás: ki-, betanulás után rögtön külföld felé veszik az irányt
- a képzésből kilépő diákok nem megfelelő munkaerők
- a legtöbb munka Budapest környékén van, helyben sok esetben nem tudják megfizetni a kivitelezést
- fizetések terén magas a feketegazdaság aránya

5.1.4. Gépipari stratégia³⁶

Problémák:

- Pénzügyi problémák
- Nyersanyag-, energiahiány
- Szakképzett munkaerő hiánya
- Több gépipari szegmensben stagnálás figyelhető meg:

³⁶<http://www.bekesmegye.hu/wp-content/uploads/dokumentumtar/onkormanyzatihivatal/tfo/strategia/Gepipar.pdf>

- Élelmiszeripari gépek
- Szerszámgépgyártás
- Több gépipari szegmensben erős visszaesés következett be:
- Energetikai gyártás
- Olajipari gépgyártás
- Több gépipari szegmensben a hazai termelés megszűnt, vagy külföldi tulajdonba került:
- Háztartási kisgépgyártás
- Nyomdaipari gépgyártás
- Építőipari gépgyártás
- Kohászati gépgyártás
- Vegyipari gépgyártás
- Saját profil feladása, beszállítóná válás
- Külföldi kézbe kerülő vállalkozásokat felszámolják

Javaslatok:

- a magyar tulajdonú beszállító cégek hátrányainak visszaszorítása
- technológiai fejlesztések - ezáltal nőhetne a foglalkoztatás az ágazatban
- célzott támogatások (pl. Békés megyében a mezőgazdasági gépgyártás fejlesztése, elősegítése)
- támogatásokhoz és hitelekhez való hozzáférés megkönnyítése
- a meglévő autóipari bedolgozások kiterjesztése a dél-alföldi régióban
- képzési programok, duális képzések indítása a szakember-hiány kezelésére
- vállalati együttműködések támogatása
- vállalatok innovációs potenciáljának a javítása
- Dél-Alföldi Gépipari Klaszter létrehozása annak érdekében, hogy a megyében, illetve a régióban található gépipari vállalkozások egymást erősítve, segítve léphessenek piacra
- hosszú távú vállalati stratégia létrehozásának elősegítése

- kis-és középvállalatok bekapcsolódásának támogatása a beszállítói hálózatba
- kapcsolódó szolgáltató szektor erősítése
- mezőgazdasági gépgyártás területén segélyhitelezési rendszer bevezetése
- a technológiai projektek összefogásának érdekében szükséges lenne egy hazai integrátor cég megalapítása
- mezőgazdasági gép-gyártók hazai piacon történő megerősödésének támogatása

Ágazati munkacsoport-megbeszélésen felvetett problémák és javaslatok:

- szakképzett munkaerő hiánya (az ágazatban használt professzionális, nagy értékű gépek, magasan képzett munkaerőt igényelnek)
- az időnyomunka nyáron elszívhatja a munkaerőt
- bérproblémák
- a fiatalok nem érdeklődnek a gépiparban végezhető fizikai munkakörök iránt
- az állami és európai uniós támogatási forrásokból szervezett kétes kimenetelű képzéseket nem tudják kivárni, ezért önerőből költséges belső képzéseket tartanak
- a külső forrásokból szervezett képzések nem tudják követni a valós piaci igényeket, rugalmatlanok
- mivel a fejlesztések az automatizálás irányába tolódnak el, így meg van annak a veszélye, hogy pár év múlva a kiképzett munkaerő tudása elavult lesz
- sok esetben a betanított munkakörökbe alkalmazni kívánt munkaerő alapkompenciájával is probléma van

5.1.5. Gyógynövény stratégia³⁷

Problémák:

- ha sikerült is egy gyógynövénygyűjtéssel foglalkozó képzés elindítása, a képzések befejeztével mindenki pályaelhagyó lett
- gyakorlati oldalról a képzések nem hatékonyak

³⁷<http://www.bekesmegye.hu/wp-content/uploads/dokumentumtar/onkormanyzatihivatal/tfo/strategia/Gy%C3%B3gyn%C3%B6v%C3%A9ny.pdf>

- nincs megfelelően felkészült oktató sem
- a munkaerő alulmotiváltsága
- a szezonális miatt, ha az élők munkáját nem tudják idejében biztosítani veszteség keletkezik
- általános élők munkájának hiánya
- a gyógynövényiparra kiírt pályázati források nehéz lehívhatósága
- nehéz a közmunkaprogramból az emberek bevonása
- az időjárásnak kitett ágazat révén a munkanapok kiszámíthatatlansága
- gazdálkodókkal, nemzeti parkokkal való együttműködés problémás

Javaslatok:

I. Begyűjtés felfuttatása

Munkaintenzív folyamat, nagy lehetőségek rejlenek benne

II. Termelés felfuttatása

A megye adottságai meg vannak hozzá , kitörési pont lehet

III. Települési identifikáció/specializáció

Talajtani adottságok, éghajlati viszonyok megfelelők

Elsősorban kamilla, körömvirág, levendula

IV. Turisztikai attrakciófejlesztés

Gyógynövényturizmus

V. Önálló kozmetikai brand kifejlesztése

Egyszerű engedélyeztetési eljárás

VI. Gyógyszeripari beszállítói kapcsolatok kiépítése

VII. Étrendkiegészítők gyártásának kiépítése

VIII. Önálló logisztikai hálózat felépítése

Gyűjtőkörzetek kijelölése

Ültetvényhálózat kialakítása

Elsődleges feldolgozó üzem létesítése

Értékesítő hálózat

5.1.6. Kereskedelmi stratégia³⁸

Problémák:

- Fizikai dolgozók alacsony keresete

Az internetes kereskedelem fő problémái:

- könnyű anonimnak maradni a szolgáltató oldaláról

³⁸http://www.bekesmegye.hu/wp-content/uploads/dokumentumtar/onkormanyzatihivatal/tfo/strategia/Kereskedelem_gepjarmujavitas.pdf

- sok esetben van lehetőség a fogyasztók megtévesztésére
- a vásárlások során rendszeres lehet az „adatlopás”, amelynek következtében a fogyasztó által a rendeléséhez feltétlenül szükséges adatok a szolgáltató tudtával vagy akár tudta nélkül is jogosulatlan felhasználók kezébe kerülhetnek
- az internet a direkt marketing durva formáira, pl.: kérértlen levelek is lehetőséget biztosít.
- a célközönség E-kereskedelemben vetett bizalmatlansága
- a vásárlóközönség/üzleti partnerek a tranzakciók/adásvétel esetében tapasztalható figyelmetlensége/könnyelműsége (a visszaélések előfordulásának veszélye)
- az üzleti partnerek az Őket megillető jogok és kötelezettségek tekintetében az esetek döntő többségében tájékozatlanok

Javaslatok:

I. Munkavállalói oldalról:

- Képzési programok indítása, hogy a jövőbeli munkaerő a munkáltatók által elvárt szaktudással rendelkezzenek
- Munkabérek rendezése, életpályamodell, különböző motivációs eszközök által
- Szemléletformálás, fejlettebb technológiák megismerése

II. Vállalkozói oldalról:

- Szolgáltatásminőség fejlesztése
- ÁFA és egyéb adóterhek csökkentése
- Helyi termelők támogatása, termékeik bevonása a kereskedelmi hálózatba
- E-kereskedelem, web-áruházak folyamatos fejlesztése
- Helyi gazdaságfejlesztés-, helyi termékek piacra jutásának támogatása
- Kisvállalkozások versenyhátrányának csökkentése
- Export-import egyensúlyának megteremtése

Ágazati munkacsoport-megbeszélésen felvetett problémák és javaslatok:

- az oktatásból kilépők képzettségi szintje egyre alacsonyabb, melyhez egy alacsony tanulói létszám is párosul
- bérfeszültség alakult ki, lépcsőzetesen nem lehet felépíteni a béreket
- egyre kevesebb munkát vállalni kívánó személy jelentkezik a meghirdetésre kerülő álláshelyekre, ezáltal nem biztos, hogy az arra legalkalmasabb személy kerül felvételre
- több munkáltató kénytelen volt terven felüli béremelésre, a fizikai állományuk megtartása érdekében
- óriási fluktuáció jellemzi a kereskedelmi szektort, ki-, betanulás után elmennek a munkavállalók

5.1.7. Szállítási, raktározási stratégia³⁹

Problémák:

- Egyre nagyobb sofőrhiány
- Üzemanyaghiány (lopás, hígítás)
- Keresztirányú összeköttetések hiányosak (közút-vasút)
- Egyenlőtlen területi lefedettség
- Hiányoznak a minőségi, komplex szolgáltatások
- Kereseti aránytalanságok
- Alacsonynak számít a magasabb hozzáadott értékű szolgáltatások aránya
- Kisebb vállalkozások tőkehiánya
- Logisztikai oktatás nincs összhangban a munkáltatói igényekkel
- Bonyolult szabályozási környezet

Javaslatok:

I. Munkavállalói oldalról:

- Duális képzés bevezetése

³⁹<http://www.bekesmegye.hu/wp-content/uploads/dokumentumtar/onkormanyzatihivatal/tfo/strategia/Logisztika.pdf>

- Szakemberek tudásának folyamatos csiszolása
- Béremelés, ösztöndíjrendszer, különböző motivációs eszközök

II. Vállalkozói oldalról:

- KKV-k versenyképességének növelése
- Technológiai fejlesztések
- A magasabb hozzáadott értékű szolgáltatások arányának növelése
- Vállalkozásokat érintő adók csökkentése
- Infrastruktúra kiépítettsége szempontjából:
- Javasolt a keresztirányú összeköttetések kiépítése
- Békés megyében az M44-es út mihamarabbi megépítése
- Adminisztrációs terhek csökkentése, útdíj fizetési rendszer módosítása

Ágazati munkacsoport-megbeszélésen felvetett problémák és javaslatok:

- a gépkezelői képzések mellé szükséges az alapfokú számítástechnikai ismeretek oktatása is, az összetett munkamenet miatt
- a nyelvvizsgálóval rendelkezők minimális aktív nyelvtudással rendelkeznek
- problémaforrás lehet a programból felvett emberek olcsóbb bérköltsége miatti elbocsájtás
- magas fluktuáció
- megbízható teherautósofőrökből hiány van a piacon, az autók állása miatt akár veszteség is keletkezhet

5.1.8. Mezőgazdasági stratégia⁴⁰

Problémák:

- Hármas pillér meg bomlása (szántóföldi növénytermesztés, állattenyésztés, kertészet)
- Egysíkúvá váló növénytermesztés, teljes mértékű kiszolgáltatottság a piacnak
- Magas külpiaci értékesítési arány, nemzetközi kiszolgáltatottság

⁴⁰<http://www.bekesmegye.hu/wp-content/uploads/dokumentumtar/onkormanyzatihivatal/tfo/strategia/Mez%C5%91gazdas%C3%A1g.pdf>

- Kellő tároló és feldolgozó kapacitás hiánya, nyomott árú értékesítés
- Mezőgazdasági infrastruktúra elmaradása, öntözés, belvízelvezetés, tárolókapacitás
- Általános tőkehiány, pályázati lehetőségek hiánya
- Magas színvonalú mezőgazdasági szakmák hozzáértést igényelő munkaerejének hiánya
- Magas adminisztrációs, ellenőrzési költségek

Javaslatok:

- A növénytermesztés és állattenyésztés egyensúlyának visszaállítása
- Foglalkoztatást erősítő tevékenységek bővítése, elvándorlás mérséklése
- Alulról szerveződő kezdeményezések ösztönzése, támogatása
- Fiatalok motiválása a mezőgazdasági életpálya iránt
- Biogazdálkodás, vegyszermenetes élelmiszerek termelése, előállítása
- Ezzel összefüggésben bekapcsolódni az egészséges étkezést támogató programokba

Ágazati munkacsoport-megbeszélésen felvetett problémák és javaslatok:

- az ágazat világpiaci kiszolgáltatottsága
- korlátozottak a lehetőségek a beszerzési és értékesítési oldalról egyaránt
- a mezőgazdasági szövetkezetek sok esetben nem váltották be a hozzá fűzött reményeket
- nagy munkaerő elszívó hatás érezhető akár Nyugat–Magyarország, akár külföld irányából
- elsorvadt a megye feldolgozó kapacitása
- magas közterhek, az alkalmi munkavállalók, egyszerűsített foglalkoztatásban részt vevők körülményes bejelentése
- versenyképtelen jövedelmezőség
- a közfoglalkoztatottak jelentős része nem akar kilépni a munkaerőpiacra
- problémás áruértékesítés

Állattenyésztés:

- az állattenyésztésre súlyos szakemberhiány jellemző, mind fizikai, mind a középvezető – vezetői szinten egyaránt
- több megyében nem lehet találni 30 év alatti fiatalot a pályán
- állatorvosi szaksegédek teljes hiánya

Növénytermesztés:

- a szántóföldi növénytermesztés egyre inkább a számítástechnika irányába tolódik el (GPS, szoftver irányította munkafolyamatok), ennek következményeként az oktatásnak is igazodnia kell a megváltozott foglalkoztatói igényekhez
- a gyümölcsstermesztésből elfogytak az emberek, nem lesz, aki elvégezze a gyümölcsszedést
- idényszerű munkavégzés jellemző, a „holszezonban” nehéz munkát biztosítani

Javaslatok:

- kitörési pont lehet a magasabb hozzáadott értékű, saját termék előállítása
- szója elhagyása
- GMO-, antibiotikum mentes termékek előállítása
- hagyományos termelés felé való elmozdulás
- tájjellegű termékek előállítása
- egyszerűsített foglalkoztatás megkönnyítése

5.1.9. Oktatási stratégia⁴¹

Problémák:

- Kedvezőtlen demográfiai folyamatok
- Negatív migrációs tendencia

⁴¹<http://www.bekesmegye.hu/wp-content/uploads/dokumentumtar/onkormanyzatihivatal/tfo/strategia/Oktatas.pdf>

- Speciális és felsőfokú intézmények hiányoznak, nehezen érhetőek el
- Szakképzésbe belépők létszámának folyamatos csökkenése
- Szakképzési hozzájárulás elmaradása
- Végzettség nélküli iskolaelhagyás
- Pedagógusok számának erőteljes csökkenése
- Halmozottan hátrányos helyzetű diákok számának növekedése

javaslatok:

- a hátrányos helyzetű diákok számának jövőbeli csökkentését korai monitoring rendszer bevezetésével a 0-6 éves korcsoportra vonatkozóan
- a tanító és tanári képzés színvonalának emelését, modern pedagógiai módszerek elterjesztését
- a tananyag folyamatos felülvizsgálata a munkavállaláshoz elengedhetetlen alapvető készségek (vállalkozási ismeretek, adózási ismeretek stb.) elsajátítását elősegítő ismeretek beépítésével
- a közoktatásban folyó pedagógiai munka és az iskolák értékelése a legfontosabb kompetenciákra kiterjedő rendszeres, teljes körű, egyéni követésen nyugvó tanulói teljesítménymérés alapján
- küzdelmet az iskolai szegregáció ellen a mainál hatásosabb jogi, pedagógiai és gazdasági eszközökkel
- az oktatástámogatási rendszer átalakítása
- a szakképzés gazdasági és munkáltatói igényekhez történő igazítása
- duális képzések támogatása minden területen
- gyakorlatorientált képzések, ösztöndíjprogramok erősítése
- „egész életen át tartó tanulás” lehetőségének megismertetése, az emberek ösztönzésétámogatott képzések spektrumának szélesítése
- tandíjak optimalizálása
- versenyképes tudáson alapuló képzések indítása
- gyakorlati helyekkel való regionális együttműködés megalapozása

- informatikai háttér és az intézményi infrastruktúra fejlesztése
- oktatási egyenlőtlenségek mérséklése
- oktatás minőségének-, idegen nyelvek aktív nyelvtudásának fejlesztése
- a pedagógus szakma fejlődésének támogatása - továbbképzések támogatása
- az oktatás tárgyi feltételeinek-, az oktatás költséghatékonyságának javítása
- kulcskompetenciák fejlesztésének előtérbe helyezése
- IKT alapú oktatás elterjesztése
- a testnevelés és sport iskolai helyének erősítése, testnevelést oktató pedagógusok számának növelése, infrastruktúra fejlesztése

Ágazati munkacsoport-megbeszélésen felvetett problémák és javaslatok:

Problémák:

- sok esetben nehéz feltölteni az előírányzott csoportlétszámot
- a rögzített fajlagos költségek nem életszerűek
- a képzésbe vont személyek sokszor nehezen motiválhatóak, nagy a lemorzsolódás
- „megélhetési” képzési résztvevők kiszűrése (nem érdekli a képzés, nem kíván benne elhelyezkedni)
- kevés azon vállalkozások száma, amelyek belső képzéseket indítanak, tekintettel az idő-, valamint termelés kiesésre

Javaslatok:

- a program célcsoportja szempontjából javasolt lenne a bölcsődei dajka, fogyatékosok gondozója képzés. Ezt szakemberek mellett dolgozva alacsonyabb végzettséggel is el lehetne látni
- a 25 év alatti célcsoportban kisgyermek gondozó képzés indítása, érettségire épülő képzés, felnőttoktatásban 7-8 hónap alatt oktatható
- idegen nyelvi képzések indítása, az embereknek nincs pénzük önerőből nyelvet tanulni
- nem intenzív jellegű képzések indítása (heti 1-3 alkalom sikeresebb lehet)
- a demoralizáló résztvevőket még a képzés beindítása előtt célszerű kiszűrni

5.1.10. Turisztikai stratégia⁴²

Problémák:

- a megye nem megfelelő külső-belső elérhetősége (gyorsforgalmi út), közúti infrastruktúra rossz állapota
- KKV-k tőkehiánya
- vállalkozások innovációs képességének alacsony szintje
- alacsony foglalkoztatási és gazdasági aktivitási mutatók
- forráshiányos önkormányzatok
- turisztikai adottságok kihasználását segítő informatikai infrastruktúra alacsony szintje
- szálláshely-kapacitás hiánya egyes férőhely kategóriákban
- attrakciókhoz kapcsolódó infrastruktúra kiépítetlensége

A meglévő problémák mellé társulhatnak olyan kockázatok, mint:

- az épített környezet leépülése,
- az infrastrukturális fejlesztések további elhúzódása,
- romló minőségű utak,
- tartósan tökeszegény vállalkozások,
- nehezen kiszámítható, bürokratikus pályázati rendszere,
- gazdaságilag aktív népesség arányának csökkenés,
- önkormányzati források beszűkülése,
- a pályázati projektekhez szükséges saját tőke hiánya.

Javaslatok:

Közvetett befektetés ösztönzési módok:

- környezeti infrastruktúra fejlesztése (közúti elérhetőség javítása, utak korszerűsítése, leromlott épített környezet rehabilitációja)

⁴²<http://www.bekesmegye.hu/wp-content/uploads/dokumentumtar/onkormanyzatihivatal/tfo/strategia/Turisztika.pdf>

- a környezeti elemek és ökológiai funkciójú értékek védelme, megtartása, turisztikai célú bemutatása (aktív és rekreációs célból – horgászat, vízi sportok, lovaglás, kerékpárutak, natúrparkok, stb.)
- turisztikai vonzerővel bíró új szolgáltatások bevezetése
- gasztroturizmus fejlesztése (gasztronómiai fesztiválok)
- innovatív egészségturizmus (wellness, spa, gyógyturizmus)
- a kulturális örökség védelme és turisztikai célú bemutatása
- megyei és helyi turisztikai iroda működtetése (szakértelmük, illetve szolgáltatásaik révén a térség más szereplőin keresztül közvetett beruházásösztönző szerepük van; koordinációs tevékenységük révén javulhat a térség turisztikai kínálatának összetétele, piackutatásokra alapozott fejlesztések valósulhatnak meg)
- fenntarthatóság
- a piaci kereslet által motivált kínálatfejlesztés és ennek megfelelő marketing kommunikáció
- gyakorlatorientált szakképzések indítása, gyakornoki programok létrehozása
- olyan Békés megyei arculat kiépítése, amely tükrözi a családbarát, természet közeli, mindenki által elérhető időtöltési lehetőségeket

Közvetlen befektetés ösztönzési módok:

- kedvező finanszírozási eszközök biztosítása
- versenyszellem erősítése
- jó gyakorlatok bemutatása, képzése
- a régió adottságaira épülő szolgáltatásfejlesztés és bővítés
- beruházások ösztönzése, amellyel egyidejűleg munkahelyek jöhetnek létre

Ágazati munkacsoport-megbeszélésen felvetett problémák és javaslatok:

- az iskolából hozott tudás nem elegendő, sok tanuló jelentős hiányossággal lép ki a munkaerő piacra

- a román vendégek magas számára való tekintettel legalább alapfokú román nyelvi oktatás bizonyos szakmacsoportokban szükséges lenne
- sok esetben hozzáállásban sem megfelelő a leendő munkaerő, morális problémák tapasztalhatóak
- nagyarányú fluktuáció jellemzi a szektort, főként betanulás után
- az oktatás szerepe a leendő munkavállaló jövőképét illetően (egyfajta mentális felkészítés a várható, pályán felmerülő nehézségekre, lépcsőfokokra)
- a külföldről hazaérkező személyek munkatapasztalatát vonjuk be a képzésekbe és a jó gyakorlatokat oktassuk

5.1.11. Vegyipari stratégia

Problémák:

- A vegyipari egységek telepítésének számos feltétele van
- Nagy vízigény (pl. kőolajfinomítás)
- Nagy nyersanyagigény
- Szakképzett munkaerő mobilizálása
- Nagy tőkeigény
- Nagymértékben exportfüggő piac
- Nyersanyag és energia tekintetében importfüggő az ágazat
- Magas regisztrációs díjak, laboratóriumi költségek
- Rövid határidők az emisszió tekintetében

Javaslatok:

- Ágazati szereplők klaszterbe tömörülése
- Duális képzés erősítése
- Ipari parkok létrehozása, a meglévők szerepének erősítése
- Alacsonyabb kockázattal működő vállalkozások terheinek csökkentése
- Regisztrációs költségek csökkentése
- Állami támogatások bevonása a K+F területén

Lehetőség:

- a műanyaggyártás és feldolgozás, valamint a vegyi termékek előállítására való specializálódás/koncentráció

Ágazati munkacsoport-megbeszélésen felvetett problémák és javaslatok:

- szakképzett munkaerő hiánya
- az időnyomunka nyáron elszívhatja a munkaerőt
- bérproblémák
- sok esetben a betanított munkakörökbe alkalmazni kívánt munkaerő alapkompenciájával is probléma van

5.2. A Békés megyei társas vállalkozások helyzete és igényei

A társas vállalkozások elemzésének célja, hogy feltárjuk szektorális megoszlásukat. További célként meghatározható, hogy melyek a munkahelybővítési céljaik, illetve milyen külső képzési segítséget kérnek a vállalatvezetők annak érdekében, hogy hatékonyabban tudják ezen vállalatokat irányítani.

Békés megye társas vállalkozásait szekunder elemzésünkben statisztikai adatokból, a meglévő szakirodalomból, illetve primer források felhasználásával állítottuk össze. A primer forrásokat Békés megyei vállalkozásokból közel ezer fős mintavétel alapján telefonos lekérdezés módszerével jutottunk az információkhoz.

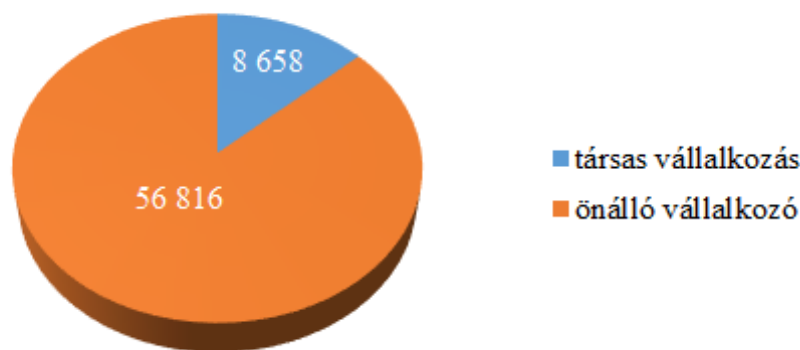
5.2.1. Helyzetkép a szekunder elemzés alapján

A regisztrált gazdasági szervezetek száma 2000-2007 között folyamatosan növekedett Békés megyében. Ugyan a társas vállalkozások száma mérsékelte, de szintén növekvő trendeket mutatott, majd 2011. fordulópont volt (országosan is), innentől csökkenés figyelhető meg, amelynek okát a gazdasági válságban és a vállalkozási szféra tisztulásában látják.⁴³

⁴³ Békés Megye Területfejlesztési Konceptiója - Helyzetelemzés, helyzetértékelés
http://www.bekesmegye.hu/wp-content/uploads/2015/11/TFO_Teruletfejlesztes_Konceptio__Helyzetelemzes.pdf

2016. félév végén a regisztrált gazdasági szervezetek száma Békés megyében 69.450 volt, az előző év azonos időszakához képest alig változott (számuk 190-nel lett kevesebb). A vállalkozások száma 65.474 (számuk 164-gyel kevesebb az előző év azonos időszakához képest), amelynek döntő többsége (87%) önálló vállalkozás.

Regisztrált társas vállalkozások száma Békés megyében 2016. I. félévében

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

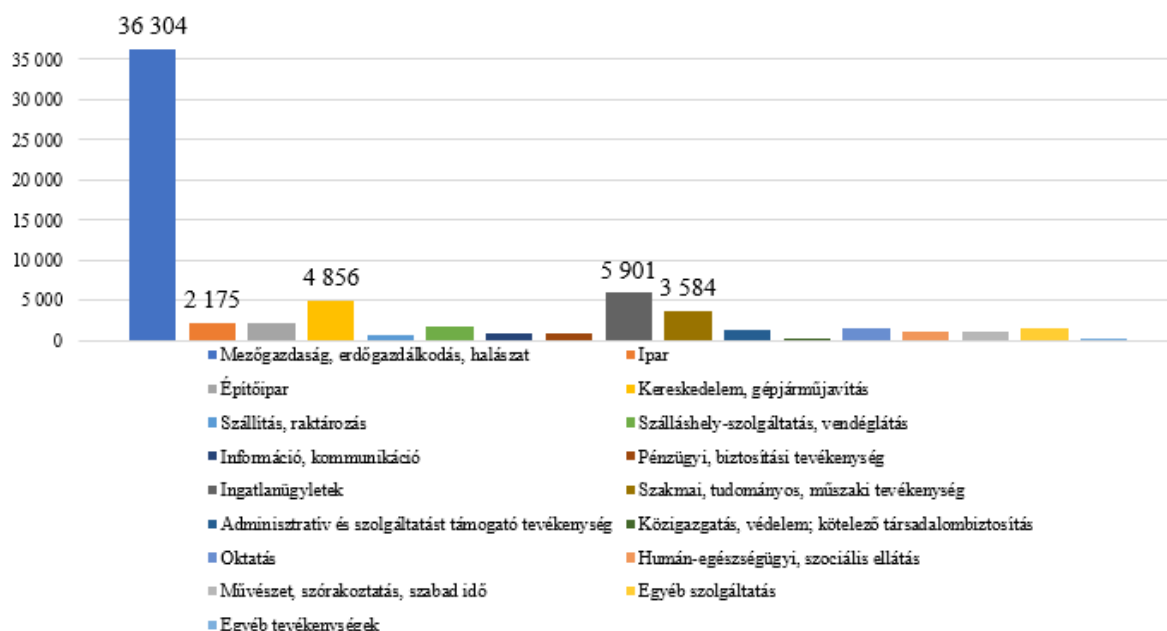
Önálló vállalkozó ebben az esetben az egyéni vállalkozásról szóló törvény hatálya alá tartozókon kívül a gazdasági tevékenységet folytató, külön adószámmal rendelkező vállalkozók (pl. szellemi szabadfoglalkozásúak, mezőgazdasági őstermelők) is.⁴⁴

Az 1.000 lakosra jutó vállalkozás száma 189, ez magasabb mind a régiós (187), mind az országos (173) eredménynél.

A legtöbb Békés megyei vállalkozást a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat, majd az ingatlanügyletek, illetve a kereskedelem, gépjárműjavítás, valamint a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység, végül pedig az ipar területén tartják nyilván.

⁴⁴ Fókuszban a megyék - Módszertan
<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/megy/162/modszertan.pdf>

Regisztrált vállalkozások száma Békés megyében gazdasági ág szerint
2016. I. félévében

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés, Békés megye

Békés megyében a 8.658 társas vállalkozásból 5.805 korlátolt felelősségű társaság, 2.385 betéti társaság és 73 részvénytársaság volt 2016 I. félévének végén regisztrálva.

A legtöbb, 1.521 kft. a kereskedelem, gépjárműjavítás területén működik, az ipar területén 743, az építőiparban 600, szakmai, tudományos, műszaki tevékenység keretében 636, míg a mezőgazdaságban 468. A bt-k közül 555 kereskedelem, gépjárműjavítás területén, 425 a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység keretében, 298 a humán-egészségügyi, szociális ellátás, 230 az ipar területén, 182 az építőiparban, 116 pedig az információ, kommunikáció területén működik.

A társas vállalkozások 88%-a 10 fő alatti létszámmal rendelkezett, ezzel szemben 250 fős, vagy azt meghaladó létszámú 13 volt a megyében.

A Békés megyei gazdasági szervezetek beruházásainak értéke 2016. első félévében mindösszesen 22,05 milliárd forint volt, az előző év azonos időszakához képest 52,5%-kal csökkent. A fejlesztési összegek jelentős részét, 47%-át az iparban használták fel (10,35

milliárd forintot), illetve a mezőgazdaságban 24%-át (5,3 milliárd forintot), továbbá kereskedelemben 1, 37 milliárd forintot.

Az iparon belül a feldolgozóiparban költöttek jelentősebb összegeket beruházásra, és a legnagyobb részét gépekre, berendezésekre, járművekre (70%), továbbá építkezésekre (24%) fordították.

Összefoglalóan elmondható, hogy a vállalkozói aktivitás alacsony, és különösen a regisztrált szervezetek esetében erősen agrártúlsúlyos. Szerény a társas vállalkozások súlya, ezen belül különösen kicsi a részvénytársasági formában működőké.⁴⁵

Komoly szerkezeti problémákra utal, hogy a nagy- és középvállalatok száma szinte minden ágazatban csekély, és nagyon kevés kisvállalat tud középméretűvé válni, továbbá alig találni példát középvállalat nagyvállalati szintre lépésére.⁴⁶

A korábbi vizsgálatok szerint a megye gazdasági értelemben kétpólusú volt: Békéscsaba mellett Orosháza gazdasági centrum szerepe volt kiemelkedő a nagyvállalati központok száma, valamint a kettős könyvelést végző cégek árbevétele alapján, bár a megyei nagyvállalatok esetében a cégek központ azonosítása nem feltétlenül elégséges, ugyanis több meghatározó ipari és szolgáltató vállalkozás esetében a tényleges termelés megoszlik két, vagy több telephely között, s minden telephelyen érdemi foglalkoztatás, illetve termelés folyik (pl. Linamar: Orosháza és Békéscsaba, Élésker kb. 25 üzlettel Békés megyeterületén, Csaba Metál: Békéscsaba és Szeghalom, Körös Volán Békéscsaba, Békés, Gyula, Mezőkovácsháza, Orosháza, Szarvas forgalmi irodák és javító egységek).⁴⁷ Összességében a gazdasági rangsor élén egyértelműen a megyeszékhely áll, azt Orosháza, Gyula és Szarvas követi, majd a kisvárosi hálózat meghatározó elemei (Békés, Szeghalom, Gyomaendrőd, Mezőberény, Tótkomlós) alkotják a gazdasági térstruktúra gerincét.⁴⁸

5.2.2. A primer kutatás eredményei

A felmérések során 1.000 vállalkozás volt együttműködő lefedve a megye egész területét.

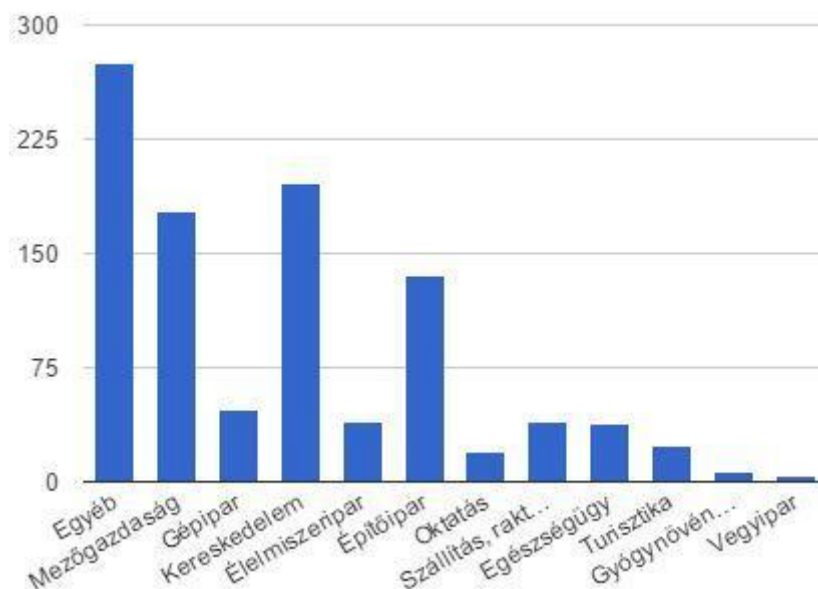
⁴⁵ Békés Megye Területfejlesztési Konceptiója - Helyzetelemzés, helyzetértékelés
http://www.bekesmegye.hu/wp-content/uploads/2015/11/TFO_Teruletfejlesztes_Konceptio__Helyzetelemzes.pdf

⁴⁶ Uo.

⁴⁷ Uo.

⁴⁸ Uo.

Békés megyei vállalkozások ágazati megoszlása (db)

Forrás: saját kutatás alapján saját szerkesztés

A válaszadók 95,3%-a hosszú távon tervezi működését, 92,7%-uk nagyobb piaci részesedést szeretne elérni. A megkérdezettek 80,3%-a céljai eléréséhez külső segítséget is igénybe kíván venni.

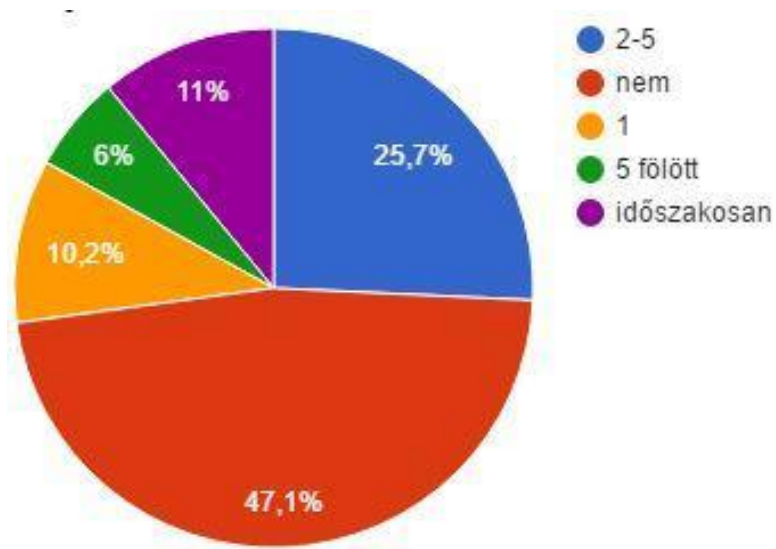
Az igényelt lehetőségek:

- vállalati tanácsadás	33,2%
- cégvezetői képzés	32,8%
- munkavállalói képzés	51,2%
- foglalkoztatási támogatás	76,8%
- fejlesztési források	74,3%
- K+F	30,4%
- marketing lehetőségek	47,3%
- ágazaton belüli együttműködés	58,5%
- együttműködés más ágazatokkal	51,8%

5.2.2.1. Létszámbővítési tervek

A válaszadók több mint fele valamilyen szintű létszámbővítést tervez a következő 3 évben.

A lekérdezett vállalkozások foglalkoztatotti létszámának bővítése 2017-2019 (fő):

Forrás: saját kutatás alapján saját szerkesztés

A létszámigényt az alábbi végzettséggel tervezik feltölteni:

26,4%	Szakképzett
20,9%	Szakmunkás
16,2%	Szakképzett, szakmunkás
7,2%	Diplomás
6,3%	Diplomás, szakképzett
4,9%	Betanított munkás
4,4%	Szakmunkás, betanított munkás

Forrás: saját kutatás alapján saját szerkesztés

A megkérdezettek 60,1%-a tervez létszámbővítést az elkövetkezendő három éven belül. A válaszadók többsége egy, illetve két éven belül 2-3, míg három év alatt akár 30 fővel is

bővítenék a vállalkozásuk foglalkoztatási létszámát betanított munkásokkal, szakmunkás végzettséggel és szakmai továbbképzéssel rendelkezők személyekkel.

Mezőgazdasági, gépipari, építőipar, és kereskedelmi területen keresnek leginkább új munkavállalókat, többnyire 25 év alatti fiatalokat, alacsony iskolai végzettségűeket, 30 év alatti pályakezdő diplomásokat, 50 év felettieket, tartós munkanélkülieket, és foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülőket, valamint roma nemzetiséghez tartozó személyeket.

A kutatásunk keretében megkeresett vállalkozók 72,9%-a élne a hátrányos helyzetű dolgozók foglalkoztatásához járó támogatással, de 61,9 százalékuk a gyakorlati hely biztosításától sem zárkózna el.

Új munkavállaló felvételekor főként a betanított jellegű és szakmunkás képzést igényelik a vállalkozók.

A felmérés kitért a vállalkozók képzési igényeire is, közel 90 OKJ-s szakmát és egyéb képzettséget jelöltek meg, olyan szakmákat, amelyekkel szeretnék, ha a leendő munkavállalóik rendelkeznének. A megkérdezett vállalkozók a megye 11 kiemelt ágazatában tevékenykednek, így képzési igényüket is ezen ágazatokat érintve adták meg.

A kisebb méretű vállalkozások szakmunkásokat jelöltek meg, még a nagyobb méretű foglalkoztatók a betanított jellegű foglalkoztatást részesítik előnyben, mert ez által olyan munkaerőt kapnak, ami az ő gazdálkodásuknak megfelelő, azonban szívesen biztosítanak gyakorlati oktatási helyet is.

5.2.2.2. Képességfejlesztési igények

A munkacsoportos megbeszéléseken – ágazattól függetlenül – a foglalkoztatók részéről rendszeresen felmerült, markánsan megfogalmazott kérés volt, hogy amennyiben lehetséges, úgy a célcsoport sajátosságaiból adódóan szükséges lenne a programba bevonásra kerülő, leendő munkavállalók alapképességeit fejleszteni. Ezáltal is növelve esélyüket a munkaerőpiacon történő minél sikeresebb elhelyezkedésében. *(Több alkalommal megfogalmazásra került az is, hogy az alapkompenciáiban hiányos munkavállalók kiszűrése jelentősen leterheli a munkaerő kiválasztásával foglalkozó vállalkozási kapacitásokat.)*

Annak érdekében, hogy a Projekt végrehajtása reagálni tudjon az egyértelműen alátámasztott fenti ágazati érdekekre szükség van:

- a) a célcsoport elsődleges munkavállalási kompetenciáit mérő előzetes értékelési eljárás (a továbbiakban: Teszt) alkalmazására, hogy egyértelműen megmutatkozzanak az egyes célcsoporti tagok konkrét fejlesztési igényei, és a munkáltatók személyügyi területének leterhelése nélkül - a Békés Megyei Kormányhivatal bevonásával - transzparens módon előzetesen értékelhetővé váljanak a program keretében mozgósítható potenciális munkavállalók;
- b) a Projekt költségvetésében a „B” főtevékenységek között szerepeltetett *„Célcsoport támogatásának költségei”* költség soron megjelenítésre kerülnek a vállalkozások által fontosnak tartott képességfejlesztési tevékenységek.

Erre a felmerülő igényre reagálva, illetve az operatív részletek tisztázásra a Békés Megyei Önkormányzat (a továbbiakban: BMÖ) önálló képzési munkacsoport felállítását kezdeményezte. A munkacsoport ülésein egyetértés alakult ki a Teszt összeállításának és alkalmazásának szükségességéről. A Teszt előzetes validálásában, a foglalkoztathatóság minimális szintjének, valamint a különböző munkakörök betöltéséhez szükséges alapvetően elvárható szintek meghatározásában segítségüket is felajánlották a partnerek. A kompetenciát mérő teszte(ke)t a konzorciumi partnerek a Kamarát és a munkáltatókat bevonva dolgozták ki, hogy a foglalkoztatók számára a legmegfelelőbb munkaerő kerüljön kiválasztásra, ill. szükség esetén ezt követően képzésbe vonásra.

A fentebb leírtak megvalósítása érdekében jelenleg már kidolgozás alatt áll az alábbi két, kifejezetten jelen projektben felhasználni kívánt képzési program.

Az alapképességfejlesztés fejlesztés ipari foglalkoztatáshoz - D képzési kör

A teljes óraszám kb. 250-300 óra. Az elmélet/gyakorlat aránya 40/60 %.

A program az alábbi modulokból áll: **általános alapképesség fejlesztés** (szövegértés, alapvető számolási készség, kommunikáció, IT), terjedelme 200 óra. **Ipari foglalkoztatással kapcsolatos alapkompétencia** (szervezeti, technológiai minőségbiztosítási alapfogalmak értelmezése, begyakorlás), terjedelme 100 óra.

Gépipari összeszerelő operátor (B képzési kör)

Az óraszám 250-350 óra. Az elmélet/gyakorlat aránya 30/70 %.

A képzés teljesítése után a képzésben résztvevő alkalmazhatóvá válik **gépiparban, jellemzően sorozatgyártási körülmények között, pontosan meghatározott technológiai sorrendet leíró utasításoknak megfelelő szerelési munkára**. Elvégzi az adott szerelési ütemre előírt műveleteket, méréseket, minőségirányítási dokumentációkat, üzemelteti az automatizált gyártósorok egyes szakaszait, eszközeit, elvégzi a napi karbantartási feladatokat.

6. Békés megye foglalkoztatási célkitűzései

6.1 Jövőkép és általános cél meghatározása

Foglalkoztatási jövőkép:

Békés megye innovációorientált gazdaságfejlesztéssel, egyetemi bázisainak megtartásával, vállalkozási aktivitásának növelésével és a vállalkozások közötti együttműködések támogatásával ***munkahelyeket hoz létre*** (elsősorban a tizenegy kiemelt gazdasági ágazatban), amelyek tartósan hozzájárulnak a szakképzett és diplomás munkaerő megtartásához, hatékony ***szakképzési rendszert alakít ki*** a vállalkozások részvételével, ***támogatja a szociális gazdaságot*** a hátrányos helyzetűek foglalkoztatása érdekében.

A Paktum információs, tanácsadási, partnerség-szervezési szolgáltatásaival érdemben segíti a vállalkozások, képzőintézmények, önkormányzatok, civil szervezetek működését és továbbfejlődését.

Általános cél a foglalkoztatásban:

A megye foglalkoztatási és gazdasági helyzetének javítása, munkaerőpiacának védelme.

Operatív célok:

1. A Békés megyei vállalkozások foglalkoztatási képességeinek javítása
2. Az álláskereső, pályakezdők, kiemelten a hátrányos helyzetű személyek és inaktív munkaerőpiaci helyzetének javítása, alkalmazkodó- és versenyképességének fejlesztése
3. Megyei szintet lefedő, átfogó paktum létrehozása, amelynek alapjait a helyi megállapodások alkotják
4. Szociális gazdaság fejlesztése

6.2. Operatív célok és azok eléréshez szükséges intézkedések

6.2.1. A Békés megyei vállalkozások foglalkoztatási képességeinek javítása

6.2.1.1. Be nem jelentett munkavállalás elleni küzdelem

Békés megye munkaerőpiacán – különösen néhány megyére jellemző ágazatban – napjainkban is számottevő a fekete és szürke foglalkoztatás jelenléte. Ezen foglalkoztatási formák a gazdaságban egyrészt tisztességtelen versenyelőnyhöz juttatják a feketén foglalkoztató munkaadókat a tisztességes és bejelentett munkaszerződésekkel működő vállalkozásokkal szemben, másrészt a munkavállalói oldalon egy nagyfokú bizonytalanságot és kiszolgáltatottságot, illetve a szociális, nyugdíj és egészségügyi ellátórendszerekből való kirekesztődést eredményezi az alkalmazottak számára. A megye alacsony foglalkoztatottsági szintjében bizonyára jelentős szerepet játszik a fekete foglalkoztatás jelenléte is. A be nem jelentett foglalkoztatás a munkaadók oldaláról bizonyára a magas foglalkoztatáshoz kapcsolódó járuléktérhekkkel magyarázható, mely a megyében - adatokkal alátámaszthatóan - alacsony jövedelmezőséggel működő vállalkozások esetében valóban komoly problémát jelent. Ugyanakkor Békés megye jelentős munkaerő-piaci túlkínálatot mutató munkaerő piacán, a munkavállalók kényszerhelyzetükben, megélhetésük és családfenntartásuk érdekében kénytelenek elfogadni e számukra semmiképpen sem kedvező foglalkoztatási lehetőséget, a munkaadók által diktált feltételek szerint.

A be nem jelentett munkavállalás legfőképp azon szektorokra jellemző, melyekben viszonylag gyenge az állami szerepvállalás és kontroll (például ahol az üzletet a helyszínen kötik – házilag szolgáltatások, szerelés, fodrászatok), illetve a sokszereplős piacoknál, melyeket elsősorban kicsi, rugalmas cégek uralnak. Ágazatok szerinti bontásban a fekete-munka és jövedelem legnagyobb arányban a mezőgazdaság (betakarítás, idénymunkák), az építőipar (karbantartás, szerelés, kalákamunka), a kereskedelem (utcai, illetve kiskereskedelem), a szállás és vendéglátás, valamint a fuvarozás szektorokban jelenik meg. A nehézségeket csak fokozza, hogy a fekete gazdaság sokszor teljes termelési láncon fut végig – ennek szereplői gyakran az adásvételt követően egyáltalán nem számláznak egymásnak – így folyamatos az eltitkolt jövedelemáramlás, melynek egyik eredménye a feketén fizetett bér. Gyakori a bejelentett jövedelmi szinten felüli rendszeres juttatás (szürke jövedelem) – ez feltételezhetően több embert érint, mint a tiszta feketemunka.

Az utóbbi években számos országos intézkedés történt a be nem jelentett munkavégzés csökkentése érdekében. Az egyik ilyen intézkedés volt az alkalmi munkavállalás bejelentésének telefonos illetve internetes felületen történő bevezetése, illetve bizonyos munkavállalói körhöz kapcsolódóan az alkalmi munkavállalás támogatásának fenntartása. Békés megyében ez a foglalkoztatási forma rendkívül népszerűvé vált.

Összességében a be nem jelentett foglalkoztatás visszaszorításához és a legális foglalkoztatás növeléséhez szankciókra és ösztönzésre egyaránt szükség van. El kell fogadnunk, hogy az illegális foglalkoztatáshoz kapcsolódó magatartás nem változtatható meg egyik napról a másikra, azonban mindent el kell követni a szemléletformálás érdekében, így az ösztönzés és szankcionálás mellett a tájékoztatást, figyelemfelhívást is kiemelten támogatni szükséges.

6.2.1.2. Hálózati együttműködés fejlesztése (kapcsolódó és támogató szolgáltatások és termékek)

A globalizált piaci verseny közepette nem várható el, hogy a vállalkozások a termelési értéklánc valamennyi szegmensében - akár nemzetközi összehasonlításban is – maximálási versenyképesség mentén léphessenek piacra. Ez a megállapítás különös aktualitással bír egy olyan hátrányos helyzetű megyében, mint amilyen Békés megye, ahol a vállalkozás nagyobb részének a termelési értéklánc inkább egy-egy szegmensében lehetnek maximum komparatív előnyei. A Paktum szervezet célja, hogy a projekt költségvetésébe allokált tevékenységek segítségével a megyei gazdaság hálózatosodását segítse.

6.2.1.3. Mikroállalkozások piacra lépésének és fejlődésének támogatása

A mikroállalkozások piacra lépésének támogatására szolgál a projekt költségvetésébe tervezett 40 fő vállalkozó válását segítő támogatás. Kiemelt eredményeket vár a projektet irányító paktumszervezetet a vállalati tanácsadási tevékenységek és a vezetőképzés során átadott versenyképes tudás mikroállalkozás oldali aktivizálásától. A fenti tevékenységek célja, hogy a vállalkozások vezetői üzletemberekké válhassanak.

Foglalkoztatási oldalról a munkaerő több mint 2/3-át KKV-k foglalkoztatják, és országos szinten a vállalkozások több mint 95% mikroállalkozás, tehát a kiemelt célcsoportként történő kezelésük nem igényel további magyarázatot.

6.2.1.4. Az informális vállalati kapcsolatok fejlesztése

A Hálózati együttműködés fejlesztése intézkedést bemutató, 6.2.1.2. pontban alátámasztásra kerültek a hálózatosodó gazdaság fejlesztésének szükségessége irányába mutató folyamatok. A vállalatok közötti informális kapcsolatok erősítése a fenti folyamatok „soft” elemeit képezik, és felerősítik a konkrét együttműködési/kiegészítő kapcsolatok kialakulásának környezeti ingereit.

A versenyképesség Porter modelljének megfelelően egyértelműen megállapítható, hogy önálló vállalkozások magtermékei nem lehetnek elegendően versenyképesek a nemzetközi piacokon, ahol multinacionális vállalatok, kontinenseket átívelő termelésoptimalizált klasztereinek termékei a versenytársak. A megye gazdaságának fejlesztése érdekében szükség van piacismeret oldalon a *„Megyei húzóágazatok termékeinek értékesítésére vonatkozó nemzetközi piacelemzés, trendelemzés”* megállapításának felhasználására. A kimeneti oldalon pedig a kapcsolódó és támogató szolgáltatásokat nyújtó, ill. termelő vállalkozások közötti informális kapcsolatok erősítésére, a 6.2.1.2 és 6.2.1.4 fejezetben jelzetteknek megfelelően.

6.2.1.5. Fiatalok vállalkozóvá válásának támogatása

A fiatalok munkanélküliségére adható megoldási javaslatok és válaszingtézkedések között hangsúlyos szerep jut a fiatalok vállalkozási kedvének javítására, illetve vállalkozásuk elindításának támogatására. Ehhez komplex intézkedéscsomag szükséges, amely magába foglalja többek között a vállalkozással kapcsolatos ismeretek átadását, a szemléletformálást, a folyamatos mentorálást, valamint a vállalkozás indításához szükséges visszatérítendő mikro-hitelek és vissza nem térítendő támogatások kombinációjának kialakítását és ezeken keresztül az életképes üzleti ötletek támogatását (a vállalkozó saját kockázatát is megjelenítve). Pilot jelleggel célszerű egy ún. KKV generációváltó programot is kidolgozni, mely a kérdéses körbe eső – főként vidéki – KKV-kat és a fiatalokat összeköti: ezzel segítve a vállalkozások fennmaradását és a fiatalok vállalkozási vagy karrierépítési terveit.

6.2.1.6. Az ipari parkok, inkubátorházak illetve helyi piacok infrastruktúrájának fejlesztése

A Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (továbbiakban: TOP) 1. prioritásnak (a Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére), az 1.1 Helyi gazdasági infrastruktúra fejlesztése intézkedésen belül ipari parkok, iparterületek (TOP-1.1.1), inkubátorházak (TOP-1.1.2), valamint helyi gazdaság fejlesztésére (TOP-1.1.3) van lehetőség.

Békés megye Integrált Területi Programjában a Helyi gazdasági infrastruktúra fejlesztésére az 1-es prioritás forráskeretének 39,32%-át, azaz 8,296 Mrd Ft-ot allokál.

A megye az 1.1-es intézkedés forráskeretének 43,39%-át allokálja a földrajzi célterület szerinti lehatárolásra (ebből a mezőkovácsházi járásnak 1,5 milliárd forintot; a sarkadi járásnak 750 millió forintot, a szarvasi járásnak 700 millió forintot; az orosházi járásnak 350 millió forintot, az öt járást érintő Ipari és turisztikai fejlesztési programra 300 millió forintot.)

„A fejlesztett vagy újonnan létesített iparterületek és ipari parkok területe” elnevezésű kimeneti indikátorból a megye által vállalt célérték 2018-ra 20 hektár, 2023-ra pedig 99,61 hektár. Ugyanezen indikátor országos célértéke 2018-ra 275, 2023-ra pedig 1373 hektár.

6.2.1.7. Megyén kívüli működő tőke bevonása, a helyben lévő vállalkozások befektetéseinek támogatása

A megyén kívüli működő tőke bevonása és a helyben lévő vállalkozások befektetéseinek támogatása intézkedések előzetesen tervezett elemei az ipari parkok, inkubátorházak ill. helyi piacok infrastruktúrájának fejlesztése intézkedésre allokált közvetlen 8,296 Mrd Ft-os TOP keret biztosít fedezetet. Ezen túlmenően a konzorciumvezető megyei önkormányzat tervezési jogkörébe utalt TOP-os források jelentős mértékben járulnak hozzá a vonzó vállalkozói környezet kialakításához, a következő felépítés szerint: elérhetőség javítása: 131, ill. 311-es fejlesztések 9,17 Mrd Ft értékben, vállalkozói kiszolgáló infrastruktúra kiépítése: 141, 211, 212, 213 15,193 Mrd Ft értékben, versenyképes munkaerő megtapadását segítő fejlesztések: 411, 421, 431, 521, 531 projektek 6,181 Mrd Ft értékben.

6.2.1.9. Humán Erőforrás Térkép széleskörű alkalmazása

A TÁMOP-2.2.7.-B-2-13/2014-0004 Békés Megyei Képzési Klaszter, avagy gyakorlatorientált ágazati szak- és felnőttképzési együttműködések a megye hátrányos helyzetű térségeinek felzárkóztatása érdekében című projekt keretében kifejlesztésre került Humán Erőforrás Térkép, amely beváltotta a hozzá fűzött reményeket, a projekt lezárását követően a fenntartási szakaszban a gyakorlati használat tapasztalatait összegyűjtve, majd elemezve szükséges a már elkészült Humán Erőforrás Térkép további fejlesztése, hatékonyságának javítása.

6.2.2. Az álláskereső, pályakezdők, kiemelten a hátrányos helyzetű személyek és inaktív munkaerőpiaci helyzetének javítása, alkalmazkodó- és versenyképességének fejlesztése

6.2.2.1. Egész életen át tartó tanulás fejlesztése a szak- és felnőttképzés intézményrendszerének fejlesztésével

Az oktatásnak és képzésnek megkülönböztetett szerepe van a foglalkoztatási problémák megoldásában. A gazdaság fejlődése szempontjából alapkövetelmény a munkavállalók korszerű szakképzettsége, megfelelő szakmai felkészültsége. A fejlett országokban nyilvánvalóvá vált, hogy a kedvezőtlen munkaerő-piaci folyamatokat – a gazdaság és a közvetlen foglalkoztatás hatékonyságának növelésén túl – elsősorban az oktatás és a képzés kiterjesztésével, eredményességének és munkaerő-piaci relevanciájának fokozásával lehet részben megakadályozni, részben csökkenteni.

6.2.2.2. Duális képzés elterjesztése

A duális képzésnek, a tanulószerveződéses gyakorlati képzésnek számos előnye van: a vállalatok valós gazdasági környezete biztosítja a legkorszerűbb, naprakész ismereteket, a cégek képzési politikájában a leendő munkavállalók kiválasztásának szempontja biztosítja a ténylegesen minőségi képzést, továbbá a képzési forma azt is garantálja, hogy ténylegesen keresett és elhelyezkedést biztosító szakmákat tanuljanak a tanulók, mindezek révén a későbbiekben könnyebbé válhat a tanulók elhelyezkedése, csökkenhet a lemorzsolódás.

A duális képzés elterjesztéséhez kapcsolódóan az alábbi fejlesztési igények azonosíthatók:

- szakiskolák intézményfejlesztési támogatása a megváltozott körülményekhez való adaptáció segítése érdekében

A duális rendszer kiterjesztésének következményeként a szakiskolák funkciói megváltoztak, átrendeződtek. Elsősorban a szakiskolák új helyzethez való alkalmazkodását szükséges segíteni, amit meg kell előznie a szűk keresztmetszetek feltárásának, szakiskolai kapacitások alapos igényfelmérésének. Fontos a szakképzés irányítási hatékonyságának növelése és a szakképző iskolák szervezetfejlesztését szolgáló programok megvalósítása is.

- gyakornoki és ösztöndíjprogramok a munkába állás segítése érdekében

Az Ifjúsági Garancia keretében a fiataloknak gyakornoki lehetőségek felajánlására is sor kerül majd, mivel a gyakornoki időszakok gördülékenyebbé tehetik a munkaerőpiacra való

átmenetet. A korábbi (pilot) programok monitorozását, értékelését és a külföldi tapasztalatok megismerését követően hatékony támogatási formákat kell kialakítani.

- a nem fizikai foglalkozásokra képező szakképzés dualizálása

A hazai duális rendszer jellemzően csak a fizikai szakmák képzésénél érvényesül, a posztsekunder és felsőfokú szinten nem jellemző. Középtávú cél lehet a nem fizikai szakmák esetében a szakképzés mind nagyobb hányadának dualizálása. Ehhez először célszerű feltérképezni ennek feltételeit, érdekviszonyait, működő külföldi modelljeit.

- munkahelyi körülmények között megvalósuló gyakorlati képzést lehetővé tevő és tanműhelyi kapacitások fejlesztése a gazdálkodó szervezeteknél

A tanulószereződéses kapacitás növeléséhez és a szakképzésben résztvevők foglalkoztathatóságának javításához hozzájárulhatnak a vállalati tanműhelyi és munkahelyi környezetben megvalósuló beruházások, infrastrukturális fejlesztések. A tervezett infrastrukturális fejlesztések komplex gazdaságfejlesztési programok keretében valósulhatnak meg. Hasznosítva a korábbi időszakok tapasztalatait is, a párhuzamos fejlesztések elkerülése érdekében összehangolt fejlesztésekre van szükség. Fontos azonban, hogy a duális képzés erősítése érdekében végrehajtott infrastrukturális fejlesztések súlypontja, fókusza ne a vállalati tanműhelyi kapacitások – indokolt esetben történő – fejlesztésén legyen, hanem elsősorban a munkahelyi körülmények között megvalósuló gyakorlati képzést lehetővé tevő kapacitásfejlesztésen. Szükséges arra is figyelmet fordítani, hogy ne a gyakorlati képzést fő tevékenységként végző cégek részesüljenek a támogatásokban, hiszen esetükben nem valós duális képzés valósul meg.

6.2.2.3. Piacvezérelt képzési rendszer kialakítása, illetve a kínálat fejlesztése

2015 nyarán nagy változás ment végbe a szakképzés területén, melyre a Paktum Projekt is reagál. A Klebelsberg Intézményfenntartó Központ fenntartásában és működtetésében lévő szakképzési intézmények többsége a Nemzetgazdasági Minisztérium fenntartásába került, és létrejöttek az úgynevezett szakképzési centrumok. Ezek a szakképzési centrumok egyszerre tudnak interaktív pályaaorientációs tevékenységet végezni, elősegítve a minőségi bemeneti állományt. A másik oldalról a szakképzési centrumok aktív vállalati kapcsolatok kiépítésével, és a duális képzés kiszélesítésében nemcsak a gazdálkodó szervezeteknél folyó gyakorlati képzés arányának növelésében érdekeltek, hanem a képzés színvonalának folyamatos emelésében is.

6.2.2.4. A kvalifikált fiatalok helyben tartása, illetve az elvándorlás megállítása, Ifjúsági Garanciához kapcsolódó szolgáltatások és támogatások elterjesztése

A Foglalkoztatási Stratégiát készítő Konzorcium tagja a Békés Megyei Önkormányzat olyan támogató programot tervez, amely

- egyrészt a fiatalok egyéni kiválóságának támogatását, a tanulmányaikat befejezők oktatásból való visszatérését segítené,
- másrészt a kevésbé fejlett régiók számára - különös tekintettel a hátrányos helyzetű lakosságra- egy, a letelepedést támogató, a településen tartást szolgáló kezdeményezésként működne.

A program az alábbi táblázatban látható EFOP forrásokból kerülhet finanszírozásra. A támogatási igény benyújtók köre a megjelölt lehetséges kedvezményezettek köréből kerülne ki.

6.2.2.5. Az álláskeresők alap- és kulcskompetenciáinak fejlesztése

Az előkészítési tevékenységek során érkezett markáns ágazati inputok alapján, a megyei paktum célterületének számító hátrányos helyzetű álláskereső és közfoglalkoztatottak piaci alapú foglalkoztatásba történő visszavezetésének megkerülhetetlen feltétele az, hogy alapvető munkaerőpiaci képességeik (matematika, szövegértés, logika, szabálykövetés, higiénia stb.) fejlesztésre kerülhessenek.

A munkacsoportos megbeszéléseken – ágazattól függetlenül – a foglalkoztatók részéről rendszeresen felmerült, markánsan megfogalmazott kérdés volt, hogy amennyiben lehetséges, úgy a célcsoport sajátosságaiból adódóan szükséges lenne a programba bevonásra kerülő, leendő munkavállalók alapképességeit fejleszteni. Ezáltal is növelve esélyüket a munkaerőpiacon történő minél sikeresebb elhelyezkedésében. Erre a felmerülő igényre reagálva a Békés Megyei Önkormányzat képességfejlesztési munkacsoportos megbeszéléseket kezdeményezett. A munkacsoporti megbeszélések eredményei a bér/képzési programok alapképességfejlesztési D körös tevékenységei közé beépítésre is kerültek.

6.2.2.6. Atipikus foglalkoztatási formák elterjesztése

A munkaerő-piaci rugalmasság a munkaerőpiac szereplőinek a társadalmi, gazdasági, technikai változásokhoz való alkalmazkodóképességét jelöli. A rugalmasság növelésének igénye mind a munkáltatói, mind a munkavállalói oldalon megjelenik: előbbiek a termelési igényekhez, illetve az üzleti ciklusaikhoz való alkalmazkodást célozzák, utóbbiak munkavállalási hajlandóságát pedig magánéleti szükségleteik és életciklusuk határozzák meg.

A foglalkoztatás rugalmas módjaival mind a keresleti, mind a kínálati oldalon potenciális „tartalékok” szabadíthatók fel, ami növelheti a foglalkoztatottak számát. Vállalati oldalról a rugalmas foglalkoztatás növelheti a gazdasági alkalmazkodóképességet és ezáltal a versenyképességet is, a működéshez igazított rugalmas munkaszervezési módszerek elsajátítása révén. Másrészt a munkavállalói oldalon több olyan csoport is van a munkaerőpiacon, amely valamilyen oknál fogva nem tud, vagy nem akar hagyományos foglalkoztatási formában elhelyezkedni kisgyermek nevelése, idős hozzátartozó gondozása, vagy oktatásban való részvétel miatt.

Fontos kiemelni, hogy a nem hagyományos foglalkoztatási formákban való munkavégzés a munkaerő-piac rugalmasságnak csupán egyik eleme. A munkáltatók szempontjából a foglalkoztatás rugalmasságának fontos része a munkaszervezés rugalmassága, a munkakörök

és egyes szervezeti egységek közötti gyors átmenetek biztosítása, a munkatársak távolléte esetére a helyettesítések megoldása, a termelési igények és a munkavállalók preferenciái alapján összeállított munkarendek, valamint az egyéni élethelyzeteket (pl. kisgyermek vagy egyéb gondozásra szoruló hozzátartozó ápolása, oktatásban, képzésben való részvétel, betegség stb.) megfelelően és rugalmasan kezelni képes humánpolitika kialakítása. A munkaerő-piaci rugalmasság növelésében rejlő potenciál kihasználásának támogatására olyan beavatkozások szükségesek, amelyek javítják a vállalati munkaszervezési kultúrát, segítik a rugalmas munkaszervezési formák elterjesztését, illetve a családbarát munkahelyi környezet kialakítását (pl. vállalati és intézményi gyermekfelügyelet) és az alternatív gyermekellátási formák támogatását (pl. családi napközik).

Legjellemzőbb atipikus foglalkoztatási módok: részmunkaidős foglalkoztatás, távmunka, munkerő-kölcsönzés, egyszerűsített foglalkoztatás. Főként a következő célcsoportokat érintik a nem tipikus foglalkoztatási módok: gyermeküket otthon nevelők, megváltozott munkaképességűek, fiatal mobil munkavállalók.

Az intézkedések lehetséges irányai:

1. A rugalmas foglalkoztatás ösztönzése

Az új Munka Törvénykönyve megfelelő jogi környezetet biztosít a rugalmas foglalkoztatás elősegítéséhez. A rugalmas foglalkoztatásnak azonban csak egyik dimenziója az atipikus foglalkoztatási formák alkalmazása, emellett magában foglalja a rugalmas munkaszervezés lehetőségét (pl. munkavégzés helyének kombinálása). Ehhez kapcsolódik a rugalmas munkaidő alkalmazása is ott, ahol erre lehetőség van. Ilyenek lehetnek például – az Mt. adta lehetőségeknek megfelelően – a heti vagy havi munkaidő-keret, a törzsidő bevezetése rugalmasabb munkakezdéssel és befejezéssel stb. E rugalmas foglalkoztatási lehetőségek alkalmazása alkalmazkodik a munkavállaló élethelyzetéhez, időbeosztásához, általuk a munkavállalói motiváció, munkáltató iránti lojalitás erősödik. Megfelelő szervezés esetén e rugalmas munkaszervezési módok bevezetése a foglalkoztatónál többletköltség helyett akár költségmegtakarítással is járhat. Fontos ugyanakkor, hogy a rugalmasabb foglalkoztatás ne erősítse a „szürke” foglalkoztatást, a munkavállaló és a munkáltató közös megegyezésén, partnerségén alapuljon.

A rugalmas foglalkoztatás ösztönzésére irányuló támogatás bevezetésének szempontjai:

- A rugalmas munkaszervezés bevezetését mindenképpen meg kell előznie egy szervezeti átvilágításnak, melynek részét képezi a költségelemzés, illetve a lehetséges alternatívák bemutatása is. Fel kell mérni, hogy a foglalkoztatók számára mik azok a többletköltségek, melyek az átszervezéssel járnak, és amelyek kompenzálása a pályázatokon keresztül megvalósítható. A következő programozási időszak ez irányú intézkedéseit nem szabad rutinszerűen elindítani, a megfelelő célzottság, hatékonyság és eredményesség eléréséhez pontos képet kell felvázolni a támogatási igényekről és eszközökről, illetve érdemes felmérni a nemzetközi gyakorlatban már bevált módszereket és intézkedéseket. Ehhez kapcsolódva pilot programok finanszírozása is lehetséges a gazdálkodó szervezeteknél, illetve akár a közszféra egyes területein is (pl.: egészségügyi intézmények, iskolák stb.).

- A rugalmas foglalkoztatás és a rugalmas munkaszervezés bevezetése a kisgyermekes szülők esetében kulcskérdés, azonban egyéb munkavállalói csoportok, például a hozzátartozót gondozó/ápoló munkavállalók számára vagy az idősebb munkavállalók számára is kedvező lehetőséget jelentene. A rugalmas munkaszervezés emellett a jelenleg magas munkanélküliségi mutatókkal rendelkező fiatalok számára is hordozna előnyöket. Érdemes lenne megvizsgálni, hogy hogyan lehetne a konstrukciók kereteit a különböző célcsoportok igényeire szabni.

- Pályázati úton finanszírozást kell biztosítani a rugalmasabb munkavégzést bevezetni tervező foglalkoztatók részére a munkaszervezéssel kapcsolatosan felmerülő többlet költségeik támogatására. A vállalkozások számára nyújtott támogatások esetében az intézkedés állami támogatás-szemponrtú vizsgálata javasolt.

- A minőségi munkahelyek megteremtése érdekében érdemes lenne támogatni a vállalkozások társadalmi felelősségvállalásra (angolul Corporatesocialresponsibility, röviden CSR) irányuló tevékenységét. A kisebb vállalkozások számára a munkaerő elkötelezettségét növelő, a vállalkozó szellemiségét erősítő társadalmi felelősségvállalásra épülő tevékenységek a nagyvállalatokhoz képest fajlagosan drágábbak. E probléma feloldására kiegészítő jelleggel kis összegű támogatást, illetve tanácsadást (ötleteket) lehetne nyújtani a kedvezményezettnek. Fontos, hogy a pályázati keretek megfelelően rugalmasak és egyszerűek legyenek. Lényeges az is, hogy a vállalkozás munkatársai közvetlenül vegyenek részt a vállalat CSR-projektjében tervezett tevékenységben (akár mint a támogatott tevékenység alanyai, akár mint közvetlen közreműködők).

- Ingyenes tanácsadási és átvilágítási szolgáltatások nyújtásán keresztül a kisebb vállalkozások is ösztönözhetők a rugalmas munkaszervezési módszerek bevezetésére.
- Célszerű számba venni a projekt-végrehajtás során az Európai Bizottság által alkalmazni javasolt rugalmas költség-elszámolási formák minél szélesebb körű alkalmazását. A vállalkozások számára történő tanácsadás és a munkaszervezet rugalmas átalakításához kapcsolódó támogatás esetében a közvetett támogatás alkalmazása lenne célszerű.
- Megfontolandó a gazdasági szereplőket egy információs kampány (rendezvények szervezése, kiadványok) keretében a rugalmas foglalkoztatás és munkaszervezés előnyeiről tájékoztatni.
- Az intézkedések végrehajtásában a szociális partnerek, valamint a munkavállalókat képviselő egyéb nem kormányzati szervezetek részvétele is kívánatos.

2. Kisgyermekes rugalmas, napközbeni ellátásának fejlesztése

A 2007-2013 közötti időszakban a regionális operatív programok forrásaiból, valamint a TÁMOP 2.4.5 intézkedése keretében is létrehozásra kerültek 3 éven aluli gyermekek napközbeni ellátását biztosító szolgáltatások. Ugyan jelentős előrelépés történt a férőhelyek számát illetően, még így is tapasztalható kapacitáshiány. A gyermekellátás megszervezésének egyik leghatékonyabb módja, ha a szülő munkahelyén, annak munkaidejéhez is rugalmasan alkalmazkodva nyújtják a szolgáltatást. A jelenleg futó TÁMOP 2.4.5 intézkedése esetén a munkahelyi gyermekellátási szolgáltatások létrehozására – különösen a konvergencia régiókban – nem volt nagy kereslet, így szükséges a támogatás módjának átgondolása. A munkahelyen történő gyermekellátási szolgáltatás létrehozása, valamint helyi szintű szolgáltatások létrehozása ott, ahol kapacitáshiány jelentkezik, továbbra is szükséges.

A kisgyermekes rugalmas, napközbeni ellátásának fejlesztésére irányuló támogatás bevezetésének szempontjai:

- A fejlesztési irányok megalapozásához részletesen meg kell vizsgálni a korábbi projektek szakmai tartalmát. A pályázatok célzásának javítása érdekében igény lenne egy országos felmérésre is azért, hogy a további fejlesztésekre és szolgáltatások létrehozására elsősorban a szolgáltatáshiányos területeken kerüljön sor. Az intézkedést megelőző ex-ante értékelés szintén kívánatos.

- A támogatás elemei a gyermekellátási szolgáltatás infrastrukturális és tárgyi feltételeinek biztosítása, a szolgáltatást nyújtó gondozók képzése és foglalkoztatása, valamint a szolgáltatás működtetésével járó adminisztrációs költségek finanszírozása lehetnek.
- Célszerű a közszféra helyi és országos szinten megjelenő foglalkoztatóit is ösztönözni a pályázásra.
- Megfontolandó a gyermekellátási szolgáltatások fejlesztése esetében is a közvetett támogatási forma alkalmazása vagy minimum követelmények megállapításával az egyszerűsített pályázati forma.
- A költségkalkuláció kapcsán külön meg kell vizsgálni az intézkedés ERFA igényét, illetve finanszírozási módját, tekintettel az OP-tervezet programozási sajátosságaira (keresztfinanszírozás problémája). A korábbi hasonló konstrukció esetében 40% volt az ERFA-arány, célszerű a végrehajtási tapasztalatokat, illetve a jellemző költség-kategóriákat (építési költség, eszközbeszerzés stb. aránya) figyelembe venni a következő konstrukció tervezésekor
- Szükséges KMR esetében tükörpályázat indítása, tekintettel arra, hogy a tapasztalatok alapján a kapacitáshiányok miatt a kisgyermek-ellátási szolgáltatások létrehozására ebben a régióban különösen nagy szükség lenne.

6.2.2.7 Munkaerő-piaci szolgáltatások nyújtása programba bevont személyeknek

Az ügyfelek részére nyújtható munkaerő-piaci szolgáltatások, az egyének munkaerő-piaci helyzetének javítását segítik az ügyfél igényeihez igazodó, személyre szabott szolgáltatások formájában. A munkaerő-piaci szolgáltatások megvalósítása a 30/2000. (IX. 15.) GM rendelet a munkaerőpiaci szolgáltatásokról, valamint az azokhoz kapcsolódóan nyújtható támogatásokról foglaltaknak megfelelően történik.

A hatékony munkaerő-piaci szolgáltatások jellemzője, hogy:

- minden programba bevont személy részére hozzáférhetőek,
- szükség esetén kapcsolódnak a többi munkaerő-piaci programhoz,
- kifejezetten az egyén szükségleteire és igényeire összpontosítanak figyelembe véve az egyes álláskeresőket sajátosságait,
- akár egy egész életpályát meghatározóak,

- társadalmilag elfogadottak.

A munkaerő-piaci szolgáltatások célja, hogy az egyén tudatos életpálya építési készsége és az önálló álláskeresési készsége javuljon, fejlődjön a kommunikációs, önérvényesítési készsége, nőjenek munkaerő-piaci ismeretei, valamint javuljon az egyén mentális jólléte.

6.2.3. Megyei szintet lefedő, átfogó paktum létrehozása, amelynek alapjait a helyi megállapodások alkotják

6.2.3.1. Mintaprojekteken keresztül a partnerség erősítése és kiszélesítése

Kistérségi startmunkaprogramokon keresztül jelentős értékteremtő tevékenységek folytak:

- mezőgazdasági programelem: üvegházás termesztés, fóliasátorban végezhető tevékenységek, állattartással és tenyésztéssel kapcsolatos tevékenységek
- értékteremtő programelem: szakmunkások bevonásával önkormányzati ingatlanok felújítási munkálatainak elvégzése, uniós előírásoknak megfelelő játszótér építése, intézmények bútorainak felújítása, közterületre kihelyezhető virágtartók készítése, települési útbaigazító táblák, információs útmutatók készítése stb.
- szociális programelem: a belterületi közúthálózat javítása, a mezőgazdasági földutak karbantartása, az illegális hulladéklerakó-helyek felszámolása és a belvíz-elvezetési programok keretén belül a téli időszakban is végezhető munkák.

6.2.3.2. A szervezeti működés pénzügyi fenntarthatóságának megteremtése

A konzorciumvezető BMÖ-höz telepített „Szakértői tanulmány a projekt hatékonyságának és eredményének vizsgálatára - Paktumfejlesztési gyakorlati kézikönyv elkészítése” tevékenység kiemelt célja a Paktumszervezet intézményi fenntartása, és a vállalati kapcsolatok folyamatos gondozása a projekt tervezett befejezését követő időszakon túlmutató módon. A tervezett szakértői tanulmány, a 2020 utáni hazai, közösségi és magán finanszírozási lehetőségek figyelembevételével, és a paktumszervezetben dolgozó pályázati szakemberek gyakorlati tudásának használatával szervezeti és finanszírozási forma tekintetében is konkrét javaslatokkal szolgál majd.

A szervezeti működés pénzügyi fenntarthatóságának megteremtése a projekt felhívásában is kiemelt feladat, fontos, hogy ez a tevékenység - a szakmai megvalósítás és PM szervezet tevékenységétől függetlenül - a projekt megvalósítása során önálló szakértői szinten is képviselőre kerüljön.

6.2.4. Szociális gazdaság fejlesztése

6.2.4.1. Szociális gazdaság és társadalmi vállalkozások foglalkoztatási programokkal történő fejlesztése

A nonprofit szektorban működő szervezetek fontos szereplői a foglalkoztatáspolitikai alakításának, munkaerő-piaci beavatkozások végrehajtásának és a munkanélküliek elhelyezkedését segítő intézményrendszernek, szervezeti hálózatnak. Egyrészt humán szolgáltatások biztosításával, alternatív foglalkoztatási kezdeményezések lebonyolításával hozzájárulnak a munkaerő foglalkoztathatóságának javításához, másrészt az utóbbi időszakban foglalkoztatási szempontból is jelentős tényezővé váltak a nonprofit szervezetek.

A tisztán profitelvű vállalkozási tevékenységhez képest a társadalmi célokat is megvalósító gazdasági tevékenység jelentőségét felismerve a 2014-2020-as tervezési időszakban az Európai Bizottság nagy hangsúlyt helyez ennek a szektornak a fejlesztésére, támogatására. Ez tetten érhető az új ESZA rendeletben, ahol önálló beruházási prioritásként szerepel a szociális gazdaság fejlesztése.

6.2.4.2. Értékteremtés a közfoglalkoztatáson belül és azon kívül

A közfoglalkoztatás értékteremtő képessége azon múlik többségében, hogy milyen tevékenységet szánunk a belépő személyeknek, illetve milyen vezetéssel, irányítással látják ezt el. Értékteremtő módon még akár piaci értékesítésre alkalmas termékeket is képesek előállítani, ha ehhez megfelelő mennyiségű alapanyag, eszköz és koordináció társul. Békés megyében is előfordultak a következő termékek: sajt, túró, seprű, vágósertés, szöttek, textíliák, mezőgazdasági termékek, fűszerpaprika, stb.

A hosszabb időtartamú közfoglalkoztatási program kapcsán főként a téli időszakban bekapcsolódnak az önkormányzatok intézményi működéséhez kapcsolódó feladatok elvégzésébe:

- közterületek takarítása, lombseprés, hó-eltakarítási munkák,
- önkormányzatok intézményeinek téli karbantartási munkálatai,

- önkormányzatok intézményeinek, egyéb közintézmények fával történő fűtésének megoldása,
- belterületi közlekedési útvonalak, járdák, kerékpárutak síkosság-mentesítése,
- szociális jellegű tevékenységek

Egyéb értékteremtő mintaprogramok

- digitalizálás,
- varrodai program,
- szegregátum/telep rehabilitáció,
- útkarbantartó programok (Önkormányzati útőr)

Szociális földprogram: Növénytermesztési (téli időszakban fóliasátras vagy üvegházi termesztés) és állattartási/tenyésztési feladatok végrehajtása, elsősorban az elsődlegesen közétkeztetést végző konyha ellátása céljára. A téli időszakban a program keretén belül alkalmazott közfoglalkoztatottak a szabad kapacitás erejéig a települések helyi, közösségi célú önkormányzati feladatait is végezhetik.⁴⁹

6.2.4.3. Társadalmi vállalkozások támogatása

A társadalmi vállalkozások támogatása esetében az új társadalmi vállalkozások létrehozásának segítése, illetve a már működő társadalmi vállalkozások dinamizálása és stabilizálása is fontos cél a tartós foglalkoztatási lehetőségek létrehozása érdekében. Ezen vállalkozások piacképes termékek és szolgáltatások előállításának ösztönzése révén, fenntartható üzleti modell alapján hosszabb távon önfenntartóvá válhatnak, amihez egyrészt fontos a folyamatos szakmai tanácsadás/mentorálás, valamint az átmeneti, degresszív jellegű kombinált, vissza nem térítendő és visszatérítendő pénzügyi támogatás nyújtása. A következő programozási időszak fókuszainak meghatározásakor a következő javaslatokat érdemes megvizsgálni:

- szervezeti forma helyett tevékenység támogatása
- társadalmi vállalkozásoknál a fenntarthatóság szempontjának középpontba állítása
- megfelelő szakmai kiválasztási rendszer
- társadalmi vállalkozási alap a visszatérítendő támogatások biztosítására

⁴⁹<http://kozfoglalkoztataskormany.hu/kozfoglalkoztatasi-programok-es-munkakorok-2014-2015-telen>

- társadalmi vállalkozásoknak nyújtott központi támogatási elemek

6.2.4.4. Szociális gazdaságban tevékenységet végzők tranzitfoglalkoztató szerepének erősítése

Tekintettel arra, hogy a tranzitfoglalkoztatás a hátrányos helyzetűek nyílt munkaerő-piac felé vezető első lépésének tekinthető, a tranzit foglalkoztatási programok keretében megvalósuló képzéseknek a tényleges munkaerő-piaci igényekre szükséges reagálniuk. A munkaerő-piaci megfelelés vizsgálatára a korábbiaknál nagyobb figyelmet szükséges fordítani, már a kiválasztási eljárás keretében is. A munkaerő-piaci kereslethez való jobb igazodás érdekében a támogatott szervezeteknek együtt kell működniük olyan helyi, térségi vállalkozásokkal, munkáltatókkal, akik a programból kilépők számára munkalehetőséget kínálhatnak. Emellett az elsődleges munkaerő-piacra való belépés segítése érdekében a projektgazdának az NFSZ-szel való együttműködés előírása szükséges, beleértve a célcsoport bevonásában és kiválasztásában való együttműködést is.

A foglalkoztatási stratégiát megalapozó „Szociális szövetkezetek és védett szervezet iparági és foglalkoztatási szempontú elemzése” című tanulmány kimutatta, hogy szükség van az ilyen besorolású szervezetek esetében a foglalkoztatást elősegítő eszközök felhasználásának újragondolását. A szociális szövetkezeteknek problémát jelent a továbbfoglalkoztatási kötelezettségből adódó bérköltség előteremtése ezért javasolják, hogy rájuk nézve ez ne legyen kötelező. Hasonló probléma és egyben elhangzó javaslat, hogy az esetükben is érvényes – 6 hónapos moratórium eltörlésre kerüljön, tekintettel arra, hogy a támogatott munkaerőt nem tudják tovább foglalkoztatni azt követően, hogy lejárt a munkavállalóhoz járó bértámogatás, s az ilyen munkaerőt támogatással újra nem veheti föl. Ezért javasolják, hogy a 6 hónapos moratórium az esetükben eltörlésre kerüljön.

6.2.4.5. Nem állami szereplők komplex foglalkoztatási programjainak támogatása

Az intézkedés fontosságát a Paktumszervezet működésének, és a foglalkoztatási programok 2021-et követő biztosítása adja. A jelen Projekt eredményeinek, a fejlesztési program előkészítési és megvalósítási időszakán túlmutató fenntartása érdekében elengedhetetlen a „6.2.3.2. A szervezeti működés pénzügyi fenntarthatóságának megteremtése” c. fejezetben vállalt tevékenység végrehajtása.

A 6.2.4.5 intézkedéseknek a Projekt elszámolható költségkeretén túlmutató támogatása biztosíthatja azokat a pilot-jellegű tapasztalatokat, melyek a 2021 utáni finanszírozás lehetőségeit a vállalkozások igényeinek megfelelő módon, piaci finanszírozás alapján megteremthetik.

Békés megye fejlesztési célrendszerét az alábbi ábra szemlélteti:

I. STRATÉGIAI CÉL

- I.1 A megye foglalkoztatási-, gazdasági helyzetének javítása, munkaerőpiacának védelme

II. OPERATÍV CÉLOK

- II.1. A Békés Megyei vállalkozások foglalkoztatási képességeinek javítása
- II.2. Az álláskereső, kiemelten a hátrányos helyzetű személyek és inaktív munkaerő-piaci helyzetének javítása, alkalmazkodó- és versenyképességének a fejlesztése
- II.3. Megyei szintet lefedő, átfogó paktumrendszer létrehozása, melynek alapjait a helyi megállapodások alkotják
- II.4.1. Szociális gazdaság fejlesztése

III. OPERATÍV ELÉRÉSHEZ SZÜKSÉGES ALCÉLOK MEGHATÁROZÁSA

II.1. A Békés Megyei vállalkozások foglalkoztatási és versenyképességeinek javítása:

- II.1. Be nem jelentett munkavállalás elleni küzdelem
- II.1.2. Hálózati együttműködés fejlesztése (kapcsolódó és támogató szolgáltatások és termékek)
- II.1.3. Mikro vállalkozások piacra lépésének és fejlődésének támogatása
- II.1.4. Az informális vállalati kapcsolatok fejlesztése
- II.1.5. Fiatalok vállalkozóvá válásának támogatása
- II.1.6. Az ipari parkok, inkubátorházak ill. helyi piacok infrastruktúrájának fejlesztése
- II.1.7. Megyén kívüli működő tőke bevonása
- II.1.8. A helyben lévő vállalkozások befektetéseinek támogatása
- II.1.9. Humán Erőforrás Térkép széleskörű alkalmazása

II.2. Az álláskereső, pályakezdekők, kiemelten a hátrányos helyzetű személyek és inaktív munkaerő-piaci helyzetének javítása, alkalmazkodó- és versenyképességének a fejlesztése:

- II.2.1. Egész életen át tartó tanulás fejlesztése a szak- és felnőttképzés intézményrendszerének fejlesztésével
- II.2.2. Duális képzés elterjesztése
- II.2.3. A szakképzés minőségének javítása hatékonyságának növelése
- II.2.4. Piacvezérelt képzési rendszer kialakítása, ill. a kínálat fejlesztése
- II.2.5. A kvalifikált fiatalok helyben tartása, ill. az elvándorlás megállítása, Ifjúsági Garanciához kapcsolódó szolgáltatások és támogatások elterjesztése
- II.2.6. Az álláskereső alap- és kulcskompetenciáinak fejlesztése
- II.2.7. Atipikus foglalkoztatás formák elterjesztése

II.3. Megyei szintet lefedő, átfogó paktumrendszer létrehozása, melynek alapjait a helyi megállapodások alkotják:

- II.3.1. Mintaprojekteken keresztül a partnerség erősítése és kiszélesítése
- II.3.2. A szervezeti működés pénzügyi fenntarthatóságának megteremtése
- II.4. Szociális gazdaság és társadalmi vállalkozások foglalkoztatási programokkal történő fejlesztése

II.4.1. Szociális gazdaság fejlesztése:

- II.4.2. Értéktérmetés a közmunkaprogramokon belül és azon kívül
- II.4.3. Társadalmi vállalkozások támogatása
- II.4.4. Szociális gazdaságban tevékenységet végzők tranzitfoglalkoztató szerepének erősítése
- II.4.5. Nem állami szereplők komplex foglalkoztatási programjainak támogatása

7. Fejlesztési prioritások (intézkedési terv)

Békés megye munkaerőpiaci helyzete több ponton igényel beavatkozásokat. A rövid idő alatt megvalósítható munkaerőpiaci programoktól a szakképzés kínálatának aktualizálásán és minőségi fejlesztésén túl, a munkaerő-piaci résztvevők együttműködéséig. Majd a hosszú távú programok – mint az élethosszig tartó tanulás lehetőségeinek megteremtése, a hátrányos helyzetű álláskeresők és az inaktívak tömeges felkészítése és visszavezetése a munkaerőpiacra – kimunkálásán és megvalósításán át. Végül pedig a megyei lakosság helyben tartását célozva a fiatalok, a felnövekvő generációk ösztönzése a térségben való érvényesülésre, hatékony pályaaorientációval, szemléletváltással és készségfejlesztéssel.

Mindezen feladatok megvalósítása nem képzelhető el a munkaerőpiaci szereplők széles körű és hatékony együttműködése nélkül. Ezért a résztvevőkön túl a koordinációt végző Paktum Szervezetre is nagy feladat és felelősség hárul.

Jelen Stratégia széleskörű célrendszert állít fel a megyei munkaerőpiac fejlesztéséhez, illetve a minimum 75%-os foglalkoztatás eléréséhez. A Stratégia intézkedési terve a szakmacsoportok és a munkaerőpiaci szereplők együttműködésével kívánja elérni a kitűzött célokat.

7.1. Gazdaságélénkítő környezet elősegítése

7.1.1. Terület- és Településfejlesztési Operatív Program

A Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (a továbbiakban: TOP) 1. prioritásnak (a Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére), az 1.1 Helyi gazdasági infrastruktúra fejlesztése intézkedésen belül ipari parkok, iparterületek (TOP-1.1.1), inkubátorházak (TOP-1.1.2), valamint helyi gazdaság fejlesztésére (TOP-1.1.3) van lehetőség.

Békés megye Integrált Területi Programjában a helyi gazdasági infrastruktúra fejlesztésére az 1-es prioritás forráskeretének 39,32%-át, azaz 8,296 milliárd forintot allokál.

A megye az 1.1-es intézkedés forráskeretének 43,39%-át allokálja a földrajzi célterület szerinti lehatárolásra (ebből a mezőkovácsházi járásnak 1,5 milliárd forintot; a sarkadi járásnak 750 millió forintot, a sarvasi járásnak 700 millió forintot; az orosházi járásnak 350 millió forintot, az öt járást érintő Ipari és turisztikai fejlesztési programra 300 millió forintot.)

„A fejlesztett vagy újonnan létesített iparterületek és ipari parkok területe” elnevezésű kimeneti indikátorból a megye által vállalt célérték 2018-ra 20 hektár, 2023-ra pedig 99,61 hektár. Ugyanezen indikátor országos célértéke 2018-ra 275, 2023-ra pedig 1373 hektár.

7.1.2. Széchenyi 2020⁵⁰

A 2014-2020 közötti időszakban jelentős uniós forrás áll Magyarország rendelkezésére. E forrásátadás az EU Kohéziós Politikájának, valamint Vidékfejlesztési Politikájának törekvéseit szolgálja. A források egyrészt elősegítik Magyarország és a magyar térségek társadalmi-gazdasági felzárkózását az EU legfejlettebb régióihoz, másrészt a mezőgazdaság versenyképességét és a vidéki térségek népességmegtartó képességének megőrzését szolgálják.

A korábbi hétéves periódushoz képest a 2014-ben elindult ciklusban az EU más célkitűzéseket vállalt. Az összes tagállamnak a 11 célhoz kell igazítania saját fejlesztési terveit, így mind a 28 ország egy irányba fejlődik majd tovább.

A 11 tematikus cél a következő:

1. A kutatás, technológiai fejlesztés és innováció erősítése
2. Az információs és kommunikációs technológiákhoz való hozzáférés, a technológiák használatának és minőségének javítása
3. A kis- és középvállalkozások, a mezőgazdasági (az EMVA keretében), a halászati és akvakultúra-ágazat versenyképességének javítása
4. Az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulás támogatása minden ágazatban
5. Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, a kockázatmegelőzés és – kezelés előmozdítása
6. A környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása
7. A fenntartható közlekedés előmozdítása és kapacitáshiányok megszüntetése a főbb hálózati infrastruktúrákban
8. A foglalkoztatás és a munkavállalói mobilitás ösztönzése
9. A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem
10. Az oktatásba, a készségekbe és az egész életen át tartó tanulásba történő beruházás

⁵⁰<http://palyazatiakademia.hu/szechenyi-2020/>

11. Az intézményi kapacitás javítása és hatékony közigazgatás

A magyar Partnerségi Megállapodás a 11 tematikus célkitűzés mentén az alábbi Operatív Program keretében tervezi a források felhasználását.

Az Európai Bizottság által elfogadott operatív programok⁵¹:

- Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP)
- Gazdaságfejlesztési És Innovációs Operatív Program (GINOP)
- Integrált Közlekedés-Fejlesztési Operatív Program (IKOP)
- Környezeti És Energiahatékonysági Operatív Program (KEHOP)
- Rászoruló Személyeket Támogató Operatív Program (RSZTOP)
- Terület- És Településfejlesztési Operatív Program (TOP)
- Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program (VEKOP)
- Vidékfejlesztési Program (VP)
- Közigazgatás– És Közszolgáltatás- Fejlesztési Operatív Program (KÖFOP)
- Magyar Halgazdálkodási Operatív Program (MAHOP)

Az előttünk álló időszakban a rendelkezésre álló fejlesztési források 60 százaléka közvetlenül gazdaságfejlesztésre, 40 százaléka pedig a humánerőforrás-fejlesztés, az infrastruktúrafejlesztés, a környezetvédelem és az energiahatékonyság célterületei között kerül felosztásra.

⁵¹ https://www.palyazat.gov.hu/az_europai_bizottsag_altal_elfogadott_operativ_programok_2014_20

7.1.2.1. Békés megye támogatásban részesített projektjei

2018. 05. 25-ig támogatott projektek darabszáma Békés megyében

Operatív program	Darabszám
EFOP	291
GINOP	475
IKOP	1
KEHOP	52
KÖFOP	47
TOP	428
Összesen:	1294

Forrás: www.palyazat.gov.hu adatai alapján

A GINOP keretében támogatásban részesített projektek közül túlnyomórészt a *mikro-, kis- és középvállalkozások kapacitásbővítő beruházásainak támogatása* alintézkedésekre érkeztek a benyújtott pályázatok a megye számos településéről.

A projektek célja a KKV-k fejlődésének, gazdaságban betöltött szerepének, piaci pozíciójának erősítése, munkahelyek megtartását eredményező beruházások támogatása, a területi különbségek csökkentése, a térségi felzárkóztatás és a helyi gazdaság megerősítése.⁵²

Az EFOP-n belül, a legtöbb esetben a *Védőháló a családokért* elnevezésű alintézkedésre benyújtott pályázatok részesültek támogatásban. Ezen program általános célja⁵³ a család társadalmi szerepének megerősítése, a családi kohézió növelése a krízishelyzetek kezelése, illetve kialakulásuk megelőzése, olyan komplex szolgáltatások nyújtásával, amelyek - a kötelező önkormányzati alapellátási feladatokat kiegészítik és - egyszerre több oldalról és egymás hatását erősítve kezelik a problémákat.

⁵² GINOP-1.2.2-15 - Mikro-, kis- és középvállalkozások kapacitásbővítő beruházásainak támogatása című pályázati felhívás

⁵³ EFOP-1.2.1-15 Védőháló a családokért című pályázati felhívás

A KEHOP keretében, a *Költségvetési szervek pályázatos épületenergetikai fejlesztései* című kiírásra érkezett pályázatok esetében született a legtöbb pozitív döntés. A felhívás célja⁵⁴ – összhangban a hazai és EU stratégiával – ösztönözni az energiahatékonysági fejlesztések megvalósítását és elősegíteni a decentralizált, környezetbarát megújuló energiaforrást hasznosító rendszerek elterjedését.

A TOP keretében kiírt pályázatok közül a *Helyi foglalkoztatási együttműködések* című kiíráson született a legtöbb nyertes pályázat: a 8 benyújtott pályázatból már 5 járás (Békési, Gyomaendrődi, Gyulai, Orosházi és Sarkadi járás) foglalkoztatási paktuma támogatási szerződéssel rendelkezik 2017. január közepén. A Felhívás célja⁵⁵, hogy a helyi szinten létrejövő és, vagy már működő foglalkoztatási együttműködések, partnerségek (paktumok) hozzájussanak azon forrásokhoz, melyek segítségével - kialakított stratégiájuk mentén - képzési és foglalkoztatási programjaikat megvalósíthatják. Ezen intézkedésével a Kormány támogatja az együttműködések, partnerségek azon tevékenységeit, melyek munkaerő-piacuk bővítéséhez, célcsoportjaik képzéséhez, elhelyezkedéséhez és a szereplők együttműködésének erősítéséhez szükségesek. A megvalósított fejlesztések kapcsolódnak a Partnerségi Megállapodásban foglalt célokhoz, a területi sajátosságokon alapuló fejlettségbeli különbségek mérsékléséhez, és a foglalkoztatási szint emeléséhez. Az intézkedés hosszú távú célja, hogy az Európa 2020 Stratégia által a foglalkoztatás területén megfogalmazott célkitűzések megvalósulásához térségi és helyi szintű foglalkoztatási- és gazdaságfejlesztési programok kidolgozásával és megvalósításával járuljon hozzá.

7.2. A szakképzés reformja

7.3. Munkaerő-piaci programok a Projekt keretében

Az alábbiakban bemutatott munkaerő-piaci programok megvalósítását tartalmazza és finanszírozza a Projekt:

⁵⁴ Forrás: KEHOP-5.2.10 Költségvetési szervek pályázatos épületenergetikai fejlesztései című pályázati felhívás

⁵⁵ Forrás: TOP-5.1.2-15 Helyi foglalkoztatási együttműködések című pályázati felhívás

7.3.1 Partnerek

Jelen Stratégia együttműködőként számít az alábbi szervezetekre a célkitűzések megvalósításában:

- Békés Megyei Önkormányzat,
- Békés Megyei Kormányhivatal,
- Békés Megyei Kereskedelmi és Iparkamara,
- Békéscsaba Megyei Jogú Város Önkormányzata,
- Békés Megyei Fejlesztési és Vállalkozási Nonprofit Kft.
- Család- és Gyermekjóléti Központok és Szolgálatok
- szakképző intézmények,
- felnőttképzési és felsőoktatási intézmények,
- érdekképviselők,
- vállalkozások,
- beruházók.

7.3.2. Célcsoport

Összhangban az európai uniós és a hazai stratégiákkal jelen Stratégia elsődleges célcsoportjának tekinti az álláskeresők közül a hátrányos helyzetű személyeket és a munkaerőpiaci szempontból inaktív munkaképes korú lakosságot.

A hátrányos helyzetű egyének csoportja nem határozható meg egyértelműen, nem létezik rá egységes definíció, mivel a hátrányos helyzet oktatási, munkaerő-piaci és területi szempontból is más-más jelentéssel bír. Azonban mind a három megközelítésre igaz az, hogy azokat az egyéneket tekinti hátrányos helyzetűnek, akik az országos átlaghoz képest kedvezőtlenebb gazdasági és szociális helyzetben vannak, valamilyen okból kifolyólag, mint például alacsony képesítés, diszkrimináció, stb.

Munkaerőpiaci szempontból hátrányos helyzetű csoportok azok, amelyek az átlagosnál nagyobb nehézséggel küzdenek az elhelyezkedés tekintetében. Esetükben a foglalkoztatási arány jellemzően alacsonyabb, a munkanélküliség magasabb az átlagos népességhez képest.⁵⁶

⁵⁶ Társadalmi Megújulás Operatív Program Programleírás

A programba vonás szempontjából hátrányos helyzetűnek minősülnek a következő személyek:

- *Alacsony iskolai végzettségű személyek.* Alacsony iskolai végzettségűnek tekintjük a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkező személyeket, (ISCED 0-2 szakképesítés nélkül). Ezek a személyek csupán alapfokú végzettséggel rendelkeznek (legfeljebb 8 általános), érettségi bizonyítványuk, szakképzettségük nincs.
- *25 év alatti fiatalok, vagy 30 év alatti pályakezdő álláskereső.* A fiatalok és a pályakezdő álláskereső elhelyezkedése a munkatapasztalat, szakmai tapasztalat hiánya miatt nehezebb.
- *50 év feletti személyek.* Az idősebb munkavállalókat is kedvezőtlen elhelyezkedési esélyekkel indulnak a munkaerőpiacon, a nyugdíj közelsége miatt nem szívesen alkalmazzák a munkáltatók.
- *GYED-ről (Gyermekgondozási díj), GYES-ről (Gyermekgondozási segély), ápolási díjról visszatérők, vagy legalább egy gyermeket egyedül nevelő felnőttek.* Az ápolási díj a tartósan gondozásra szoruló személy otthoni ápolását ellátó nagykorú hozzátartozó részére biztosított anyagi hozzájárulás.⁵⁷
- *Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülők.* A foglalkoztatást helyettesítő támogatás az aktív korúak ellátásának egyik fajtája. A jogosultsági feltételek fennállása esetén – a hátrányos munkaerő-piaci helyzetű aktív korú személyek és családjuk részére állapítják meg. Aktív korúak ellátása lehet egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás és foglalkoztatást helyettesítő támogatás. Az ellátásra egy családban egyidejűleg egy személy jogosult.
- *Tartós munkanélküliséggel veszélyeztetettek.* A projekt tekintetében a legalább 3 hónapja nyilvántartott álláskeresőket tekintjük veszélyeztetetnek. Tartósan munkanélküli személy, aki az utóbbi 16 hónap során 12 hónapig, illetve 25 éven aluli személyek esetében az utóbbi 8 hónap során 6 hónapig munkanélküli volt. A munkanélküliségben töltött időtartamba az álláskereső és a közfoglalkoztatásban történő részvétel is beszámítható.
- *Megváltozott munkaképességű személyek.* A foglalkoztatási törvény szempontjából megváltozott munkaképességű személy: aki testi vagy szellemi fogyatékos, vagy

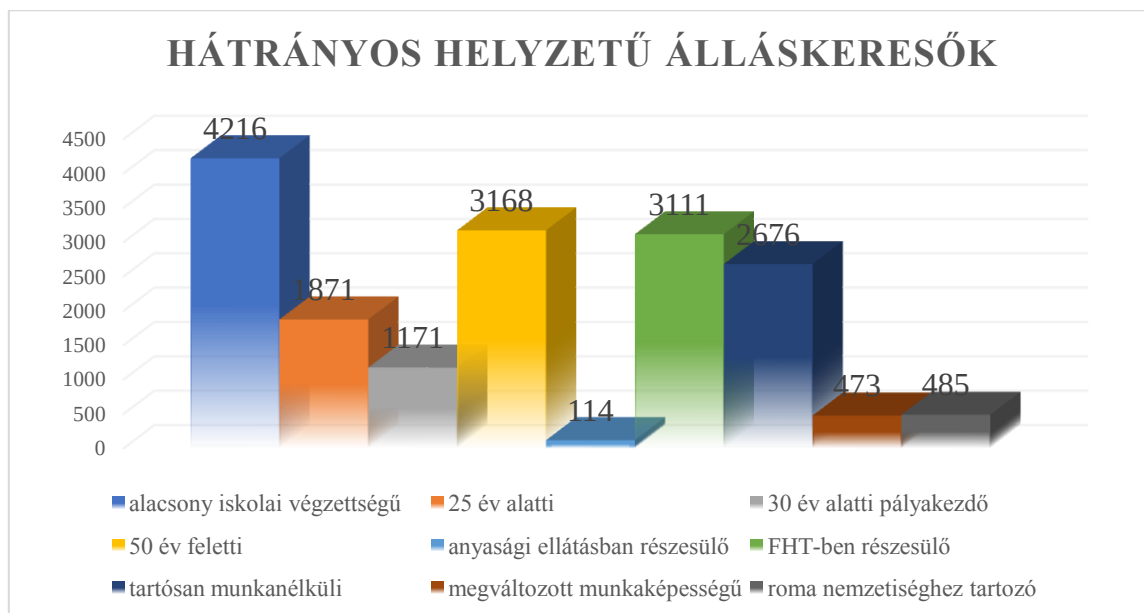
⁵⁷ www.kormanyhivatal.hu

akinek az orvosi rehabilitációt követően munkavállalási és munkahely-megtartási esélyei testi vagy szellemi károsodása miatt csökkennek.

- *Roma nemzetiséghez tartozó személyek.* A diszkrimináció miatt különösen hátrányos helyzetű csoportnak számít a munkavállalási szempontból. A romák demográfiai struktúrája, iskolai végzettség szerinti összetétele, lakóhely szerinti megoszlása is hátrányosan különbözik a nem roma lakosságtól. Jellemző rájuk az alacsony iskolázottság, a kedvezőtlen egészségi állapot. A roma családok az átlagosnál több gyermeket nevelnek, ez részben magyarázza a nők - férfiakhoz képest is - alacsonyabb munkaerő-piaci jelenlétét.
- A közfoglalkoztatásból a versenyszférába visszavezethetők:
 - 30 napnál nem régebben kilépett, s nyilvántartásba vett álláskereső
 - 30 napnál régebben léptek ki, más célcsoportok szerint vonhatók be a programba

Békés megyében 2016. decemberi adatok alapján mindösszesen 10.837 fő álláskereső regisztrált. Az álláskeresők közül a fenti csoportokba tartozó személyek pontos létszámadatai a következők:

- alacsony iskolai végzettségű (legfeljebb általános iskolai végzettség) álláskereső: 4.216 fő
- 25 év alatti álláskereső: 1.871 fő
- pályakezdő álláskereső 1.174 fő, akik közül 1.171 fő 30 év alatti
- 50 év feletti álláskereső: 3.168 fő
- a GYED-ről, GYES-ről, ápolási díjról visszatérők létszámára csak következtetni tudunk az összes anyasági ellátásban (GYES, GYED, TGYÁS, GYET) részesülők létszámából: 114 fő
- foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülő álláskereső: 3.111 fő
- tartósan munkanélküli az a személy, aki több mint 12 hónapja álláskereső, ez a csoport 2.676 főből áll
- megváltozott munkaképességű álláskereső: 473 fő
- roma nemzetiséghez tartozó álláskereső: 485 fő

Forrás: Békés Megyei Kormányhivatal

A program célcsoportjában tartoznak azok az inaktív személyek, akik a programba való bevonás előtt nem dolgoztak, illetve nem volt rendszeres jövedelmet biztosító munkájuk, és nem is kerestek munkát, vagy kerestek, de nem tudtak volna munkába állni. Ők jellemzően nem regisztrált állás keresők, de az aktivitás erősítésével és támogatásokkal a program esetükben is hozzájárul a munkaerő-piaci beilleszkedéshez. (pl. rehabilitációs járadékban, valamint a megváltozott munkaképességű személyek ellátásaiban nem részesülő vagy gyermekgondozási segélyben, gyermeknevelési támogatásban, illetőleg gyermekgondozási díjban vagy ápolási díjban részesülő személyek esetén). Az inaktív csoportjába tartozik mindaz a munkaképes korú, vagyis 15 és 74 év közötti személy, aki nem tartozik a munkaerő-állományba. Legnagyobb csoportjuk a 74 évnél fiatalabb nyugdíjasoké. Ide tartoznak még az úgynevezett passzív munkanélküliek is, akik bár a köznapi szóhasználat szerint munkanélküliek, nem regisztráltatják magukat a lakóhelyükhöz tartozó illetékes állami foglalkoztatási szervnél, vagyis nem vesznek igénybe állami segítséget az állás kereséshez.⁵⁸

⁵⁸ Központi Statisztikai Hivatal: Munkaerő-piaci jellemzők

7.3.3. Foglalkoztatási és képzési támogatások

Jelen, TOP-5.1.1-15-BS1-2016-00001 azonosító számú, Foglalkoztatási Paktum Békés Megyében című projekt keretében az alábbi foglalkoztatási és képzési támogatások kerültek betervezésre:

Támogatás megnevezése és támogatásban részesülők létszáma	Költség (Ft)
Vállalkozó válást elősegítő támogatás (VVT) (40 fő)	30 600 000
3 havi munkakipróbálás (82 fő, garantált bérminimum)	48 319 320
8 hónap (70%) + 4 hónap (320 fő, garantált bérminimum)	351 984 640
8 hónap (100%) + 4 hónap (325 fő, garantált bérminimum)	510 692 000
6 hónap 70% + 3 hónap (118 fő, garantált bérminimum)	97 345 752
Képzés költsége (tanfolyam + vizsgadíj 180 fő)	68 040 000
Keresetpótló juttatás képzés idejére (180 fő)	88 052 400
Alapképesség fejlesztés (240 főre, 300 órában)	43 200 000
Keresetpótló juttatás alapképesség fejlesztéshez (240 főre, 3 hónapban)	58 701 600
Összesen	1 296 935 712

Forrás: saját adatok alapján saját szerkesztés

A 100%-os támogatású bérprogramok közötti súlyok kialakításában a Projekt indikátorértékeinek eléréséhez történő hozzájárulás és a markánsan megfogalmazásra került ágazati igényeik kerültek figyelembevételre. A de minimis kereteket aktuálisan nem kimerítő, foglalkoztatók számára került beállításra a 325 fős 8+4 hónapos 100%-os intenzitású konstrukció. Ez a támogatás természetesen rövidebb 6+3 konstrukcióban is nyújtható lesz majd az érintett foglalkoztatók részére. Ezen a csatornán várható a 180 napos indikátor teljesítésének jelentős része is. („PR26 - A foglalkoztatási paktumok keretében álláshoz jutók közül a támogatás után hat hónappal állással rendelkezők száma”) A 6+3 hónapos továbbfoglalkoztatási kötelezettség mentén összeállított 70%-os intenzitású konstrukció jellemzően a szezonalitással érintett munkáltatók igényeit veszi figyelembe. A munkakipróbálás támogatási eszközt a vonatkozó jogszabályi feltételek fennállása esetén a bértámogatási programelemeket megelőzően, valamint a költségek felülvizsgálata alapján a projekt előrehaladását, és a forrásarányos indikátorvállalások teljesítését követően kívánjuk felhasználni. Az előkészítési tevékenységek során megfogalmazott ágazati igények alapján a konkrét képzési területek a következők lehetnek:

- Bádogos 34 582 02
- Épület és szerkezetlakatos 34 582 03
- Eladó 34 341 01 (női szakma lehet)
- Hegesztő 32 521 03, 31 521 01, 33 521 05, 34 521 09
- Szállodai recepciós 52 812 01 (női szakma is lehet)
- Villanyszerelő 34 522 04
- Targoncavezető 32 582 02
- Gépi forgácsoló 34 521 03
- Szakács 34 811 04
- C-, ill D kategóriás járművezetők
- Női szabó 34 542 06
- a gyermekellátási kapacitások bővítésére a szakmai megvalósítók kikérték valamennyi települési potenciális projektgazdák nyilatkozatait, azonban a megkeresésekre érdemi válaszok nem érkeztek. Így az erre való reagálási képesség nem mutatható be egyértelműen alátámasztott igény oldalról.

A fentebb nevesített képzési szakirányokon túlmenően a projekt rugalmasan alkalmazkodni kíván a megvalósítás során újonnan felmerülő ágazati munkáltatói igényekre.

Mind a bér-, ill. képzési programok szerkezetükben a Békés Megyei Kormányhivatal által előzetesen kidolgozott indikatív javaslatokat, ill. Békés Megyei Fejlesztési és Képzési Bizottság hiányszakmákra vonatkozó javaslatait veszik alapul.

7.3.4. További foglalkoztatást élénkítő programelemek

Cégvezetői képzés

A cégvezetői képzés a Projektben elsősorban a KKV-k (1-50 főt foglalkoztató vállalkozások) vezetői számára szól. Célja kettős: a vezetőt érzékenyíteni, a szervezetet felkészíteni a hátrányos helyzetű álláskereső befogadására, integrálására; illetve segíteni a hatékonyabb, eredményesebb működés elérése céljából, hogy az adott vállalkozás stabil foglalkoztatóvá válva az új munkaerőt minél hosszabb távon képes legyen megtartani; hosszabb távon pedig hatékonyabb munkaerő-megtartásra ösztönözni.

A cégvezető képzés módszere az igényfelmérés alapján olyan rugalmas, a cégvezetők időbeosztásához és lehetőségeihez alkalmazkodó képzési formát támogat, amely miatt nem kell a vezetőknek megválni a napi rutinjuktól, nem jár jelentős távolléttel, különösen nem utazási vagy egyéb költségekkel.

Vállalati tanácsadás

Az 50 főnél több munkavállalót foglalkoztató vállalkozások számára a vállalati rendszerek átvizsgálásával, modernizálásával sok esetben új források, új lehetőségek tárhatók fel. A vállalkozás hatékonyabbá tétele sok esetben együtt jár a fejlesztés, az innováció lehetőségével, amely hosszú távon a piaci részesedés növekedését eredményezi. A Projekt vállalati tanácsadás programeleme azt célozza, hogy az álláshely-feltárás során új lehetőségeket nyisson meg az adott vállalkozás számára, amely hosszú távon foglalkoztatás-bővítést eredményezhet, ezzel hozzájárulva a megyei munkaerő-piac megerősödéséhez.

HR-térkép

A megyei humánerőforrás-térkép online, mindenki számára elérhető felületen szeretné bemutatni a megyei munkaerő-piac helyzetét. Az álláskeresők számának alakulásától, a meghirdetett álláshelyeken keresztül a szakképzés lehetőségeinek közzétételéig. A weboldal alkalmas lesz arra, hogy a beruházók képet kapjanak a Békés megyei humánkapacitásokról, továbbá a megyei vállalkozások előrelátó módon tudjanak tervezni a szakember-utánpótlás vonatkozásában.

A weboldal adatbázis tekintetében épít a Kormányhivatal és a kamarák adataira és nyilvántartásaira, valamint a szakképzők és felnőttképzők együttműködésére.

Helyi termék kataszter

A helyi termék kataszter megyei adatbázisának elkészítése elsődlegesen a Projekt elvárása. A felmérések alátámasztják a nagy hozzáadott értékkel készülő használati és dísztermékek, élelmiszerek iránti kereslet növekedését. Egyben az a probléma is feltárára került, hogy a szociális szövetkezetek, megváltozott munkaképességűeket foglalkoztatók, az önkormányzati startmunkában előállított termékek piaca nem stabil. A legtöbb esetben nem alakultak ki az

állandó értékesítési csatornák, illetve a termékek marketingje gyenge, kevesen és körülményesen értesülnek a vásárlási lehetőségekről. Ezt a problémát hivatott kezelni a megyei helyi termék kataszter, ami egy webes bemutatkozási, marketing lehetőségeket biztosító felülettel kiegészülve a helyi termékek iránti kereslet kielégítésnek eszköze lehet.

Egyéb munkaerő-piaci szolgáltatások

A Projekt keretében megvalósuló munkaerő-piaci szolgáltatások a programba bevont személyek felkészítését, fejlesztését szolgálják annak érdekében, hogy eredményesen vehessenek részt a munkaerő-piacon.

A széleskörű információnyújtás keretében a lehetőségekről és kötelezettségekről, információs felületekről és elérhető szolgáltatásokról kapnak tájékoztatást a programba bevont álláskeresőik. A tanácsadások az egyéni fejlődést, a jobb és hatékonyabb munkaerővé válást (motiváció, attitűd, elkötelezettség, kitartás, beilleszkedés, konfliktuskezelés, érvényesülés) segítik szerte a megyében.

8. A Békéscsabai járás foglalkoztatási törekvései

A *Békéscsabai Járás Foglalkoztatási Stratégiája* 2016-2020 (a továbbiakban: Békéscsabai Stratégia) Békéscsaba Megyei Jogú Város Önkormányzata és a Békés Megyei Kormányhivatal foglalkoztatási partnersége, a „Békéscsabai Járási Foglalkoztatási Paktum” című, TOP-6.8.2-15-BC1-2016-00001 azonosító számú projekt keretében készül.

A Békéscsabai Stratégia alapvetően a foglalkoztatási partnerség meghatározott céljait tartalmazza, dokumentálja a partnerség valamennyi lényeges szereplőjének részvételét és meghatározza a legfontosabb foglalkoztatási prioritásokat, tartalmazza a konkrét intézkedési tervet és kiemeli a kulcsfontosságú projekteket.

A partnerség 2020-ig elérendő jövőképeként fogalmazza meg a munkaerő-hiány csökkenését, a helyi gazdaság versenyképességének javulását, a pályaorientáció szervezettebb működését és azt, hogy a munkaadók a gyakorlati szakképzésben aktívabb szerepet vállalnak, amely ezáltal gyorsan és rugalmasan lesz képes reagálni a munkáltatói igényekre.

Átfogó célként tűzték ki a projektgazdák, hogy a Békéscsabai járás területén a foglalkoztatási szint növekszik, a munkaerő-hiány csökken, a szakképzés intézményei pedig biztosítják a foglalkoztatók megfelelő szaktudással rendelkező munkaerő iránti igényeit.

Békéscsaba húzóágazatai az építőanyag-ipar, a textilipar, a gépipar, az élelmiszeripar és a nyomdaipar és a város kitörési pontjaiként definiálták a malomipar újraindítását, a gasztroturizmust, a határon túli kapcsolatok erősítését, a helyi gazdaság élénkítését, a befektetések ösztönzését és a megyeszékhelyi funkciók megerősítését. A gazdaságfejlesztéssel kapcsolatosan jövőképet a település ITS-e rögzíti 2014-2020. közötti évekre.

A foglalkoztatási partnerség keretében megvalósítandó prioritásokat és azok megvalósítását segítő intézkedések a megyeszékhely és térsége (Békéscsabai járás) jelenlegi gazdasági és foglalkoztatási, valamint szakképzési helyzetképe és a lezajlott partnerségi találkozók eredményeként kerültek meghatározásra:

PRIORITÁS	INTÉZKEDÉS
1. PRIORITÁS: MUNKAERŐ UTÁNPÓTLÁS BIZTOSÍTÁSA	1.1. Pályaorientáció, valamint az életpálya tervezés meghonosítása
	1.2. Szak - és felnőttképzés, valamint a felsőoktatás kereslet-vezérelt fejlesztése
	1.3. A munkatapasztalat szerzés támogatása
	1.4. Meglévő munkavállalók megtartása és újonnan betelepülő munkavállalók vonzása, a hazatérés ösztönzése
2. PRIORITÁS: MUNKAERŐ-PIACI SZEREPLŐK ALKALMAZKODÓKÉPESSÉGÉNEK JAVÍTÁSA	2.1. Foglalkoztathatóságot javító, kapcsolódó szolgáltatások és foglalkoztatást támogató programok ösztönzése, különösen a munkaerő-piacon hátrányos helyzetben lévő csoportok számára
	2.2. Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok tagjainak foglalkoztatását segítő fejlesztések támogatása a munkaadók oldalán
	2.3. Munkaerő-piaci integrációt támogató humán szolgáltatásokat biztosító programok, szervezetek, intézmények tevékenységének támogatása
3. PRIORITÁS: FOGLALKOZTATÁS ÖSZTÖNZÉSE	3.1. Munkahely-teremtési akciók, programok
	3.2. Foglalkoztatást elősegítő vállalkozási, önfoglalkoztatási, munkaadói tanácsadás, hálózatfejlesztés
	3.3. A munkahelyi rugalmasság ösztönzése
	3.4. Foglalkoztatói érzékenyítő programok, rendezvények
4. PRIORITÁS: FOGLALKOZTATÁSI PARTNERSÉG MŰKÖDTETÉSÉNEK TÁMOGATÁSA	4.1. Foglalkoztatási partnerség Irányító Csoport, illetve a paktum szervezet működésének kialakítása, fejlesztése
	4.2. A foglalkoztatási paktum működését befolyásoló belső és külső feltételek felmérése, (előrejelzések, gyorsjelentések), javaslatok megfogalmazása
	4.3. Hálózatépítés-partnerségi kapacitásépítés, szerepek, felelőségek tudatosítása a Paktumszervezeten belül
	4.4. Foglalkoztatási paktum szervezeti kapacitásainak és szolgáltatásainak fejlesztése

Az intézkedések megvalósításának technikai részleteit, például az indikátorokat, az ütemezést, a potenciális partnereket és a finanszírozási hátteret, valamint a nyilvánosság eszközeit a *Békéscsabai Járási Foglalkoztatási Paktum Akcióterve* tartalmazza havi bontásban,

ágazatonként, hozzájuk kapcsolt kalkulált létszámadatokkal, valamint része a toborzási stratégia, amely a célcsoportok bevonásához szükséges tevékenységeket határozza meg és a megvalósítás nyomon követésére és értékelésére alkalmas monitoring rendszer részletei.

A Békéscsabai járás foglalkoztatási partnerségének dokumentumaiban rögzített jövőkép, átfogó és közvetlen célok, prioritások és azok megvalósítását támogató intézkedések illeszkednek a Békés Megyei Önkormányzat fejlesztési dokumentumaiban meghatározott irányokhoz, ezzel együtt összhangban állnak jelen Stratégiában rögzített, Békés megye számára meghatározott jövőképpel, átfogó céllal, prioritásokkal és intézkedésekkel.

9. Operatív projekttervek

A Stratégia által meghatározott célok és intézkedési tervek túlmutatnak a Projekt keretein és lehetőségein, ezért további források bevonása szükséges a hosszú távú célok elérése érdekében.

A Projekt céljaival összhangban és a megvalósuló szakmai programra épülve további operatív projekttervek kerültek kidolgozásra, amelyeket részleteiben a 5. sz. melléklet tartalmaz.

10. A Békés Megyei Foglalkoztatási Paktum szervezete

A Békés Megyei Önkormányzat, a Békés Megyei Kormányhivatal és a Békés Megyei Vállalkozási és Fejlesztési Nonprofit Kft., valamint a Békés Megyei Kereskedelmi és Iparkamara és Békéscsaba Megyei Jogú Város Önkormányzata 2016. december 16. napján együttműködési megállapodást kötöttek arra vonatkozóan, hogy a „Foglalkoztatási paktum Békés megyében” című, TOP-5.1.1-15-BS1-2016-00001 kódszámú projekt részeként kezdeményezik a Békés Megyei Foglalkoztatási Paktum (a továbbiakban: Paktum) létrehozását.

A Paktum pontos *megnevezése és székhelye*:

BÉKÉS MEGYEI FOGLALKOZTATÁSI PAKTUM

székhelye: 5600 Békéscsaba, Árpád sor 18.

A Paktum önálló jogalanyisággal nem rendelkezik.

A Paktum *működési területe* Békés megye (kivéve: Békéscsaba Megyei Jogú város és a Békéscsabai járás területe)

A Paktum szervezetének *tagjai* a fent megnevezett, az Együttműködési Szerződést aláíró szervezetek (a továbbiakban: Felek), továbbá olyan társulások, munkaügyi szervezetek, munkáltatók, gazdasági partnerek, képző intézmények, érdekképviselői szervek, civil szervezetek, akik szándéknyilatkozatukkal a tagfelvételt kezdeményezték.

10.1. Foglalkoztatási Fórum

A megfelelő szintű társadalmi bevonás, a demokratikus működés és a széles körű helyi nyilvánosság biztosítása érdekében a Paktum tagjai Foglalkoztatási Fórumot (a továbbiakban: Fórum) működtetnek, amely biztosítja a Paktum nyilvánosságát és társadalmasítását. A Fórumot az Irányító Csoport elnöke hívja össze egy évben legalább két alkalommal. A Fórum ülésére meghívást kapnak a Paktumban résztvevő partnerek, de nyitva áll minden érdeklődő számára, emiatt az előkészítés során nagy hangsúlyt kell fektetni a megfelelő jelenlét biztosítására, továbbá az esemény előzetes és utólagos publicitására is.

Az ülések szakmai és technikai előkészítésért az elnök irányítása mellett a menedzsmentszervezet felelős. Az üléseket az Irányító Csoport elnöke vezeti, az ülésekről jegyzőkönyv készül. A jegyzőkönyvek tartalmazzák a Fórum által megfogalmazott javaslatokat, ajánlásokat.

10.2. Irányító Csoport

A Paktum ügyviteli szerve az Irányító Csoport. Az Irányító Csoport az együttműködési megállapodást aláíró tagokból áll. Az Irányító Csoportba minden tag saját szervezetéből köteles a vele munkavégzésre irányuló jogviszonyban lévő természetes személyek közül egy-egy személyt delegálni. Az Irányító Csoport *elnökét* a delegált személyek maguk közül választják. Az ülések szakmai és technikai előkészítését a Paktumiroda végzi az Irányító Csoport elnökének felügyelete alatt. A meghívók és az üléshez szükséges írásbeli előterjesztések időben történő kiküldéséért az Irányító Csoport elnöke felelős. Az ülést az Irányító Csoport elnöke hívja össze az általa összeállított, és a tagok által elfogadott *éves munkaterv* alapján, szükség szerint, de évente legalább két alkalommal. Az ülésekről jegyzőkönyv készül. Az Irányító Csoport döntéseit *határozati* formában hozza meg. Az Irányító Csoport ülései nyilvánosak, azokon bárki részt vehet.

10.3. Munkacsoportok és Bizottságok

A Paktum keretén belül kiemelt témák, feladatok megvalósítására szakmai munkacsoportok vagy bizottságok hozhatók létre. Munkacsoport vagy bizottság létrehozását az Irányító Csoport elnöke kezdeményezheti tagjai javaslatára. A bizottságok vagy munkacsoportok elnökét az Irányító Csoport a tagok által delegált személyek közül választja.

11. Mellékletek

1. sz. melléklet: Küldetésnyilatkozat
2. sz. melléklet: Támogatói döntéssel rendelkező Békés megyei projektek
3. sz. melléklet: A Paktum szervezetének Szervezeti és Működési Szabályzata
4. sz. melléklet: Együttműködési megállapodások a Paktum megalapításáról
5. sz. melléklet: Operatív projekttervek